

Slovenčinár

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku

Slovenčinár

Békešská Čaba 2018

Publikácia Pedagogického metodického centra
Slovák v Maďarsku

Publikácia vyšla s finančnou podporou
Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

ÚRAD
PRE SLOVÁKOV
ŽIJÚCICH
V ZAHRANIČÍ

Za vydanie zodpovedá
predsedníčka CSSM
Alžbeta Hollerová Račková

Edita Pečeňová
hlavná redaktorka

Zuzana Benková
jazyková redaktorka

Typografia, zalamovanie, príprava do tlače, tlač:

Progresszív Nyomda Kft.
5600 Békéscsaba, Erkel u. 8.
Technický redaktor: Kovács I. Zoltán

ISSN: 1218-151X

2018

Obsah

Úvodné slová Alžbety Hollerovej Račkovej, predsedníčky CSSM.....	5
Slovo šéfredaktorky.....	7
Tešedikova cena 2018.....	8
Edita Pečeňová (Maďarsko) Laudatio na Máriu Matejdesovú.....	14
Pavel Hlásnik (Rumunsko) Laudatio na Biancu Unc.....	17
Mária Andrášiková (Srbsko) Laudatio na Tatianu Naďovú.....	22
Katarína Melegová-Melichová (Srbsko) Laudatio na Annu Medvedovú.....	27
Csilla Eperjesiová Cséffaiová (Maďarsko) Aplikácia hry v edukácii v čabianskej slovenskej materskej škole.....	32
Ludmila Čapandová, Jasmina Kováčová (Srbsko) Tvorivá dramatika.....	39
Alžbeta Héjjasová Litauszká (Maďarsko) „Hry, znalosti integrované do hier“.....	43
Zuzana Sutová (Maďarsko) Úloha hry vo výučbe slovenského jazyka v materskej škole.....	48
Korina Turčanová, Vlasta Janečková a Mária Bontea Krajčíková (Rumunsko) Nápadu učiteliek z Rumunska.....	58
Beatrix Szamosvölgyiová (Maďarsko) Úloha hry pri výučbe slovenského jazyka.....	63
Michal Lásik (Maďarsko) Stav a možnosti fungovania slovenskej (etnickej) identity v školách v Maďarsku v zrkadle učebných vzdelávacích programov, osnov, systému maturitných požiadaviek a meniacej sa doby.....	68
Sandra Kralj Vukšić (Chorvátsko) Vzdelávanie v jazyku a písme slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku.....	77
Ianko Gubani (Rumunsko) Prvky ľudovej tradície v učebných osnovách pre slovenské školy v Rumunsku.....	81
Anikó Podani (Maďarsko) Prvky ľudových tradícií v učebných osnovách.....	87
Mariena Korošová (Srbsko) Tradícia v učebných osnovách.....	91
Anna Karolína Doválová (Rumunsko) Ľudová tradícia ako faktor udržiavania národného povedomia žiakov prostredníctvom pracovnej výchovy a voľnočasových aktivít.....	98
Tatiana Naďová (Srbsko) Prvky ľudovej tradície v učebných osnovách v Srbsku.....	102
Júlia Szabóová Marloková (Maďarsko) Ľudová kultúra v učebných osnovách a v praxi.....	106

Vážení čitatel!

Pri študovaní príspevkov najnovšieho čísla nášho Slovenčinára ma ovládol dobrý pocit komplexnosti či mnohorozmernosti toho, čo ponúkame pedagógom na čítanie.

Svet, ktorý sa mení rýchlejšie než kedykoľvek v minulosti, stavia pred nové výzvy učiteľov, ktorí sa snažia formovať slovenskú identitu svojich zverencov aj ich oboznamovaním s ľudovými tradíciami, spôsobom života predkov a minulosťou ich komunity.

„Ostáva jazyk v dobe globalizácie hlavným znakom etnického vedomia? Ako zmení tradičná materiálna a duchovná kultúra v dobe robotizácie, technizácie, komunikačnej revolúcie, modernizmu „jednorozmerného“ človeka, laicizácie – straty náboženstva, automatizácie spoločnosti, odcudzenia ako nových javov obsah identity človeka? Akú rolu v ich hierarchii zohrávajú etnicita, príslušnosť k národu (národnosti) a jazyk? Ako preklenúť generačné rozdiely, prehlbujúcu sa priepasť medzi nimi?“ Takéto a podobné zásadné otázky si vo svojom príspevku kladie predseda Výchovno-vzdelávacieho výboru Celoštátnej slovenskej samosprávy a zástupca riaditeľky Slovenskej školy v Békešskej Čabe Michal Lásik, ktorý v polovici 90. rokov stál pri zrode predmetu „slovenská vzdelanosť“. Príspevky pedagógov zaradené do nášho metodického časopisu sú aj o tom, aké odpovede dávajú na tieto otázky v praxi.

Vo vzdelávacom systéme národnosti má predškolská výchova nenahraditeľné poslanie popri rozvíjaní schopností a zručností detí predškolského veku „naifikovať zverencov slovenskosťou“. Učiteľky musia nájsť spôsob, ako počas hier a rôznych činností zaujať deti, pre ktoré je virtuálny svet ponúkaný počítačmi, tabletmi a smartfónmi bližší než spoločenské hry alebo aktivity na ihrisku. Preto je veľmi dobré, že v uplynulom roku na uvedenú tému diskutovali a vymieňali si skúsenosti najkvalifikovanejšie odborníčky z Maďarska, Rumunska a Srbska, a vďaka tomu sa rozbehla spolupráca aj v tomto segmente výchovno-vzdelávacieho systému.

Životná dráha pedagógov ocenených tohtoročnou Cenou Samuela Tešedíka načrtnutá v laudáciách je dôkazom toho, že pre úspešné fungovanie a rozvoj slovenského školstva je nevyhnutné, aby sa na riadiacom a vyučovacom procese podieľali zameraní, angažovaní odborníci, akými naši laureáti bezpochyby sú. Želajme si spolu, aby sa ich výkon stal vzorom pre mladých pedagógov, ako aj to, aby ich bolo čo najviac. Veď kto iný by mohol nájsť cestu k dušiam a mysliam našich detí.

Prajem vám užitočné čítanie!

Alžbeta Hollerová Račková,

predsedníčka

Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Laureátky Tešedíkovej ceny 2018

**Zľava: Mária Matejdesová, Tatiana Naďová, Ingrid Zahorecová,
Margita Žagarová, Anna Medvedová, Bianca Unc**

Slovo šéfredaktorky

Milí kolegovia!

Máme za sebou naozaj veľmi rušnú a zároveň aj plodnú jeseň! V rámci našich spoločných dolnozemskejch projektov sme mali možnosť stretávať sa na rôznorodých vzdelávacích, kultúrnych a spoločenských aktivitách, po ktorých sme sa vrátili do svojich domovských krajín s príjemnými pocitmi našej spolupatričnosti, inšpiráciou, motiváciou ku každodennej práci.

Na naše veľké potešenie sa nám podarilo zapojiť do spolupráce aj učiteľky materských škôl. Naša budúcnosť bude ovplyvnená efektivitou predškolských ustanovizní, kde sa naši rodičia rozhodujú o jazyku vzdelávania svojho dieťaťa. Chceli by sme podčiarknuť význam predškolskej výchovy aj tým, že do najnovšieho čísla Slovenčinára sme zaradili príspevky učiteľiek materských škôl.

Druhú veľkú sériu príspevkov predstavujú učitelia, ktorí sa v tomto čísle venovali hádam tomu najdôležitejšiemu, prvkom ľudových tradícií v učebných osnovách školského vzdelávania v Chorvátsku, Maďarsku, Rumunsku a v Srbsku.

Každému čitateľovi prajem príjemné čítanie nášho Slovenčinára!

Tešedíkova cena 2018

*Pamätný list odovzdaný **Piroške Majernyíkovej z Maďarska** za celoživotný prínos v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov*

Pedagogička Piroška Majernyíková vyše 45 rokov, od roku 1955 až do roku 2001, vykonávala úlohu učiteľky slovenského jazyka vo svojej obci, v Kétšoproni. V rámci svojej činnosti vyučovala deti v sálašskej škole, potom dlhé roky bola prvostupniarkou v Základnej škole v Kétšoproni a učiteľkou slovenského jazyka na druhom stupni základnej školy. Menovaná patrí k tej generácii učiteľov, ktorí svoju profesiu chápu v tom klasickom, širšom zmysle, že učiteľ nielen učí, ale aj vychováva. Svojím štýlom života sa stáva vzorom pre mladé pokolenia. Piroška Majernyíková vo svojom aktívnom živote bola nielen pedagógom, ale viedla aj osvetové stredisko vo svojej dedine, dramatický krúžok pre žiakov školy, organizovala záujmové krúžky, prednášky o miestnej histórii Slovákov pre dospelých, bola hlavnou organizátorkou slovenských podujatí a nespočetných zábavných programov dediny Kétšoproň. Vďaka nej získal spevokol Horenka mnohé ceny a uznania aj v celoštátnom meradle. Je známa po celom Maďarsku ako autorka série učebníc a pracovných zošitov pre 1. stupeň základnej školy a pre jazykové školy. Piroška Majernyíková sa svojim životným krédom zaslúžila o uznanie svojej užšej pospolitosti, ako aj o uznane širšieho slovenského verejného života.

*Pamätný list odovzdaný **Márii Miškovicovej zo Srbska** za celoživotný prínos v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov*

Mária Miškovicová sa narodila 10. novembra roku 1934 v Hložanoch, kde ukončila základnú školu. Po absolvovaní Učiteľskej školy v Petrovci v školskom roku 1952/53 sa zamestnala na Základnej škole v Lugu, odkiaľ sa po piatich rokoch vrátila do Hložian. V tamojšej Základnej škole Jozefa

Marčoka Dragutina pracovala ako učiteľka triednej výučby do roku 1989, kedy odišla do dôchodku. Odvtedy žije v rodisku.

Nielen v rodisku, ale i vo Vojvodine, v Srbsku a predtým v Juhoslávii sa etablovala ako odborníčka v oblasti tanečnej ľudovej kultúry vojvodinských Slovákov. Ako choreografka KOS Jednota v Hložanoch pôsobila od roku 1962 až do roku 2004. Tance nacvičovala so žiakmi, s mladšou i staršou tanečnou skupinou, pričom starostlivo volila kroje, dbala na účesy, obuv a snažila sa pritom pestovať slovenské pôvodné tance a zachovávať tradičný spev, kroj, tanec.

Spolu so svojím manželom Samuelom a Jánom Adámekom iniciovala založenie festivalu Tancuj, tancuj a stála pri jeho kolíske. Pracovala na vlastnom zdokonaľovaní prostredníctvom viac ako dvadsiatich seminárov v oblasti folklóru, na ktorých sa neskoršie zúčastňovala v úlohe odbornej prednášateľky.

Vydala knihu *Detské hry*. V roku 2003 dokončila rukopis knihy *Pôvodné tance z Vojvodiny*. V roku 2014 Matica slovenská v Srbsku vydala jej knihu pod názvom *Slovenské ľudové tance*.

Mária Miškovicová, priekopníčka v práci s deťmi v oblasti folklóru a choreografka KOS Jednota, bola odmenená Októbrovou cenou Obce B. Petrovec, Radom práce so strieborným vencom SFRJ, Zlatým odznakom Kultúrno-osvetového spoločenstva Srbska atď. Z radov jej tanečníkov vyrástli aj ďalší folklóru odovzdaní ľudia, ktorí si svoju „pani učiteľku“ aj dnes nesmierne vážia.

Pamätný list odovzdaný Anne Molnárovej z Rumunska za celoživotný prínos v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov

Pamätný list Samuela Tešedíka sa v tomto roku udeľuje kolegyni Anne Molnárovej, rodenej Erdey, za mimoriadnu voľnočasovú činnosť vyvíjanú pre deti a mládež v slovenských komunitách v zahraničí.

Naša ocenená sa narodila 8. 2. 1944 v Nadlaku. V rodisku ukončila slovenskú základnú a strednú školu. Po maturite na Slovenskom lýceu v Nadlaku sa rozhodla pre štúdium telesnej výchovy na Pedagogickej fakulte v Temešvári. Po ukončení vysokoškolského štúdia v roku 1964 ako mladá absolventka nastúpila na Lýceum v Nadlaku, kde pôsobila ako učiteľka telesnej výchovy v slovenskej sekcii až do odchodu do dôchodku v roku 2001.

Počas celého aktívneho pôsobenia vykonávala naša laureátka bohatú voľnočasovú činnosť s mládežou. Intenzívne pripravovala žiačky na rôzne športové súťaže. Najprv sa venovala gymnastike a atletike, hlavne behu, skoku do diaľky a vrhu guľou a v týchto športových disciplínach dosiahla so svojimi žiakmi dobré výsledky na župnej i celoštátnej úrovni. V modernej gymnastike nadlacksé športovkyne, ktoré pripravovala s oduševnením, získali druhé miesto v krajine.

Jej srdcovou záležitosťou však bol a zostal basketbal. Najprv trénovala družstvo dievčat základnej školy. Väčšina dievčat bola slovenskej národnosti a tých niekoľko, ktoré boli rumunskej národnosti, sa naučilo všetky povely v slovenskom jazyku. Po roku 1968 začala trénovať basketbal aj v lyceálnych triedach, najprv dievčatá, potom aj chlapcov. Jej zverenci získali obdivuhodné výsledky a naša škola bola predstaviteľkou župy Arad na rôznych basketbalových súťažiach na regionálnej a celoštátnej úrovni v Râmnicu Vâlcea, Târgu Mureș, Giurgiu, Sfântu Gheorghe. Úspešne trénovala aj skupinu dievčat v minibasketbale a zúčastňovala sa s nimi na rôznych školských súťažiach na župnej a celoštátnej úrovni, a tak niesla dobré meno nadlackskej školy.

Aj po odchode do dôchodku, keď sa mnohí jej kolegovia venujú rodine a svojím koníčkom, naša ocenená zostala aktívna. Zaslúžila sa napríklad o založenie skupiny mažoretiek v Nadlaku, pri formovaní ktorej stála od samého začiatku a členky ktorej získali mnohé domáce aj medzinárodné ocenenia.

Počas svojho aktívneho pedagogického pôsobenia koordinovala aj pedagogickú prax pre viaceré promócie budúcich učiteľov, z ktorých mnohí

dodnes pôsobia na slovenských a českých školách v Rumunsku. Taktiež veľmi ochotne pomáhala mladším kolegom pri príprave a realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu.

Našej laureátke prajeme, aby jej zdravie dobre slúžilo a sily, optimizmus i pozitívna energia nech jej vydržia ešte po mnohé roky, nech je nápomocná svojej rodine, ale aj našej slovenskej komunite v Nadlaku a Rumunsku vôbec.

Srdečne blahoželáme k oceneniu.

*Pamätný list odovzdaný **Ingrid Zahorecovej zo Slovenska** za spoluprácu v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov*

Mgr. Ingrid Zahorecová je riaditeľkou Základnej školy a materskej školy v Svätom Petre, okres Komárno, v Slovenskej republike. Vo viac ako sedemdesiatdvaročnej histórii školy je druhou ženou, ktorá zastáva tento post. Počas 12-ročného pôsobenia vo funkcii vytvorila vynikajúce prostredie pre výchovu a vzdelanie svätopeterských žiakov, ktoré výrazne obohatila systematickou spoluprácou s predstaviteľmi spolkov, organizácií a škôl z Dolnej zeme, z Chorvátska, Maďarska, Rumunska a Srbska. Riaditeľka Zahorecová, sama potomok dolnozemskej Slovákov z Maďarska, poskytuje mladej generácii dolnozemocov priestor na prezentáciu a spoluprácu so svätopeterskými žiakmi počas Dňa školy od roku 2008 i pri iných podujatiach školy. Neúnavné organizačné, pedagogické a spoločenské aktivity Ingrid Zahorecovej vytvorili atraktívne dimenzie spolupráce detí a mládeže, aby ako kedysi ich predkovia spoločne pracovali a menili dolnozemske pustatiny na prajnú domovinu, spoločne preklenuli čas a priestor a v XXI. storočí v spoločnom európskom duchu niesli kultúru minulosti do budúcnosti.

*Pamätný list odovzdaný **Margite Žagarovej z Chorvátska** za celoživotný prínos v oblasti výchovno-vzdelávacej práce s deťmi a mládežou v komunitách zahraničných Slovákov*

Margita Žagarová, rod. Závadská, profesorka slovenského jazyka a hudby na dôchodku, rodáčka z Bánoviec nad Bebravou v Slovenskej republike, vydatá do Chorvátska, kde žije v meste Osijek, svojou odbornou a pedagogickou činnosťou a vedomosťami značne prispela k rozvoju kultúrneho života Slovákov v Chorvátsku.

Margita Žagarová pracovala ako učiteľka slovenského jazyka a hudobnej výchovy na základných školách v Jelisavci, Markovci a Našiciach, a to v rokoch 1979 – 1993. Na obdobie 1993 - 1997 bola Ministerstvom školstva v Chorvátskej republike menovaná za poradkyňu pre slovenský jazyk so sídlom v Osijeku. Zaslúžila sa aj o vyučovanie slovenského jazyka na Filozofickej fakulte J. J. Strossmayera v Osijeku. Bola iniciátorkou prehliadky detskej tvorby v slovenskom jazyku, ktorá sa prvýkrát uskutočnila v roku 1993 a ktorá sa pod názvom „Slovenčina moja“ každoročne realizuje, pričom sme sa v roku 2018 dočkali 25. ročníka.

Margita je učiteľkou z povolania, ale aj svojím srdcom. Pedagogickú činnosť vykonávala aj mimo školy, v rámci voľnočasových aktivít. Počas pôsobenia na základnej škole v Markovci a Našicach viedla spevácky zbor, literárno-recitačnú skupinu a spolupracovala so Slovenským kultúrno-umeleckým spolkom „Fraňo Strpač“ z Markovca.

Pani Žagarová sa zaslúžila aj o rozhlasové vysielanie v slovenskom jazyku v Chorvátsku. Zostane zapísaná ako prvá redaktorka a hlásateľka týždennej polhodinovej relácie v slovenskom jazyku v Našiciach a autorka prvej rozhlasovej relácie v slovenskom jazyku v Našiciach, ktorá bola odvysielaná 23. septembra 1979 a sama ju pripravila. Poslednú reláciu realizovala v roku 1996.

Značný prínos dala Margita aj v rámci spolково–osvetovej práce. Bola spoluzakladateľkou Zväzu Slovákov roku 1992 v Našiciach. Bola iniciátorkou založenia MS v Miljevci. A do tretice bola spoluzakladateľkou MS Osijek 1993 v Osijeku. V období 1998 – 2008 zastávala funkciu predsedníčky MS Osijek a vedúcej speváckeho zboru MS Osijek. Je jednou z autoriek knihy „10 rokov MS Osijek“, ktorú napísala so spoluautormi v roku 2005.

Margita Žagarová aktívne pôsobila medzi Slovákmi v Chorvátsku celý svoj pracovný vek a pokračovala, napriek zdravotným ťažkostiam, aj na dôchodku.

Cenou Samuela Tešedíka vyjadrujeme učiteľke Margite Žagarovej poďakovanie, úctu a uznanie za jej životný vklad do verejného kultúrneho života Slovákov v Chorvátsku a zachovanie slovenského jazyka a slovenskej etnickej identity.

Laudatio na Máriu Matejdesovú

Vážení prítomní,

som veľmi poctená a šťastná zároveň, že pri takejto významnej udalosti môžem predniesť pár slov o človeku, ktorý vykonáva nenahraditeľnú prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v Maďarsku. Keďže som s menovanou už skoro tri desaťročia v pracovnom kontakte, aj bez slov intenzívne pociťujem jej želanie „čím menej slov, tým lepšie“. Práca, ktorú vykonáva Mária Matejdesová, je popretkávaná mnohými nepredvídateľnými epizódami, problémami a ťažkosťami. No s obdivom môžem konštatovať, že menovaná má dostatočne silný charakter a veľké morálne dispozície na to, aby sa cez prekážky mohla úspešne prebiť.

Mária Matejdesová sa narodila v Orosháze, vyrástla v Slovenskom Komlóši. Tu začala svoju zložitú cestu vzdelávania od slovenskej základnej školy až po získanie vysokoškolského diplomu v roku 1988 na Vysokej škole Gyulu Juhásza v Segedíne, kde študovala aprobáciu slovenský jazyk - dejepis. V roku 1995 štúdiá dovŕšila získaním diplomu stredoškolského profesora histórie na Univerzite Lajoša Kossutha v Debrecíne. Po získaní diplomu sa umiestnila v Békešskej Čabe na Slovenskom gymnáziu, základnej škole, materskej škole a kolégiu, kde si od roku 1988 poctivo vykonávala prácu učiteľky dejepisu na 2. stupni základnej školy a na gymnáziu. Jej učiteľský talent sa rýchlo prejavil, stala sa všeobecne uznávanou a obľúbenou profesorkou čabianskych študentov. Mnohí žiaci si práve na jej podnet zvolili učiteľskú profesiu alebo sa po jej stopách pustili do štúdia histórie. Kvalita jej odbornej práce a rozhľadenosť v oblasti školstva ju predurčili na post zástupkyne riaditeľa čabianskej školy. Túto zodpovednú prácu vykonávala od roku 1996 až do roku 1999, keď sa z rodinných dôvodov presťahovala do hlavného mesta Maďarska, do Budapešti. Čabianska škola prišla o vynikajúcu pracovnú silu, ale sloven-

ská národnosť v Maďarsku dostala vysokovzdeleného odborníka v oblasti školstva. Mária Matejdesová sa totiž zamestnala na Úrade Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku na poste školskej referentky. Od prvej chvíle svojho pôsobenia sa s veľkým elánom pustila do riešenia nespočetných úloh slovenského národnostného školstva. Školstvo je dynamickou oblasťou spoločnosti, najmä v tých končinách, kde žijeme my Slováci. Prebiehajú reformy, menia sa osnovy, učebnice, spoločenské prostredie školských zariadení, objavujú sa inovácie v oblasti metodiky a voľnočasových aktivít. V oblasti slovenského národnostného školstva je úloh ešte viac, veď práve na početných školeniach na aktuálne témy, organizovaných našou menovanou, sa hovorilo o vzťahoch detí, rodičov a kolegov k slovenskému jazyku, o súvislostiach globalizácie nášho menšinového života, o organizovaní systematického školenia učiteľov, o demografických trendoch, o každodennom boji o každého žiaka, o zachovaní školy a slovenskej identity.

Mária Matejdesová svojou vytrvalosťou, národnostnou angažovanosťou a sklonom do detailov spoznávať problematiku sa postupne stala oporou pedagógov a škôl v Maďarsku. *„Chcem mať odvahu zmeniť veci, ktoré zmeniť nemôžem... Chcem mať silu uniesť veci, ktoré sa zmeniť nedajú... Chcem mať múdrosť vedieť jedno od druhého odlíšiť...“* Slová neznámeho autora presne vyjadrujú životné krédo našej menovanej. Na prahu 21. storočia sa celoštátnym menšinovým samosprávam otvorila cesta, aby sa stali prevádzkovateľmi svojich inštitúcií. Zákony a nariadenia na papieri len vtedy budú mať hodnotu pre menšinu, keď sa nám ich podarí naplniť životom. Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku od roku 2004 radoradom preberala od svojich prevádzkovateľov dvojjazyčné slovenské národnostné školy v Sarvaši, v Békešskej Čabe, v Novom Meste pod Šiatrom, v Slovenskom Komlóši a v Budapešti. V živote menšiny sa otvorili nové perspektívy, nové povinnosti a hlavne zložité úlohy zriaďovať školy. Nebyť pripraveného odborníka v tejto oblasti, úloha je nezvládnuteľná. Mária Matejdesová stála na začiatku cesty a od prvej chvíle preberania škôl CSSM mravčou prácou, študovaním nespočetných zákonov, predpisov,

nariadení a iných dokumentov potrebných na fungovanie škôl podľa právnych predpisov vytrvalo napomáhala zdarnému dovŕšeniu tohto projektu. Počas práce si je vedomá svojej zodpovednosti, že za každým riadkom sa skrývajú finančné náklady a ľudské osudy.

Mária Matejdesová od roku 2015 vykonáva úlohu zástupkyne Úradu CSSM a svojou rozhladenosťou i bohatými odbornými skúsenosťami na poli školstva a v hospodárskej oblasti napomáha pri úspešnom fungovaní inštitúcií CSSM. Svojou skromnosťou, málovravnosťou, schopnosťou získať prehľad v danej problematike a vysokým stupňom odbornosti si získala úctu našej širokej verejnosti.

Môžeme konštatovať, že práca na Úrade CSSM je pre Máriu Matejdesovú srdcovou záležitosťou, takže udelenie Ceny Samuela Tešedíka je absolútne zaslúžené. Pri tejto príležitosti je jej potrebné nielen srdečne pogratulovať, ale aj úprimne poďakovať za veľký kus poctivej práce tak na poli pedagogickej, ako aj riadiacej a zaželať jej, aby jej aktivita na tomto poli, podporovaná dobrým zdravím, ešte dlho pretrvávala.

Laudatio na Biancu Unc

Vážení účastníci slávnostného odovzdávania Ceny Samuela Tešedíka v roku 2018, dámy a páni,

prihováral som sa vám pri rôznych príležitostiach ako organizátor, hosťiteľ, ocenený alebo jednoduchý účastník podujatia. Pripadla mi už viackrát aj úloha laudátora v okamihoch sviatočných. No ten dnešný je predsa niečím špecifický. Jeho špecifickosť spočíva v tom, že dnes mám tú česť predniesť laudatio na osobnosť, s ktorou dlhodobo veľmi úzko spolupracujem, na osobnosť, ktorá nesporne patrí do okruhu mojich najbližších priateľov, radcov, ale aj kritikov. Preto mi dovoľte byť trochu osobným.

Učiteľ. Toľkokrát skloňovaná profesia, povolanie, poslanie, osobnosť, inovátor, reformátor, nositeľ kultúrnych a dedičných hodnôt alebo pre niektorých len tak jednoducho – obyčajné zamestnanie! Áno, takto sme vnímaní my pedagógovia žijúci na začiatku tretieho milénia a pôsobiaci v hektickej a globalizujúcej sa dobe 21. storočia.

Platónsky povedané: žijeme vo zvláštnych časoch, kedy mladí i starí sú vychovávaní v klamstve a ten, ktorý sa odváži hovoriť pravdu, je nazývaný šialencom či bláznom. Takéto kruté tvrdenie je mimoriadne aktuálne aj pre dnešné školstvo. Práve preto stojí pred súčasným učiteľom náročná úloha modelovania mladých formujúcich sa osobností tretieho tisícročia. V našom prípade je táto úloha umocnená špecifikami národnostného školstva. Je potrebné uvedomiť si, že národnostné školstvo má špecifické postavenie, a to tak v systéme vzdelávacích inštitúcií, ako aj v živote komunity. Národnostná škola musí obstáť v konkurencii s inými školami, hlavne väčšinovými. Teda má poskytovať aspoň také podmienky, ako poskytuje väčšinová škola alebo ešte kvalitnejšie, pretože súčasná spoločnosť má inú hierarchiu priorít, v ktorej nie je rozhodujúca len národná či národnostná zložka. Národnostná škola v živote komunity neraz supluje

celý rad inštitúcií, ktoré v komunite absentujú, a teda naplno vstupuje do komplexného národnostného života. Toho národnostného života, ktorý na jedinečnej slovenskej Dolnej zemi udržal po tri storočia živý slovenský duch práve vďaka výchove a vzdelávaniu v materinskom jazyku.

Pri tom všetkom vieme, že aj v dnešnej uponáhľanej spoločnosti základom prosperity je kvalitné školstvo. A duch školy je vytváraný osobnosťami, ktoré v nej pôsobia, teda učiteľmi. Nám učiteľom zverujú rodičia svoje najvzácnejšie poklady – svoje deti, a očakávajú, že učiteľ vyzbrojený vedomosťami, láskou a láskavosťou k dieťaťu im pomôže vychovať a vzdeláť kultivovanú osobnosť s hlbokými poznatkami a vysokými morálnymi postojmi. Zmysel súčasnej mladej generácie pre originalitu, kreativitu, odhodlanie skúmať neznáme, kritické myšlienkové pochody, túžba po poznaní v čase hľadania vlastného priestoru sa stali pre nás pedagógov kreatívnym a dynamizujúcim imperatívom našej každodennej práce.

Ctené slávnostné auditórium,

v kontexte uvedeného mi dovoľte poukázať na niekoľko okamihov životnej púte našej dnešnej laureátky.

Bianca Unc, rod. Pascu, sa narodila 15. novembra 1967 v Arade v zmiešanej slovensko-rumunskej rodine. Matka Mária Laurincová, roduverná Slovenka, absolventka nadlackej slovenskej strednej pedagogickej školy, vychovávala svoju dcérku od útleho veku v takom duchu, že už počas návštevy materskej školy sama suverénne prehlasovala, že je Slovenka.

V roku 1974 začala navštevovať slovenskú základnú školu v Nadlaku, kde sme sa po prvýkrát stretli na tom istom školskom dvore centrálnych škôl. Od tej doby sa začíname akosi registrovať, hoci sme navštevovali paralelné triedy. Naša intenzívna spolupráca sa začína od roku 1982, keď sme začali spoločne navštevovať prvý ročník slovenskej sekcie nadlackého lýcea v triede profesora Štefana Suchanského. Naše spoločné záujmy, úlohy, predsavzatia a úspechy nás vedú po spoločných cestách neustále viac ako tri desaťročia. Už na strednej škole sme sa stali lídrami triedy, koordinátormi rôznych školských a mimoškolských projektov a spolu sme

aj zmaturovali v slovenskej sekcii nadlackého lýcea v triede so zameraním na matematiku a fyziku. Potom sme sa obaja rozhodli pokračovať v štúdiu v slovenskom jazyku, a tak sme v roku 1990 obaja využili možnosť štúdia v materskej krajine, na Slovensku. Už samotný výber študijných odborov nám nebol úplne ľahostajný, pretože okrem vlastných záujmov a koníčkov sme sa snažili uvažovať aj v kontexte potrieb našej slovenskej komunity v Nadlaku.

S vedomím si skutočnosti, že len pomocou adekvátne vzdelaných učiteľov s pevnými základmi vo svojom odbore a s kvalitným ovládaním materinského jazyka bude možné čeliť výzvam novej doby konca druhého a začiatku tretieho milénia aj pre malé komunity, ako sú naše slovenské dolnozemske, sa naša dnešná ocenená rozhodla pre štúdium učiteľstva na Vysokej škole pedagogickej v Nitre a na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave, ktoré úspešne ukončila a získala magisterský titul v roku 1994.

Mladá absolventka bratislavskej univerzity sa vracia do Nadlaku a od septembra 1994 nepretržite pôsobí na Lýceu Jozefa Gregora Tajovského. Rozhodla sa tak na základe vlastnej vôle, hoci v polovici deväťdesiatych rokov minulého storočia jej materská krajina ponúkala v mnohých smeroch oveľa atraktívnejšie životné a pracovné podmienky, či oveľa širší priestor profesionálneho rastu. Takýmto spôsobom nadlacká stredná škola získava vôbec prvého kvalifikovaného odborníka pre špecializácie pedagogika a psychológia. Hneď po nástupe na nadlackú školu sa jej zveruje vyučovanie týchto disciplín a otvorením nového pedagogického ročníka v roku 1996 okrem vyučovania nosných disciplín študijného odboru sa stáva aj koordinátorkou pedagogickej praxe tohto a všetkých nasledujúcich pedagogických ročníkov nadlackej strednej školy. Teda stredoškolská profesorka Bianca Unc sa stáva nielen učiteľkou, ktorá modeluje mladé detské duše, ale aj majsterkou formovania osobnosti budúcich pedagógov pôsobiacich na školách s vyučovacím jazykom slovenským v Rumunsku. Naša ocenená sa brilantne zhostuje aj tejto náročnej úlohy a v súlade s požiadavkami kladenými na súčasného učiteľa sa snaží svojich budúcich ko-

legov formovať tak, aby boli schopní pohotovo reagovať na požiadavky súčasnej uponáhľanej materiálnej spoločnosti, aby si vedeli vhodne vyberať z množstva nových informácií poskytovaných súčasnými vymoženosťami vedomostnej spoločnosti, aby boli kreatívni, samostatní, ale súčasne otvorení tímovej práci, súcitní a empatickí.

Naša laureátka disponuje rozsiahlymi medzipredmetovými poznatkami a má jasnú predstavu o význame vyučovaných predmetov pre dnešnú spoločnosť. Prostredníctvom svojho učiteľského majstrovstva si dokázala získať neraz problematické osobnosti mladých stredoškôľakov pre psychológiu, pedagogiku, sociológiu, filozofiu a v súčasnosti sa môže pochváliť desiatkami absolventov psychológie a učiteľov spoločenskovedných disciplín, ktorí našli uplatnenie ako uznávaní odborníci na rôznych miestach doma aj v zahraničí.

Bianca Unc je osobnosťou s veľmi širokým záberom a záujmami, s prirodzeným rešpektom na pracovisku, v komunite, v ktorej žije a pracuje. Teda učiteľské pôsobenie je len jednou z oblastí, v ktorých je naša ocenená prítomná. Hneď po návrate do Nadlaku je aktívne činná na poli folklóru, ochotníckeho divadla, kde sa úspešne zhostila viacerých úloh v inscenáciách Divadelnej skupiny X v Nadlaku, ale spoločne sme si vyskúšali aj rolu režiséra.

Je zakladajúcou členkou Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku v roku 1990, členkou Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska od roku 1995 a zakladajúcou členkou Spoločnosti pre edukáciu a kultúru v Nadlaku od r. 2006. V roku 1996 sa aktívne zapája do štruktúr MO DZSČR v Nadlaku. Od roku 1998 sme spoločne prevzali vedenie MO a aj Aradskej oblasti DZSČR, kde sa Bianca stáva mojou podpredsedníčkou, respektíve tajomníčkou. Už viac ako desaťročie spoločne pôsobíme vo vedení DZSČR, kde naša ocenená zastáva od r. 2007 funkciu generálnej tajomníčky. V uvedených, ale aj iných pozíciách zastupuje Slovákov v Rumunsku aj na medzinárodnej úrovni, či už v rámci spolupráce slovenských dolnozemskejších komunít, alebo aj vo Svetovom združení Slovákov v za-

hraničí. Je známa ako cieľavedomá, pracovitá, empatická a komunikatívna so značnou dávkou rešpektu. Nie vždy je poslušným plničom uznesení a svoje názory dokáže precízne formulovať, argumentovať a podkladať fundovanými poznatkami.

Bianca Unc nesporne patrí k najvýraznejším osobnostiam kultúrneho života Slovákov v Nadlaku a jej vklad do sféry uchovávanía a udržiavania kultúry Slovákov v Rumunsku je mnohovrstevný. Od roku 1999 je spoluzakladateľkou a členkou organizačného výboru Prehliadky sólistov slovenskej ľudovej piesne *Cez Nadlak je...* a do dnešných dní je jeho scénografkou, režisérkou a vynikajúcou moderátorkou. S profesionálnou istotou moderuje i mnohé ďalšie podujatia Slovákov v Rumunsku a na Dolnej zemi.

Ďalšou oblasťou, v ktorej je naša laureátka výrazne prítomná, je mediálna oblasť. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia pôsobila ako šéfredaktorka jediného mládežníckeho časopisu v Rumunsku *My*, ktorý spoločne vydávalo Lýceum Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku a Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Kraska. Od roku 2007 je šéfredaktorkou časopisu *Naše snahy* a taktiež aj šéfredaktorkou časopisu *Naše snahy Plus*. Spoločne autorsky podpisujeme viacero článkov o slovenskom školstve v Rumunsku, ale aj prvú ucelenú historicko-demografickú monografiu o Slovákoch v Rumunsku.

Počas posledných dvoch desaťročí stála pri všetkých významných počinoch Slovákov v Rumunsku a Slovákov na Dolnej zemi vôbec. Spoločne sa podieľame na spolupráci pri spoločných dolnozemských projektoch, na organizácii medzinárodných seminárov a konferencií, na editorstve zborníkov z nich, spoločne sme stáli aj pri založení všetkých troch dolnozemských cien: Ceny Ondreja Štefanka, Ceny Samuela Tešedíka, Ceny *Pro Cultura Slovaca*.

Na záver je možné konštatovať, že Bianca Unc je neprehliadnutelnou osobnosťou slovenskej Dolnej zeme konca druhého a začiatku tretieho tisícročia...

Laudatio na Tatianu Naďovú

*„Jedno z najhlbších
tajomstiev života
spočíva v tom, že
len to, čo robíme
pre druhých, má
naozaj cenu.“*

Lewis Carroll

Najznámejší grécky filozof Platón povedal: „Človek je bytosť, ktorá hľadá zmysel,“ a tak už i to hľadanie je svojím spôsobom životný cieľ. Keď ho už nájde, buď sa ho bude držať, alebo si nájde lepší a väčší, ktorý ho bude naplňať.

Tatiana Naďová vypátrala tajomstvo šťastného a zmysluplného života, spĺňa svoj životný cieľ a má jedno z najušľachtilejších povolání – povolanie učiteľ. Svojich žiakov učí a vychováva k poznaniu, k múdrosti a k láske. Ako dlhoročná riaditeľka školy je pre mnohých z nás pre svoj zodpovedný a profesionálny prístup k práci, pre ľudský postoj a šľachetné srdce vzorom, osobnosťou, ktorú obdivujeme.

Tatiana Naďová, rodená Klúčiková, sa narodila 13. januára 1969 v Pivnici. Vyrastala v rodine učiteľky slovenského jazyka, takže nie div, že láska k materčine, slovenskosti, k národným hodnotám jej bola vstevovaná už v rodine. Základnú školu ukončila v rodisku a strednú školu v Petrovci. Titul profesorky triednej výučby získala na Vysokej pedagogickej škole v Sombore.

Po ukončení vysokoškolských štúdií pracovala na základných školách v Báčskej Palanke a v Silbaši, aby od 1. septembra 1993 naštartovala svoju bohatú profesijnú púť v rodisku, v Základnej škole 15. októbra, najprv ako učiteľka triednej výučby a od roku 2001 do roku 2018 ako riaditeľka školy.

V novom školskom roku od 1. septembra 2018 sa teší na svoju ďalšiu generáciu žiakov, na svojich prváčikov.

Povolanie učiteľa vôbec nie je ľahké. Vyžaduje si to veľa obetavosti, trpezlivosti, ochoty, pochopenia, lásky k deťom a lásky k povolaniu pedagóga. No aj napriek tomu Tatiana Naďová dokázala svedomite vykonávať rôzne funkcie: najprv členky a potom podpredsedníčky Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny (NRSNM), predsedníčky Komisie pre základné školy v NRSNM, dlhoročnej predsedníčky Aktívu riaditeľov základných a stredných škôl so slovenským vyučovacím jazykom, podpredsedníčky Asociácie slovenských pedagógov (ASP), predsedníčky Aktívu učiteľov triednej výučby v ASP, členky Pracovnej skupiny na vypracovanie vzdelávacích výkonov pre 1. a 2. ročník základnej školy. Okrem iného je autorkou Dodatkov k učebniciam výtvarnej kultúry a svetu vôkol nás pre 1. a 2. ročník základnej školy, recenzentkou čítaniek a učebníc zo slovenského jazyka pre 1. stupeň základnej školy, prekladateľkou učebníc z matematiky a úspešnou školiteľkou na rôznych učiteľských seminároch.

V osobnosti Tatiany Naďovej sa skrývajú a zároveň úspešne prelínajú dve silné osoby: Tatiana Naďová – učiteľka, a Tatiana Naďová – riaditeľka školy. Výstižné čínske príslovie hovorí: „*Ten, kto hýbe horou, začíнал prenášaním malých kamienkov.*“ A veru, predtým, než začala úspešne „hýbať“ školou, totiž riadiť, Tatiana si splnila detský sen - stať sa učiteľkou. Jej životná dráha je učiteľstvo. V ňom našla svoje šťastie, zmysel svojho života, v ňom vystihla podstatu lásky v ľudskom živote. Jej úsilie a práca, ktorú robí v prospech iných, má zmysel, lebo môže zmeniť ľudský život alebo ho naučiť pravým a skutočným hodnotám.

Zvláštnosťou T. Naďovej ako riaditeľky školy je, že nepôsobí na žiakov a pedagógov iba slovom, ale celou svojou osobnosťou. Napríklad z pohľadu žiakov a pedagógov za dobrého riaditeľa sa pokladá taký riaditeľ, ktorý v škole vytvára príjemné a radostné prostredie. Pre nich je to riaditeľ primerane prísny, ale dobrý, je spravodlivý, správa sa milo voči okoliu, rád žartu-

je, prítom je pokojný a trpezlivý, je čestný, svedomitý, dôsledný, iniciatívny, tvorivý, ochotný. Tatiana Naďová je osobnosť vyznačujúca sa práve týmto príznačným súborom vlastností, na základe ktorých sa stala úspešnou riaditeľkou školy. Dokázala viesť pivnickú školu celých osemnásť rokov.

Do funkcie riaditeľky školy nastúpila z pozície úspešnej učiteľky triednej výučby. Začiatky pre ňu neboli ľahké, ale to, čo ju posúvalo vpred, bola výzva a zodpovednosť. Osemnásť rokov zodpovedala za dodržiavanie štátnych vzdelávacích programov a úspešne zabezpečovala škole každodenný organizačný, hospodársky a finančný chod. Rozmýšľala strategicky a v smere zatraktívnenia pivnickej školy. Osemnásť rokov táto škola fungovala ako úspešná výchovno-vzdelávacia inštitúcia a vyznačovala sa progresívnymi pedagogickými trendmi.

Tatiana Naďová vedela, že nejde len o výchovno-vzdelávacie programy či organizačné formy, ale predovšetkým o ľudí. Hýbadlom pivnickej školy boli vzťahy, medziludské vzťahy. V kolektíve vytvárala pozitívnu atmosféru. Ku každému pristupovala s úctou a rešpektom. Snažila sa poznať každého jedinca, odhaliť cesty prístupu k jeho vnútru, pretvárať ho, pomôcť mu. Veľmi si vážila prácu všetkých a pre školu si získala rodičov. Od učiteľov vyžadovala disciplínu, pracovitosť, permanentne sa vzdelávať, dôslednosť a aby žiakom slúžili ako príklad. Na kvalitnú komunikáciu, vzájomnú spoluprácu vo svojom kolektíve bola vždy hrdá.

Vďaka riaditeľkiným schopnostiam a jej pedagogickému tímu bola škola úspešná na súťažiach z rôznych vyučovacích predmetov a zapájaná do viacerých medzinárodných projektov. Takže nie div, že pivnická škola bola často oceňovaná. Získala: Cenu Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné menšiny, Uznanie doktora Ďorďeho Natoševiča pre najlepšiu základnú školu vo Vojvodine, Cenu Matice slovenskej na Slovensku pre najlepšiu školu s vyučovacím jazykom slovenským v zahraničí, Zlatú plaketu NRSNM, Cenu za najúspešnejšiu školu v okrese Bácska Palanka a Cenu Pokrajinského sekretariátu pre vzdelávanie, správu a národnostné menšiny za najlepšiu webovú stránku v kategórii základných škôl. Najvyššie uznanie, ktoré škola dostala, je vyhlásenie

Ministerstva školstva, vedy a technologického rozvoja v Srbsku. ZŠ 15. októbra v Pivnici zaradilo ministerstvo medzi 50 najúspešnejších škôl v Srbsku. A to nie je všetko! Na externom hodnotení kvality školy podporujúcom sebahodnotiace procesy a rozvoj školy dostala pivnická škola najvyššiu známku a jej riaditeľka ako jedna z mála riaditeľov v Srbsku bola oznámkovaná najvyššou známkou a zaradená do prvej skupiny vyskolených riaditeľov.

T. Naďová sama pozná moc pochvaly. Jej pochvaly či odmeny boli hodnoverné a pritom jedinečné. Často si spomínam na jej milé gesto (vtedy som to prvýkrát zažila), keď na konci republikovej súťaže zo slovenského jazyka na pódium pozvala svoje dve učiteľky slovenčinárky a odovzdala im kytyce. Moje kolegyně slovenčinárky boli príjemne prekvapené a nechápavo sa na ňu pozerali. Vraj, za ich úsilie, ochotu, angažovanosť, zaslúžili si to! Kolegyně nevedeli zakryť svoje rozpaky a začali si uvedomovať, že predsa im to ani tak ťažko nepadlo. Táto riaditeľkina pozornosť bola vzpruhou do ich ďalšej práce. Alebo, keď pani riaditeľka doma upiekla tortu, ozdobila ju a na ňu napísala meno najúspešnejšej žiačky pivnickej školy. Tento jedinečný darček jej sviatočne odovzdala pred všetkými žiakmi a zamestnancami školy. Sú to iba malé kamienky, ktoré potvrdzujú jedinečnosť T. Naďovej. Jedinečnosť, ktorá tkvie v schopnosti urobiť radosť iným.

Počas svojho riaditeľovania sa Tatiana Naďová stala autoritou a jej škola bola považovaná za vzorovú školu nielen v slovenskom národnostnom školstve vo Vojvodine, ale všeobecne v školstve v Srbsku. Záruka jej úspešnosti nie je len v jej vedomostiach, ale hlavne v konaní a správaní. Bola a je inšpiráciou pre mnohých.

Vážené dámy, vážení páni,

udelenie Ceny Samuela Tešedíka Tatiane Naďovej za vynikajúcu pedagogickú, organizátorskú a riadiacu prácu v oblasti slovenského národnostného školstva v zahraničí je uznaním toho, čo ocenená dosiahla.

Dovoľte mi v mene svojom, ako aj v mene zriaďovateľov Ceny Samuela Tešedíka zablahoželať priateľke a skvelému človekovi Tatiane Naďovej k získaniu ceny.

Milá Tatiana,

pri tejto sviatočnej príležitosti prajem Ti ešte veľa energie a tvorivých nápadov, aby si ešte dlhé roky obohacovala slovenské národnostné školstvo vo Vojvodine v Srbsku a na Dolnej zemi.

Buď šťastná! Prajem Ti mier a pokoj v duši, veľa lásky v srdci a aby si všetko, čo v sebe máš, od srdca rozdávala a v zdraví ešte dlho užívala.

Laudatio na Annu Medvedovú

*„Učiteľ musí byť umelcom vrelo
milujúcim svoju prácu.“*

Anton Pavlovič Čechov

A ona je akurát taká. Milujúca svoju prácu, svojich žiakov, školu. Akčná, cieľavedomá, iniciatívna, všestranná, dobrá organizátorka, zodpovedná, ochotná podať pomocnú ruku svojim žiakom aj potom, keď už dávno vylietli zo školských lavíc. A tá najväčšia odmena pre učiteľa je, keď sa jeho žiaci aj v dospelosti s dôverou naňho obracajú, v dobrom si ho pamätajú a v láske a úcte zachovávajú.

Anna Medvedová, profesorka hudby, sa narodila 18. júla 1958 v Hložanoch. V Báčskom Petrovci skončila základnú školu a paralelne aj Základnú hudobnú školu Isidora Bajića v Novom Sade. Už po skončení základného vzdelania mala jasno, že hudba je tá, ktorej sa chce profesijne venovať, a tak pokračovala vo vzdelávaní na Strednej hudobnej škole Isidora Bajića v odbore teoretickom a vokálno-inštrumentálnom. Na Katedre hudobného umenia Akadémie umenia v Novom Sade získala kvalifikáciu zo všeobecnej hudobnej pedagogiky. Vedomá si toho, ako Komenský povedal, že „nerozvíjajúci sa učiteľ nie je ničím iným než len tieňom učiteľa, mračnom bez vody, studňou bez prameňa, lampou bez svetla...“ začiatkom tretieho milénia skončila 4-ročný seminár pre zborových dirigentov.

V súčasnosti je Anna Medvedová jedinou učiteľkou vo Vojvodine, ktorá pôsobila na všetkých stupňoch výučby hudobnej výchovy. Totiž v Predškolskej ustanovizni **Včielka** nacvičovala spevácky zbor, ktorý navštevovalo viac ako sto členov, od tých 3-ročných po 6-ročných. V nižších ročníkoch základných škôl mala metodickú prax so študentmi Učiteľskej fakulty v Sombore, vysunutého oddelenia v Petrovci, vyučovala hudobnú výchovu vo vyšších ročníkoch základných škôl v Petrovci, Hložanoch,

Kulpíne a v Magliči, od roku 1983 do roku 2015 vyučovala hudobnú výchovu na Gymnázium Jána Kollára (GJK). V období rokov 1987 – 1990 pôsobila ako odborná spolupracovníčka na Vyššej pedagogickej škole v Novom Sade a v rokoch 1998 – 2009 ako odborná spolupracovníčka na Učiteľskej fakulte v Sombore – vysunutom oddelení v Báčskom Petrovci. Od roku 2015 vedie Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci ako riaditeľka.

Dve funkčné obdobia (2009 – 2017) sa angažovala na poste predsedníčky Osvetovej komisie Matice slovenskej v Srbsku. Realizovala Stretnutia dolnozemskej učiteľov a Stretnutia slovenskej študujúcej mládeže v rámci Slovenských národných slávností a workshopy s tvorivými mladými ľuďmi z Dolnej zeme. V súčasnosti sa angažuje ako členka užšieho vedenia MOMS Petrovec. Dve funkčné obdobia bola členkou Správnej rady Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov a od roku 2005 je členkou hudobnej komisie Výboru pre kultúru Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku. Od roku 1985 do roku 2010 bola predsedníčkou organizácie Hudobnej mládeže v Báčskom Petrovci.

Svoju komplexnú činnosť uskutočňuje Anna Medvedová aj prostredníctvom Asociácie slovenských pedagógov vo Vojvodine od jej založenia, komisie pre štipendiá Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, Komisie pre školstvo a vzdelávanie Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí – sekcie pre strednú a juhovýchodnú Európu a je presbyterkou CZ SEAVC v Petrovci.

V posledných dvoch desaťročiach sa naplno prejavili aj jej organizačné schopnosti. Uplatnila sa ako iniciátorka a organizátorka odborných seminárov, pracovných zájazdov žiakov a profesorov petrovskeho gymnázia do Nitry a odvetných návštev žiakov a pedagógov Gymnázia z Nitry do Srbska, pracovnej návštevy žiakov a profesorov petrovskeho gymnázia na Viedenskom reálnom gymnázium v Rakúsku, družobnej návštevy Lícea sv. Antona z Limassolu na Cypre, letného zborového kempu pre slovenských učiteľov hudby, dirigentov a kantorov...

Naša laureátka sa venovala aj výskumu ľudovej hudby Slovákov v Maďarsku, organizovala koncerty, kultúrne a umelecké podujatia na Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Petrovci. V 90. rokoch minulého storočia pracovala so zmiešaným speváckym zborom KUS Braňova družina. Založila Spevácky zbor slovenských pedagógov Vojvodiny a bola jeho dirigentkou (2006 – 2012). V roku 2015 založila Obecný cirkevný spevácky zbor slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi Credimus v obci B. Petrovec a je jeho organizátorkou a dirigentkou. So sólistami, speváckymi skupinami a zbormi, s ktorými pracovala, získala na súťažiach a festivaloch početné ocenenia: od prvých, druhých, tretích cien na festivale Stretnutie v pivnickom poli, festivale Cez Nadlak je..., festivale Tancuj, tancuj. Zo Stretnutí stredoškolských domovov si priniesla 2 zlaté medaily na celoštátnej úrovni a na pokrajinskej tiež dve zlaté a jednu bronzovú medailu. Jej 5-členná spevácka skupina z GJK prezentovala Srbsko na Medzinárodnom festivale ľudových piesní podunajských štátov v Braile v Rumunsku. Speváčka Anna Berédiová, ktorú pripravovala, sa dostala do finále televíznej súťaže STV Zem spieva a je aktuálnou víťazkou 20. ročníka prehliadky slovenských ľudových piesní Cez Nadlak je...

Naša laureátka je autorkou Príručky pre učiteľov hudobnej kultúry (2003); vypracovala Dodatok o slovenskej hudbe k učebnici Hudobná kultúra pre gymnáziá (2009). Pôsobí aj ako členka recenzentských komisií pri vydávaní učebníc hudobnej kultúry pre slovenské menšinové školy v Srbsku. Je autorkou radu článkov a štúdií a od roku 1980 je aktívnou členkou v odborných porotách na hudobných súťažiach Slovákov v Srbsku a v Rumunsku.

Roky poskytuje odbornú pomoc budúcim vysokoškolským študentom pri podávaní prihlášok na vysoké školy v Slovenskej republike a pri podávaní prihlášok na získanie štipendií vlády SR.

Za svoju prácu získala osobitné uznanie Matice slovenskej za zásluhy a úspechy na poli vzdelávania, výchovy a pri zveľaďovaní slovenského jazyka, jazykovej kultúry, umenia a národných tradícií, v roku 2011 malú Medailu sv. Gorazda Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu

Slovenskej republiky za dlhoročné pedagogické pôsobenie, uchovávanie národných tradícií a prínos vo výučbe zborového spevu a slovenskej ľudovej piesne na základných a stredných školách s vyučovacím jazykom slovenským v Srbsku, v roku 2016 jej udelili diplom – Verejné uznanie Obce Báčsky Petrovec za dosiahnuté výsledky a dlhodobú prácu v oblasti hudby a spoločenských aktivít a vlni (2017) bola vyznamenaná Čestnou zlatou plaketou Národnej rady Slovenskej republiky pre oblasť vzdelávania a oblasť kultúry.

Anna Medvedová je smerodajnou slovenskou pedagogickou osobnosťou, ktorá pozitívne ovplyvnila rozvoj hudobnej výchovy na národnostných školách v Srbsku, značne prispela k rozvoju hudobnej kultúry Slovákov v Srbsku a na Dolnej zemi. Organizovaním odborných seminárov v oblasti hudby prispieva k zachovávaniu a zveľaďovaniu slovenskej zborovej a ľudovej hudby. Ako riaditeľka najstaršieho slovenského gymnázia mimo hraníc Slovenskej republiky prispela k jeho afirmácii a k rozšíreniu vzdelávacej ponuky tejto školy o atraktívne študijné odbory.

V školskom roku 2017/18 na škole otvorili trojročný odbor pre kuchárov v slovenskom vyučovacom jazyku, v školskom roku 2018/19 zabezpečila otvorenie odboru pre žiakov s osobitnými schopnosťami pre výpočtovú techniku a informatiku gymnaziálneho zamerania v slovenskej vyučovacej reči. Žiaľ, tohto roku nebol dostatočný počet žiakov, ktorí by úspešne zdolali prijímacie skúšky, takže sa trieda nesformovala, ale odbor zostáva v ponuke na ďalší školský rok. Gymnázium a žiacky domov sa modernizovali optickým internetom, vynovené sú sanitné uzly v telocvični, zariadený a kompletne vybavený je kabinet pre kuchárov. Internát a kuchyňa sú vynovené nábytkom a ďalším súčasným zariadením. Novoupravený je aj športový areál školy.

Aj počet žiakov gymnázia sa v posledných dvoch školských rokoch zvýšil o štvrtinu. Škola má o dve triedy viac vďaka výnimočnému úsiliu, organizovaniu prezentácií gymnázia v základných školách, usporiadaniu Dňa otvorených dverí, medializovaním a prezentovaním početných mi-

moškolských aktivít, pre ktoré, podobne ako aj pre štúdium na tejto škole a v žiackom domove, existujú vynikajúce podmienky.

Anna Medveďová si je vedomá, že škola, ktorú vedie, nemôže aj napriek blížiacej sa storočnici zotrvať iba v doterajších vychodených formách, že škola musí byť schopná odpovedať na požiadavky doby, ktorá sa rýchlo mení, a naša laureátka s ňou drží úspešne krok. Aj v takejto uponáhľanej dobe nepremeškáva šance, skôr ich vyhľadáva a využíva pre ďalší rozvoj erbovej inštitúcie slovenského národnostného školstva vo Vojvodine. Svojou energiou, pracovitosťou a cieľavedomosťou vzbudzuje obdiv nielen u kolegov, ale sa etabluje ako mimoriadna osobnosť vzdelávacieho, kultúrneho a verejného života tak vojvodinských, ako aj dolnozemsých Slovákov.

Pani riaditeľka, pani profesorka, Bába, vďaka Ti za všetko, čo si urobila v prospech slovenského národnostného školstva v Srbsku. Želáme Ti, aby si s tou svojou príslovečnou energiou, optimizmom a láskou pracovala húževnato a cieľavedome aj ďalej, aby Ti slúžilo zdravie, aby si sa o svoj talent a vedomosti v hudobnom umení aj ďalej nesebecky delila s mladými speváčkami, zbormi, nami – milovníkmi hudby a spevu. Verím, že tá láska, s ktorou sa venuješ škole a žiakom, sa Ti znásobená od nich, a od nás všetkých, bude vracat' po dlhé roky a inšpirovať Ťa k ďalším plodonosným krokom tak vzácnym nielen pre nás, Tvojich súčasníkov, ale aj pre tých, ktorí prídu po nás.

Aplikácia hry v edukácii v čabianskej slovenskej materskej škole

Milé kolegyně! Vážení hostia!

Keď som sa dozvedela tému nášho podujatia - Úloha hry vo výučbe slovenského jazyka v materskej škole - veľmi ma to zaujalo. Všetci asi súhlasíme s tým, čo mnohí vedci - teoretici i odborníci - zdôrazňujú, že pre deti predškolského veku je hra najprirodzenejšou, najdôležitejšou činnosťou. A keďže najprirodzenejšou, najdôležitejšou činnosťou malých detí je hra, musíme klásť veľký dôraz na to, aby sme s veľkou zodpovednosťou a pedagogickým umením vyťažili z nej taký kapitál, ktorý skutočne ovplyvní vývoj detí v pozitívnom smere. Veď prvoradým cieľom výchovnej práce v materských školách je premyslene a systematicky rozvíjať osobnosť dieťaťa prostredníctvom rozličných činností.

Ale musíme úprimne priznať, a aj s tým asi všetci súhlasíme, že pre deti 21. storočia, pre generáciu α (alfa), znamená hra už niečo iné. Do života rodín sa vkradla infokomunikácia. Deti vstupujúce do škôlky svojou schopnosťou multiaskingu sa k jednotlivým hrám obracajú už s inými očakávaniami. To znamená: aby hry boli čo najfarebnejšie, najakčnejšie a čo najpestrejšie. Neraz ich my učiteľky oboznámime tu v škôlke s klasickými hračkami a vôbec s hrou.

Ako vieme v takomto prípade hru postaviť do služby *výučbe slovenského jazyka v materskej škole*? Neviem presnú odpoveď, ale viem vám predstaviť, ako sa to snažíme čo najúspešnejšie zrealizovať my tu v našej škôlke.

Systematická výchova dieťaťa predškolského veku od učiteľky vyžaduje, aby sa na uvedenie a zorganizovanie rozličných hier starostlivo pripravovala, a to so zreteľom na tému daného týždňa. Ak napríklad spracujeme tému „Doprava“, zaradíme také hry, ktoré podporujú rozširovanie a upevňovanie poznatkov viažucich sa k téme. A keďže sme národnostná

materská škola a naším cieľom je zachovať a rozšíriť slovenčinu, dávame veľký pozor nato, aby sme mali počas týchto hier možnosť nacvičovať slová, výrazy, ktoré sa úzko spájajú s témou, sú deťom blízke, a samozrejme podporujú dosiahnutie vytýčených cieľov v našom výchovnom programe.

Tak sa teda pozrime, ako využívame hru vo výučbe slovenského jazyka!

Od príchodu detí do škôlky im navrhujeme rôzne hry:

na stoloch je pripravené množstvo didaktických hier,

- vytvoríme miesto na realizáciu rôznych aktivít, ako napríklad kreslenie, maľovanie, strihanie, modelovanie, konštruovanie a ďalšie zaujímavé techniky.

V iných častiach triedy zase zabezpečíme možnosť budovať, skladať a hrať takzvané rolové hry a rôzne **dramatizácie**:

- na vytváranie situácie, deja (*hra na školu, na obchod ...*)
- na hranie sociálnych rolí, napodobňovanie niekoho (*na mamičku, na obchodníčku, na lekára ...*).

Pohybové hry v triede zvyknú prebiehať frontálne, najmä po uprataní hračiek pred desiatou alebo cieľným zaradením usmerňovaného zamestnania.

Pohybové hry realizované vonku nezvykneme využiť na precvičovanie slovenčiny, nezvykneme do nich zasahovať. Zabezpečíme deťom celkom voľný pobyt vonku, celkom slobodný pohyb.

S kolegyňami sme spolu konštatovali, že najširšiu bázu, východisko na jazykovú výchovu nám zabezpečujú didaktické hry.

Didaktická hra je zážitková metóda, ktorú má učiteľka k dispozícii a môže ju kombinovať podľa preberanej témy, úrovne a záujmov jej zverených detí. Didaktické hry využívame pri vysvetľovaní, overovaní, upevňovaní učiva, ale aj na spestrenie vyučovania a motiváciu detí. Hry musia byť primerané veku, vedomostnej úrovni, musia zodpovedať úlohám výchovnej práce a tematickým celkom príslušného učiva.

Aby sme vám vedeli sprostredkovať niečo konkrétne, moje dnešné príklady som zaradila k včerajšej našej téme „Jeseň v ovocnom sade – dary jesene“.

Teda aké hry zvykneme hrať, aby sme prispeli k jazykovej výchove našich zverencov?

Rôzne skladačky, doplňovačky, počas ktorých vieme pomenovať, čo na obrázku vidíme, akú to má farbu, veľkosť, vieme spočítať množstvo a podobne. Podľa schopností detí môžeme ešte pridať, či je to jesenné ovocie, či dozrieva v inom ročnom období.

Kartičky na určenie farby alebo množstva deti vedia používať samy, keď vzadu označíme správnu odpoveď, napríklad smajlíkom. V tomto prípade je úlohou učiteľky sledovať a kontrolovať používanie jazyka.

Deti veľmi radi hrajú pexeso, počas ktorého sú tiež veľmi vhodné podmienky na jazykovú výchovu.

Tieto nádoby (škatuľky) slúžia na nácvik výrazov, ako napríklad „červené jablko“, „žlté jablko“, „zelené jablko“.

Jednoduchá a predsa napínavá hra – hodiť kockou a postúpiť o toľko políčok, koľko bodiek vidíme na kocke; pomenovať, na aké ovocie máme stúpiť/na ktoré ovocie sme stúpili – tiež je veľmi vhodná na nacvičovanie pomenovaní jednotlivých druhov ovocia a základných čísloviek.

V hre „Nákupný záznam“ je prvoradou úlohou rozvíjať pamäť, ale keď to hráme po slovensky, už máme za sebou nacvičovanie pomenovania jednotlivých potravín. A keď nie sme napríklad v supermarkete, ale na trhu, kde sa predáva aj ovocie, už sme pri téme. Každý hráč dostane jeden nákupný vozík a vytiahne si jeden nákupný zoznam. Na stôl rozložíme kartičky s rôznym ovocím a zeleninou, ktoré máme nakúpiť a položiť do košíka – tak, aby sme nevideli, čo je na nich. – Je ich práve toľko, koľko obsahujú nákupné zoznamy. Hráči – jeden za druhým – otáčajú kartičky a keď vidia na nej také ovocie alebo takú zeleninu, ktoré potrebujú, je na ich nákupnom zozname, musia kartičku položiť do svojho košíka. Keď je na obrázku také ovocie alebo taká zelenina, ktorú nemajú na zoz-

name, položia ho naspäť na stôl. Každý, kto otočí kartičku, musí pomenovať, čo je na obrázku. Učiteľka môže ešte dať ďalšie otázky, ale musí dávať pozor, aby hra ostala hrou, nezaťažovala deti, aby nestratili o ňu záujem. Hráči musia dávať pozor, aby si zapamätali, kde sú tie veci, ktoré potrebujú, ktoré musia nakúpiť. Komu sa prvému podarí nakúpiť všetko, naplniť košík, vyhráva.

V dnešnej dobe, keď je dosť náročné deti zaujať, vzbudiť ich pozornosť, aktívne ich zapojiť do aktivít a vytvoriť podmienky, aby prežívali preberané učivo, majú didaktické hry svoje nezastupiteľné miesto. Slúžia ako vhodná motivácia, umožňujú lepšie pochopiť preberané učivo a poskytujú názornú aplikáciu a hravé precvičovanie. Pomáhajú rozvíjať všetky kľúčové kompetencie, čím plnia ciele moderného poňatia vyučovania. Hra v tomto prípade nie je len zábava, ale je to prostriedok, pomocou ktorého sa cielene rozvíjajú jednotlivé štrukturálne znaky osobnosti dieťaťa, aby sa v konečnom dôsledku integroval pozitívny vplyv na celú osobnosť.

Keďže tvorivé činnosti, ako kreslenie, maľovanie, strihanie, lepenie, modelovanie a ďalšie zaujímavé techniky, sú pre deti tiež hrou – vždy ich zaraďujeme v dostatočnej miere, samozrejme so zámerom rozvoja kreativity, jemnej motoriky, pozornosti, trpezlivosti a vytrvalosti, ale aj so zreteľom na jazykovú výchovu. Pri téme „*Jeseň v ovocnom sade – dary jesene*“ predstavím niekoľko nápadov, ktoré my tu v našej škôlke úspešne využívame.

Hneď na začiatku musím konštatovať, že vždy zabezpečíme viacero miest, viac príležitostí na súbežné realizovanie rôznych činností. Vyžaduje si to aj skutočnosť, že máme vekovo heterogénne skupiny. Aj počas tejto práce musíme rešpektovať, že každé dieťa je iné, má svoje individuálne zvláštnosti.

Teda deti sa môžu zapojiť do tých aktivít, o ktoré majú záujem. Kreslenie, strihanie, lepenie, maľovanie, vymalovanie, navliekanie papierových prúžkov alebo priadze, skladanie papiera, modelovanie sú vďačné činnosti, lebo deti pri nich uvítajú, keď je dospelý pri nich, pomôže im, rozpráva sa s nimi. Ja si myslím, že všetci súhlasíte s tým, že tieto chvíľky sú veľmi vhodné na jazykovú výchovu.

Nažehľovacie koráliky HAMA na podložke s geometrickými tvarmi vyžadujú veľkú pozornosť a trpezlivosť. Deti musia presne spočítať, kde koľko korálikov potrebujú, a musia sledovať aj to, kde sú. Popritom – aby si deti trochu oddýchli – môžeme im rozprávať o tom, čo tvoríme, či je to zelenina, alebo ovocie, kedy dozrieva, či plod rastie nad zemou alebo pod zemou, akú farbu má.

So zreteľom na schopnosti detí môžeme rozvíjať slovnú zásobu, napríklad akú chuť má to, čo tvoríme. V tomto prípade je dôležité, aby sme mali prichystané veci aj na ochutnávanie. (Osobne verím a som o tom aj presvedčená, že vždy musíme mať pripravených viac vecí, svedomite si musíme premyslieť každú alternatívu, aby sme vedeli rýchlo reagovať a využiť detské nápady.)

Patria sem aj konštrukčné hry, napr. rôzne stavebnice, ako je Lego. Naše deti majú veľmi rady Lego, preto sa vždy snažíme nájsť formu, ako ho zapojiť do výchovnej činnosti, výchovného procesu. Ako ukážku som pripravila fotografiu jedného jablka a sami si môžete všimnúť, čo ďalej vyrábali, tvorili deti hrajúce sa na koberci.

Zasiahnúť do hry, ktorá prebieha na koberci, kde stavajú, tvoria, konštruujú deti, si vyžaduje veľkú opatrnosť, aby sme svet fantázie, ktorý si deti vytvorili, nerušili. Preto sa vám môžem úprimne priznať, že počas týchto hier – vzhľadom na to, že naši škôlkari pri vstupe do škôlky neovládajú jazyk svojich predkov, nerozumejú slovenčine – sa jazyková výchova realizuje menej. Keď počas týchto hier náhodou počujeme slovenské slovo, recitovanie slovenskej básničky alebo spev slovenských piesní – lebo deti majú o ne záujem – podľa potreby sa zapojíme.

Ako som vám už na začiatku svojej prednášky spomenula, počas našich dní realizujeme aj takzvané rolové hry a **dramatizácie**. *Aj pri týchto hrách platí, čo som už uviedla.* Hra dieťaťa sa vyznačuje spontánnosťou, samoučelnosťou, motívom hry nie je výsledok, ale samotný proces hry, symbolickosťou dieťa v hre predvádza také úkony, ktoré vyabstrahovalo zo skutočnej činnosti dospelých.

Deti vymyslia dej, rozdelia si roly a pomaličky sa presunú do sveta svojej fantázie. Prerušit tento proces nie je šťastné. Samozrejme, keď vidíme, že hra nie je taká bežná, využijeme chvíľku na nacvičovanie, ba niekedy aj na uvedenie nových slov a výrazov. (Pozdravíme sa, prosíme si niečo, kupujeme niečo, uspávame bábiku, zaspievame jej, zatancujeme si na plese na slovenské ľudové pesničky a podobne.) Prísne dbáme o to, aby sme vždy používali veľmi jednoduché slová a výrazy.

Pri dramatických hrách v kuchynke alebo v obchode vieme pomenovať ovocie podľa druhov, podľa farby. Pri zbere plodov v záhradke alebo pri varení tiež môžeme pomenovať druh, farbu, množstvo toho, čo potrebujeme, pýtame si to, položíme, očistíme do polievky.

U nás sa dramatizácia (v klasickom zmysle) počas voľnej hry realizuje po slovensky zriedka. Zjednodušené literárne diela, rozprávky, ktoré učiteľka predvedie deťom rôznymi formami a metódami, dej a postavy znázorní napríklad pomocou maňušiek, sa zo dňa na deň stanú známejšími a pritažlivými. Tieto rozprávky majú deti rady, sú angažované, motivované zapojiť sa do prednesu, zväčša urobia bábkové divadlo. S maňuškami na rukách opakujú naučené vety a vetné modely. Preto pri dramatizácii literárneho textu dbáme na správny výber textu (na jeho umeleckú hodnotu, na jednoduchosť), na záujmy detí, ich vekovú špecifikáciu a možnosti, pritom sa snažíme rešpektovať aj tému, aby prispela k prepojeniu ostatných aktivít. My v našej škôlke realizujeme predovšetkým tzv. klasickú dramatizáciu, pridržiavame sa pôvodného diela.

A na koniec veľmi krátko o využití pohybových hier. Ako som už v úvodnej časti prednášky spomenula, pohybové hry v triede zvykneme hrať frontálne, najmä po uprataní hračiek pred desiatou alebo cieleným zaradením do usmerňovaného zamestnania.

Počas každodenného telocviku sú pravidelne zaradené aj slovenské rečovanky spojené s pohybom – mohli ste to vidieť včera pri vystúpení našich detí. Naše deti veľmi rady hrajú hudobno-pohybové hry, napríklad k tejto téme hru: *Na kozu*. Ďalšie dve pohybové hry, ktoré som prepracovala na túto tému, vám pre nedostatok času neviem teraz predstaviť, ale nájdete ich v zošite, ktorý ste dostali včera.

Aby hra splnila účel, dieťa pri nej potrebuje prirodzenú podporu a vedenie dospelého. Preto my učiteľky musíme veľmi dôsledne sledovať, ako dieťa hru prežíva, ako je aktívne, akú skúsenosť mu hra prináša, čo sa naučilo, čo sa v dieťati fixuje ako skúsenosť, návyk alebo poznatok, aby sme vedeli čo najlepšie využiť jej kladné črty, blahodarné vplyvy.

Tvorivá dramatika

Téma: Všetko pre detský úsmev – tvorivá dramatika

Kľúčové slová: tvorivá dramatika, divadielko, hra, dieťa, rozprávka, príbeh, hra rolí, aktivita, edukácia, festival, metódy, detský úsmev.

O našej Predškolskej ustanovizni Kolibrík (ďalej v texte PU)

PU Kolibrík so sídlom v Báci má 19 výchovných skupín v piatich mestách obce Báč, a to Báč, Selenča, Vajska, Mali Bač, Plavna, Bodaň, Bačko Novo Selo. Vo všetkých škôlkach sa vyučuje v srbskej reči, iba v Selenči je slovenská škôlka.

Škôlka Kolibrík v Selenči s vyučovacou rečou slovenskou zabezpečuje výchovu a vzdelávanie detí predškolského veku od 1 roka po vstup dieťaťa do 1. ročníka základnej školy. Výchovno-vzdelávacia činnosť je zameraná na všestranný rozvoj dieťaťa v súlade s vekovými osobitosťami.

Škôlka bola otvorená 17. októbra 2007. V šk. roku 2017/18 oslávila 10. výročie svojho vzniku. Boli to roky vyplnené zodpovednou prácou plnou lásky a trpezlivosti ako pedagogických zamestnancov, tak i pomocného personálu.

Dnes škôlku navštevuje 60 detí rozdelených do 4 výchovných skupín, a to 1 prípravnej skupiny, 1 staršej výchovnej, 1 zmiešanej výchovnej skupiny a jasličiek s celodenným a poldenným pobytom.

Okrem realizácie Programu, ktorý predpísalo Ministerstvo osvetly, vedy a technologického rozvoja, máme v Predškolskom programe i program dramatickej tvorivosti „Pričam ti príču“, cieľ ktorého je zameraný na kultúrne a rekreačné aktivity.

Obsah programu „Pričam ti priču“

Tento program dramatickej tvorivosti obsahuje:

- edukáciu učiteliek - dielne dramatickej tvorivosti v PU,
- pomoc učiteľkám pri výbere textu - tím pre kultúrnu a verejnú podujatia, ktorý pôsobí v našej škôlke,
- analýzu práce s deťmi pri tvorbe divadla a pokyny do ďalšej práce,
- organizáciu festivalu dramatickej tvorivosti našej PU „Pričam ti priču“ (Rozprávam ti rozprávku).

Realizácia

Program dramatickej tvorivosti pod názvom „Rozprávam ti rozprávku“ sa realizuje vo všetkých prípravných skupinách v PU počas celého školského roka. Účinkujú všetky deti zo skupiny. S prácou sa začína po adaptácii detí na škôlku v mesiaci októbri.

Hry dramatickej tvorivosti vedú k samostatnosti a spolupráci detí v skupine. Samotná realizácia divadelných predstavení sa koná prostredníctvom hry. Učiteľky pozorujú záujmy detí už od ich nástupu do škôlky. Vďaka rôznym hrám môžu vycítiť, ale aj deti samy navrhnu, aká rozprávka by sa im najviac páčila. Na základe toho sa rozhodujú, ako by sa mohli zahrať (či na zvieratká, na kráľa, kráľovnú, princeznú a pod.).

Témy divadelných predstavení čerpáme hlavne z literatúry pre deti, ale aj na internete. Väčšina predstavení obsahuje text, a niektoré predstavujú hudobnú dramatisáciu popretkávanú monológom a dialógom. Dramatický text deťom najčastejšie čítajú učiteľky, aby sa im to dostalo do povedomia. Aj text je potrebné upraviť, čiže jeho obsah prispôbiť deťom a ich schopnostiam. Nasleduje práca s textom. Počas nacvičovania divadelných predstavení používame rôzne

hry zo zásobníka psychomotorických hier pre deti predškolského veku. Sú to rôzne hry na uvoľnenie, na relaxáciu, zrakové či hmatové vnímanie.

Rozdelenie úloh: aj tu majú deti možnosť navrhnúť, akú úlohu by si v divadelnom predstavení chceli zahrať. Dáme im možnosť vyskúšať si ju. Viaceré deti si vyskúšajú rôzne úlohy, ktoré sa im páčia. Potom sa rozhodnú, čo im najviac vyhovovalo, v ktorej role sa cítili najlepšie.

Hudbu, ktorú použijeme v divadielku, vyhľadáme spolu s deťmi. Deti navrhujú aj niektoré jednoduché pohyby tanečnej choreografie. Ideu čerpáme zo seminárov, ktoré sa organizujú v našej predškolskej ustanovizni.

Pri výbere kostýmov účinkujú deti aj ich rodičia. V priebehu školského roka organizujeme rôzne ekologické dielne s rodičmi, na ktorých majú možnosť vytvárať rôzne kostýmy pre deti použité pri práci s deťmi a v divadelných predstaveniach. Využívame odpadový, ekologický materiál. Prostredníctvom ekologických hier zhotovujeme kostýmy, rekvizity a iné pomôcky.

Pri scénografii využívame poznatky zo seminára pre výtvarnú výchovu. Sú to rôzne kombinované výtvarné techniky. Potrebné je, aby boli rekvizity praktické aj na prepravu. S predstavením pracujeme postupne po dejstvách, kým si deti svoje roly dobre nenacvičia.

Plagáty: návrh na plagát dávajú i deti. Podľa názvu predstavenia sa dohodnú, čo by ten plagát mal obsahovať. Deti tu vyjadria svoju kreativitu, využijú viaceré výtvarné techniky. Na plagáte môžu byť i obrázky detí - hercov. Môže byť urobený na papieri, v trojdimenzionálnej podobe a pod. Vhodné je, aby bol plagát praktický na prenášanie. Niekoľko dní pred začiatkom festivalu sú všetky plagáty vložené na chodbe Domu kultúry v Báci.

Naše divadielka

Za posledných sedem rokov sme urobili už deväť divadelných predstavení:

Život v lese (šk. rok 2011/12)

Vlk a kozliatka (šk. rok 2011/12)

Malí dobrodruhovia (šk. rok 2012/13)

Tri prasiatka (šk. rok 2012/13)

Smelí námorníci (šk. rok 2013/14)

Snehová kráľovná (šk. rok 2014/15)

Popoluška (šk. rok 2015/16)

Vajce na vandrovke (šk. rok 2016/17)

Pipko - rozprávka o stratenom kuriatku (šk. rok 2017/18)

Divadielka si obecnstvo mohlo pozrieť na festivale „Pričam ti pričú“, na ktorom sa predstavili deti všetkých prípravných skupín našej PU. Odmenení sú všetci a všetci dostanú diplom za účasť na festivale. Tri najúspešnejšie divadelné prestavenia prezentujú našu PU na rôznych divadelných prehliadkach a festivaloch dramatickej tvorivosti.

Po každom festivale sa koná evaluácia, „okružly stôl“ zo strany kompetentných členov poroty: hercov amatérov, režisérov, profesorov literatúry a učiteľiek.

Na záver si vás dovoľíme osloviť slovami J. A. Komenského:

„Povedz mi niečo a ja to zabudnem. Ukáž mi niečo a ja si to budem pamätať. Dovoľ mi, aby som si to vyskúšal na vlastnej koži a ja to budem ovládať. Dovoľ mi, aby som to prežil a ja to budem cítiť a chápať po celý život.“

„Hry, znalosti integrované do hier“

(*Názov som si vypožičala od Nagy Jenőné „Smiať sa, objavovať, čudovať sa. „Alternatívny program výchovy v materských školách národných a etnických menšín. *Budapešť, 2002/Kiss Árpád; OKSZI/ str. 32.)

Predstavenie materskej školy

Naša materská škola sa nachádza v Budapešti v XIII. obvode. Okrem škôlky funguje v tej istej budove aj základná škola, gymnázium a kolégium.

Do našej škôlky sa hlásia deti z XIII. obvodu, ako aj z iných obvodov. Chodia k nám aj deti z blízkych slovenských obcí, zo Slovenska, ale aj z Česka. Sú to deti, ktorých rodičia pracujú v Maďarsku.

Pripravujeme deti na nástup do prvej triedy našej základnej školy.

Naším hlavným cieľom je, aby sa hra a učenie integrované do hry stali čo najrozmanitejšou činnosťou vo výučbe slovenského jazyka.

Lebo:

Hra je pre dieťa najprirodzenejšou činnosťou, predstavuje súčasť detského sveta. Detská hra má základné znaky: prináša radosť, zábavu, pocit radosti a zároveň emocionálne uspokojenie z činnosti, a je spôsobom učenia, lebo dieťa sa v hre učí, rozvíja svoje zručnosti, pamäť a myslenie.

Ďalším cieľom je:

- aby sa deti nenásilne zapojili do školského prostredia,
- pestovanie lásky k slovenskému jazyku a radosť z jeho používania v rozhovoroch, teda opakovanie slovenského jazyka v komunikácii,
- pomocou slovenských detských ľudových tancov oboznamovať deti so slovenskými tradíciami.

Tieto ciele realizujeme vo výchovno-vzdelávacom procese každodenne v rámci:

- vytvárania zdravého spôsobu života
- citovej a sociálnej výchovy
- rozumovej výchovy „Hry, znalosti integrované do hier.“
- rozvíjania poznania

- **Vytváranie zdravého spôsobu života, kde:**
  - hra má vplyv aj na rozvoj pohybu dieťaťa,
  - prirodzené pohyby, ktoré dieťa počas hry vykonáva, pôsobia na celkový telesný rozvoj,
  - počas rôznych pohybových hier si dieťa precvičuje horné aj dolné končatiny, rozvíja sa rýchlosť, obratnosť, sila a vytrvalosť,
  - mnoho hier je zameraných na precvičovanie koordinácie celého tela,
  - hry prispievajú k zdravému spôsobu života.

- **Citová a sociálna výchova, kde:**
  - pri všetkých výchovných zložkách v materskej škole je veľmi dôležité rodinné zázemie.

Práve to veľmi pomáha deťom v emocionálnom rozvoji a pri utváraní sociálnych návykov. Z toho vyplýva, že sociálnu a citovú výchovu treba riadne premyslieť a naplánovať. Pri plánovaní musíme brať do úvahy výchovný program, vek detí a diagnostiku dieťaťa. Dieťa sa prostredníctvom hry učí žiť v kolektíve ostatných detí.

Rôzne činnosti, ktoré dieťa vykonáva počas hry, vyvolávajú v ňom rôzne druhy emócií, ako radosť, nadšenie, záujem. Teda treba vybrať také hry, a aj rozprávky, ktoré nám pomôžu pri citovej a sociálnej výchove. V tom nám pomáhajú dramatické hry, dramatizácia, bábkové hry a bábkové divadlo. V škôlke uprednostňujeme jednoduché rozprávky a ich dramatizáciu.

- **Rozumová výchova pomocou „Hry, znalosti integrované do hier“**

Dieťa si počas hry na základe fantázie rozvíja a aktivizuje poznatky, ktoré získalo prostredníctvom vnímania a pozorovania okolitého sveta. Z toho vyplýva, že hra má vplyv na rozvoj poznávacích schopností. V našej MŠ to uskutočňujeme v konkrétnych hrových činnostiach s využívaním zmyslových orgánov.

V tejto výchove si deti osvoja poznatky o prírode, spoločnosti, technike, matematike, reči a jazyku.

- **Rozvíjanie poznania**

Dbáme na to, aby boli výchovné zložky obsiahnuté počas celého dňa. Aby si každé dieťa našlo svoje miesto, úlohu, „zábavu“ v skupine.

Vo všetkých výchovných zložkách používame hru často na vzbudenie záujmu. Pri tom nám ešte pomáha:

- **literárna výchova (jazyková výchova)**
- **spev, hudba, hry so spevom**
- **kreslenie, maľovanie, ručné práce**

- **Literárna výchova (jazyková výchova):**

Sem patria: básne, rozprávky, dramatické hry, bábkové divadlo. Pri zostavovaní literárnych textov sme brali do úvahy, aby deti z básničiek, riekaniek mali zážitok a aby ich vedeli pohybom alebo hrovou formou predniesť.

Rozprávky o zvieratách tiež ponúkajú našim deťom veľa zážitkov. Tieto rozprávky sú veľmi dôležité pre deti, lebo v nich vystupujúce zvieratá tak, ako ľudia myslia, cítia, hovoria. Každé zviera je nositeľom určitej ľudskej vlastnosti. Pri týchto rozprávkach napodobňujeme pohyby a zvuky zvierat. To je pre deti hra, ktorou ich motivujeme, aby správne vyslovili hlásky (jazykové cvičenie). Rozprávky o zvieratách sa dajú ľahko dramatizovať a zahrať ako bábkové divadlo. To treba využiť pri rozvíjaní slovenskej slovej zásoby.

- **Spev, hudba, hry so spevom**

Hudobná výchova je veľmi dôležitá pre harmonický duševný rozvoj detí. Okrem pestovania lásky je hudba dôležitá aj pre rozvoj jazykových schopností. Všetky detské piesne sú výzvou k pohybovým hrám. Ich tempo, rytmus vedie deti k tomu, aby ich začali stvárňovať pohybom alebo pri tanečných melódiách poskakovali a tancovali podľa rytmu a tempa piesne.

Naši škôlkari zo strednej a veľkej vekovej skupiny majú raz týždenne 25-minútovú hodinu tanca.

- **Kreslenie, maľovanie, ručné práce**

Okrem zabezpečenia potrebných podmienok k tvorivej činnosti je našou úlohou, aby sme oboznámili deti s rôznymi materiálmi a ich vlastnosťami. Prácu využívame na precvičovanie jazyka. Pri tejto výchovnej zložke treba spomenúť aj spoločenskú hru ako prostriedok zoznámenia s pravidlami.

Včera ste dostali od nás aj nápad na **kreatívnu tvorivú hru s pravidlami a na výtvarnú činnosť počas hier.**

Na záver

Lúčim sa s vami nasledujúcimi slovami:

„Hra ako poznávanie

Poznávanie ako hra

Hra ako učenie

Učenie ako hra

Hra ako tvorba

Tvorba ako hra”

(J. A. Komenský)

Literatúra:

Názov publikácie: Hra a hračka ako podporný činiteľ v predprimárnej edukácii

Recenzenti   Doc. RNDr. Viera Uherčíková, CSc.
                             PaedDr. Ivana Rochovská, PhD.

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave

Rok vydania: 2014

ISBN: 978-80-8052-682-5

Úloha hry vo výučbe slovenského jazyka v materskej škole

Nenásilným spôsobom osvojovania slovenského jazyka v škôlke je hrová forma vo výchovno-vzdelávacom procese. Hra slúži na senzomotorický, kognitívny, emocionálny, socializačný a kreatívny rozvoj dieťaťa. Používame ju tam, kde dieťa potrebuje ľahšie pochopiť objavené, skúmané a doposiaľ neznáme.

Pedagogický význam hry podľa nášho programu je nasledujúci:

Hra má v živote dieťaťa nesmierny význam. V hrových činnostiach s vyučovaním vlastných podnetov získavajú skúsenosti a pri manipulácii s predmetmi nadobudnú väčšiu sebaistotu. Deti sú zvedavé, chcú poznať svoje okolie, ich záujem je veľmi veľký. Dieťaťu dáva hra dostatočné možnosti na činnosť a styk s predmetmi, na manipuláciu s nimi. V každodennom živote v rámci hry spoznajú a pochopia i rôznorodosť. Hrovými zamestnaniami sa poznatky a predstavy detí o okolitom svete stanú presnejšími, napodobňovaním medziludských vzťahov nadobúdajú skúsenosti o spoločenských vzťahoch. Hra prispieva k skvalitneniu rečových schopností dieťaťa. Deti sa naučia pomenovať rôzne hry a činnosti, a neskôr vyjadriť hravé želania jednoduchými vetami. Preto učiteľka musí byť v ústnom prejave pre deti vzorom, aby ju deti mohli napodobňovať. Dieťa najprv len pasívne ovláda pomenovanie predmetov a činností. Jeho súvislú tvorivú reč učiteľka rozvíja a usmerňuje prostredníctvom hrových činností. Vo zvláštnych situáciách musí učiteľka používať určité rečové vzory, ku ktorým sa musí vždy vracieť.

Niekoľko slov o typoch hier. Úlohové a námetové hry svojím obsahom tvoria a určujú získané poznatky a vedomosti o veciach a činnostiach. V týchto hrách deti napodobňujú činnosť a konanie známych ľudí a profesií. Tieto hry sa konajú v ranných hodinách dňa, v ktorých učiteľka má možnosť prispôbovať rozhovor rečovému rozvoju.

Učiteľka má pripraviť podmienky na hru: potrebné prostredie, primerané ticho, zabezpečiť hračky vyberané podľa námetov a zamerania hry, meniť ich podľa potreby a potom na ich obohatenie využívať obrázkové knižky, obrázky, iné hračky a predmety.

V národnostných materských školách pri vytváraní jazykových predstáv, pri rozširovaní aktívnej a pasívnej slovnej zásoby majú dôležitú úlohu didaktické hry. Deti si upresňujú rečové a jazykové poznatky v hre, ktorá vyžaduje od nich rozumovú a intelektuálnu prácu, aktivizuje ich pamäť, ich pozorovaciu schopnosť a obrazotvornosť. Tieto hry vytvárajú nespočetné jazykové možnosti na vytvorenie dialógov. Didaktické hry sa využívajú pri podávaní a opakovaní učiva.

Reč dospelých je pre deti cenným vzorom. Najmä dramatické hry pomáhajú zaobchádzať so zafarbením a intonáciou hlasu. Jazykové hry majú byť príkladom správnej artikulácie, rozvíjania slovnej zásoby a vyjadrovacích schopností, napr. bábkové hry v menšinovom jazyku, napodobňovanie zvukov. Bábkky sú nepostrádateľnou pomôckou pri jazykovej výchove. Hlboko ovplyvňujú rozumovú a jazykovú stránku detí. Oblúbené bábkky ľudských postáv, zvierat, ale i čarodejníkov a kúzelníkov sú pre deti dobrou pomôckou nenásilného osvojovania materinského jazyka.

Pohybové hry sú pre deti v materskej škole skvelým spôsobom, ako efektívne zužitkovať ich prekypujúcu energiu a urobiť niečo pre ich zdravý rast a vývin. Pohybové hry napomáhajú telesný vývin, umožňujú, aby sa pohyb detí stal harmonickejšim, zladenejším, rýchlejšim, šikovnejším a cieľavedomejším. Predpísanými pravidlami môžeme rozvíjať sebakontrolu detí, ich city, spolupatričnosť, zodpovednosť. Zohrávajú dôležitú úlohu vo vyučovaní, témy motivujú deti k učeniu sa a dialógmi môžeme rozširovať ich slovnú zásobu.

Tradičné ľudové hry zachovávajú, vyvíjajú tradície hier ľudu. Ich obsah a nálada odzrkadľujú rozmýšľanie, zvyky, reč, city a pohybovú kultúru ľudu. Vyučovaním slovenských tradičných ľudových hier popularizujeme hodnoty, tradície slovenského ľudového umenia a ľudovej kultúry a vzbudzujeme záujem detí o ľudové umenie.

Ďalšie hry, ktoré majú deti rady, sú hry so spevom a riekankami. Opakovaním výrazov si ich deti skôr osvoja a môžu ich počúvať aj pri inej činnosti. Deti ľúbia pesničky a riekanky, a to predovšetkým vtedy, ak sú spojené s pohybom a mimikou. Deti sa sústreďujú na pohyb a rytmus, ktorý ich priťahuje a zároveň si podvedome osvojujú slovnú zásobu, fonetickú stránku jazyka a gramatické javy.

Úlohou každej učiteľky je, aby bol každý deň v materskej škole pre dieťa krásny, a to dosiahneme len tak, ak dieťa chodí do škôlky s radosťou, cíti sa tam dobre.

Niekoľko z najobľúbenejších hier v našej materskej škole, o ktorých budem hovoriť trochu podrobnejšie:

Čo bábika potrebuje?

Úloha hry: Precvičovať kultúrne a hygienické návyky.

Pomôcky: Obrázky predmetov, ktoré používame pri umývaní, jedení, obliekaní.

Postup hry: Učiteľka oboznámi deti s obrázkami, pýta sa ich, na čo ktorý predmet používame. Potom pomieša obrázky a rozdá ich. Vezme bábiku a hovorí deťom:

Naša bábika ráno vstala, rada by sa umývala, ale čím?

Deti prinášajú obrázky vecí, ktoré bábika potrebuje na umývanie. Hra pokračuje ďalej.

- Naša bábika sa umyla, rada by sa učesala, ale čím?
- Naša bábika sa umyla, ale ešte neraňajkovala, čo jej dáme jesť?
- Naša bábika sa na vychádzku vybrala, čo si, deti, poobliekala?

Učiteľka slovne usmerňuje celú hru, aby sa vystriedali všetky činnosti, na ktoré sú obrázky zamerané.

Hľadaj farby!

Úloha hry: Deti sa učia hľadať, spoznávať farby.

Postup hry: Deti sa posadia do kruhu. Učiteľka stojí uprostred kruhu a hovorí:

Chodím, hľadám, čo mám znať,
pod' mi, Anka (Jožko), pomáhať.

Do kútov ty zájdi,
čo je žlté (červené, zelené, modré, biele, čierne,... atď.) – nájdi.

Alebo

Chodím, hľadám, čo mám znať,
pod' mi, Katka, pomáhať.

Do kútov ty zájdi,
červenú (zelenú, modrú, žltú... atď.) vec nájdi.

Vyvolané dieťa ide a hľadá predmet patričnej farby. Keď ho nájde, všetky deti hovoria:

„ Áno, áno, je to tak, môžeš rukou zatlieskať.“

Poštár roznáša baličky

Úloha hry: Precvičovať jazykový prejav detí.

Pomôcky: Hračky, ovocie, zelenina, zvieratá, šaty...

Postup hry: Do papiera sa zabalí toľko hračiek, ovocia...., koľko je detí. Poštár (učiteľka) roznáša baličky. Každé dieťa má balík, rozbalí ho a pomenuje, čo dostalo.

Hra na hrnček

Úloha hry: Rozvíjať u detí rýchle reagovanie - nedotýkať sa horúceho predmetu.

Pomôcka: Lopta.

Postup hry: Deti si posadajú na zem do kruhu a podávajú si loptu – hrnček, ktorú kotúľajú po zemi. Keď dieťa odovzdáva druhému loptu a povie: „Studený“, dieťa môže chytiť loptu. Keď zvolá: „Horúci“, nesmie chytiť loptu. Kto sa pomýli a loptu chytil, vypadne z hry.

Koľkokrát zabubnovať?

Úloha hry: Určiť zrakom počet.

Pomôcky: Karty s rozličným počtom bodiek. Bubon.

Postup hry: Karty položíme na stôl opakom navrch. Vedľa dáme bubon. Vyberieme tri deti. Jedno má za úlohu vytiahnuť kartu a ukázať ju skupine. Druhé dieťa toľkokrát udrie na bubon a tretie toľkokrát vyskočí, koľko ukazuje číslo. Spolu pomenujú číslo. Vyvolané deti sa často vymenia.

Poznáš zvieratá?

Úloha hry: Upevniť poznatky o zvieratách. Pomenovanie zvierat a napodobňovanie ich hlasu.

Pomôcky: Čarovný prútik.

Postup hry: Deti sa posadia do polkruhu. Učiteľka sedí oproti deťom. Zodvihne čarovný prútik a pred sebou napravo a naľavo, dookola ukazuje a medzitým čarovnú riekanku recituje.

Čáry, máry, mením sa v tvári,
mením sa cele, na celom tele.

Teraz budeš mačka (pes, krava, žaba, kôň.... atď.)

Keď deti spoznali pomenovanie zvierata, napodobňujú jeho hlas. Učiteľka zodvihne ruku, deti sa utíšia. Hra sa opakuje, kým nepoužijú všetky mená zvierat, ktoré sa učili. Keď sa už deti naučili čarovnú riekanku, môžu aj spolu recitovať a ukazovať.

Domček, domček, kto v tebe býva?

Úloha hry: Naučiť sa vyslovovať svoje meno.

Pomôcky: Jednoduchý papierový domček z kartónového papiera s dverami, ktoré sa dajú otvárať a zatvárať. Značky všetkých detí z triedy nakreslené na tvrdom papieri.

Postup hry: Učiteľka vystrieda vo dverách domčeka značky detí a pýta sa:

Domček, domček, kto v tebe býva?

Dieťa, ktoré spozná svoju značku vo dverách domčeka, povie celé svoje meno.

Keď už deti vedia svoje značky pomenovať, tak môžu povedať celé svoje meno a svoju značku.

Vietor a vtáci

Úloha hry: Reagovať na slabé a silné tóny, rozoznávať ich.

Pomôcky: Veci a hudobné nástroje.

Postup hry: Dievčatá predstavujú vtákov, chlapci vietor. Keď učiteľka zahrá silné tóny, začne fúkať vietor – prídu chlapci, a vtáci – dievčatá, sa učupia do hniezda. Keď učiteľka zahrá tiché tóny, vietor utíchne, chlapci sa ticho vzdialia, a vtáci – dievčatá vyletujú zo svojich hniezd.

Húsky moje, podte domov! Ludová hra

Učiteľka/alebo jedno šikovné dieťa/je gazdiná, stojí oproti húskam/deťom, volá ich domov. Vlk je skrytý na jednej strane.

- Húsky moje, podte domov!
- Nejdeme!
- Prečo?
- Bojíme sa!
- Koho?
- Vĺčka!
- Kde je?
- Pri potôčku!
- Čo robí?
- Umýva sa!
- Čím sa utiera?
- Zlatým ručníčkom!
- Skade je?
- Z Budína!
- Húsky moje, podte domov!
- Nejdeme!
- Dám vám chleba!
- Nechceme!
- Dám vám zrna!
- Ideme! Gágágá! keď husi bežia ku gazdinej, vlk ich chytá. Na konci hry spočítame, koľko ich chytil.

Hra Bingo, ktorú môže učiteľka zaradiť do vyučovania.

My sa ju hráme takto: dieťa/alebo jedna skupina detí/má tabuľku, ktorá je rozdelená na 4, 6, 9 políčok a na štvorčeky 2x2, 2x3, 3x3. Učiteľka pripne na magnetickú tabuľu obrázky/jeden za druhým/alebo ich položí do prostred stola a otáča/, spolu s deťmi si zopakuje, čo je na obrázku nakreslené. Ak sa daný obrázok nachádza na tabuľke dieťaťa, ono položí naň kruh, ak nie, čaká na ďalšie slovo. Keď má prikryté všetky obrázky, skrične: *Bingo!*

Na zamestnaniach používame rôzne pomôcky, s ktorými sa môžeme hrať podľa viacerých pravidiel, takéto sú obrázkové kartičky. Napríklad hra:

Povedz a podaj kartičku

Deti stoja v kruhu. Podám dieťaťu po svojej pravej ruke obrázkovú kartičku, napr. s obrázkom lietadla, a poviem: „To je lietadlo.“ Ono vetu zopakuje, pričom pozerá na obrázok, a podá kartičku ďalšiemu dieťaťu po svojej pravej ruke. Ten opäť zopakuje jednoduchú vetu a podá kartičku ďalšiemu. Každý v kruhu musí zopakovať výraz určený kartičkou. Tento postup opakujem s ďalšími kartičkami.

Kartičky s jedným obrázkom môžu byť pripravené v rôznych kategóriách, napr. predmety v triede, časti tela, oblečenie, šport, voľný čas, zvieratá, rastliny, doprava, zelenina, ovocie, jedlo, nábytok, predmety v domácnosti, počasie, mesto a podobné.

S kartičkami sa môžeme hrať aj na hľadanie votrelca alebo ich môžeme prilepiť na kocku, cvičiť výrazy a vetné modely.

Z rozstrihaných kúskov veselo urobia obraz, podobne ako v hre puzzle, ako aj hľadaním rovnakých obrazov - pexeso.

Výtvarné aktivity využívame tiež. K téme zamestnania zhotovujeme predmety maľovaním, strihaním, lepením, ktoré si deti môžu odniesť domov, môžu sa nimi popýšiť. Deti majú rady aj pracovné listy, v ktorých úlohy vypracujeme tiež hrovou formou.

Aj my hľadáme nové formy vyučovania slovenského jazyka a v tom nám mnoho pomáha Pedagogické metodické centrum Slovákov v Maďarsku všelijakými zbierkami a metodickými zošitmi, ktoré nám uľahčujú prácu s deťmi.

Vďaka jednej prednáške sme si do našich skupín obstarali našu najnovšiu pomôcku, a tou je digitálna **včielka bee-bot**. Tento informatický predmet nám pomôže vo vyučovaní slovenského aj maďarského jazyka, napomáha rozvoj logického myslenia detí. Včielkou môžeme hravo rozvíjať: pasívnu a aktívnu slovnú zásobu, orientáciu v priestore, pozornosť, myslenie a trpezlivosť detí. Včielka je pútavou hračkou, preto si ju deti rýchlo obľúbili. Jej výhodou je, že sa dá použiť v rôznych oblastiach výchovno-vzdelávacej činnosti v materskej škole. Spolu s kolegynami sme si k nej pripravili podložky k témam: ročné obdobia, odev, zvieratá, ovocie, zelenina, farby, dopravné prostriedky, stromy a kvety, geometrické tvary.

Kolektív učiteliek z materskej školy na ulici Orechová v Slovenskom Komlóši

HRY S PRAVIDLAMI

ČO SA ZMENILO? – didaktická hra - cvičí sa pamäť, pozornosť a slovná zásoba.

MIESTO SA PREMENÍ – pohybová hra, rozvíjanie pozornosti, spoznávanie mien a značiek detí.

KAŽDÁ VEVERIČKA DOMČEK HLADÁ – pohybová hra - rozvíjanie pozornosti, orientácia v priestore, rozvoj pamäti a cvičenie dodržania pravidiel.

KIKIRIKÍ, KTO SOM? – rozvíjanie slovnej zásoby, spoznávanie mien detí zo skupiny, rozvíjanie sluchu detí.

DAJ MIESTO BATÔŽKU – pohybová hra - rozvíjanie pozornosti, rýchleho reagovania, rozvíjanie takzvaných veľkých pohybov.

MYŠKY, MYŠKY, VON Z DOMU – pohybová hra - poznanie priestoru, rozvíjanie pozornosti, pamäti, naučiť sa prehrávať.

HRA NA AUTÁ – pohybová hra - rozvoj rýchlosti, pozornosti, tzv. rýchleho reagovania, dodržiavanie pravidiel.

GÚLALO SA, GÚLALO to červené jablčko, gúlalo sa gúlalo k/ku.. meno lahučko! – rozvíjanie slovnej zásoby detí, cvičenie mien posledných.

NAPODOBŇOVANIE POHYBOV ZVIERAT: mačka, vrabec, zajac, poznávanie priestoru, rozvíjanie tzv. veľkých pohybov.

OHEŇ A VODA: poznávanie priestoru, rozvíjanie pozornosti, rýchleho reagovania, rozvíjanie tzv. veľkých pohybov, dodržiavanie pravidiel.

BEŽ DOMOV! – dom na koberci, bežíme smerom ku kruhu na povel, zvonček, skočíme do domu - poznávanie priestoru, rozvíjanie veľkých pohybov, pozornosti...

NÁJDI SI DOM – tehly položíme na stred izby, bežíme smerom ku kruhu, na povel si každý sadne na tehlu. Tehly sú vždy o jednu menej... poznávanie priestoru, rozvíjanie pozornosti, rýchleho reagovania, rozvíjanie tzv. veľkých pohybov, dodržiavanie pravidiel.

HLADAJ SI NA SEBE – poznávanie tela - deti počujú pomenovania častí tela, ukážu ich na sebe. Rozvíjanie pozorovania, pamäti, jemných pohybov, slovnej zásoby.

LETÍ MOTÝĽ – motýľ letí na časti tela detí, ktoré aj pomenujeme. Rozvíjanie slovnej zásoby, pamäti, jemných pohybov detí.

SLNKO A OBLAK – s plošnými bábkami: slnko - deti bežia, oblak – urobia drep a ruky si položia na hlavu. Rozvíjanie pozornosti, tzv. rýchleho reagovania, dodržanie pravidiel.

Nápady učiteliek z Rumunska

Didaktická hra

Vyučovaci predmet – matematika

Cieľ: triediť materiál, pomenovať; rozvíjať pozornosť, spočítať.

Didaktická úloha: správne triedenie skupín ovocia a zeleniny.

Hracie prvky: vyčítanka, triedenie ovocia, potlesk.

Pravidlá hry: Dieťa, na ktoré padla vyčítanka, prejde pred celú triedu a dostane za úlohu vytriediť do dvoch košíkov ovocie a zeleninu. V prípade, že neuhádne, kde jednotlivé druhy ovocia a zeleniny patria, musí vykonať úlohu, ktorú navrhne celá trieda. Ak dieťa všetko vytriedi správne, deti ho odmenia potleskom.

Materiál: košíky, ovocie, zelenina, nákupný košík.

Opis hry: V nákupnom koši sa nachádza ovocie a zelenina. Deti sedia v polkruhu a spoločne s učiteľkou hovoria vyčítanku: „Ide žaba po rebríku, naťahuje elektriку, jeden, dva, tri tamto si, tamto ty“. Zvolené dieťa prejde pred triedu a za úlohu bude mať vytriediť ovocie a zeleninu do dvoch košíkov, ktoré sú pripravené, pomenovať každý jeden druh a v prípade, že ich je viac rovnakého druhu aj spočítať.

Keď ukončí úlohu, prejde na miesto a spoločne preveríme, či bolo všetko dobre vytriedené. V rámci tejto hry si môžeme zvoliť dve - tri deti, aby preverili ony, či je všetko správne. Hra sa môže opakovať viackrát a situácie môžu byť rôzne.

Didaktická hra - matematika

Najdokonalejším prostriedkom na dosahovanie cieľov u detí je hra. Základnou charakteristikou hry je jej výsledok. Na rozdiel od učenia alebo práce výsledkom hry môže byť „iba“ radosť, dobrý pocit, uvoľnenie.

V spoločenskom živote dieťaťa predstavujú veľkú úlohu hry s pravidlami, medzi ktoré patria aj didaktické hry. Didaktické hry sú svojou príznačnosťou stále hrami, ale plnia výchovno-vzdelávací cieľ. Výber vhodnej hry na plnenie daného cieľa je absolútnym základom úspechu.

Hra, ktorá zahŕňa manipuláciu s predmetmi, má vplyv na rozvoj reči a myslenia dieťaťa i na rozvoj matematickej gramotnosti detí predškolského veku.

Oboznamovanie detí so základnými matematickými predstavami prebieha už v momente, keď si dieťa osvojuje reč. Veľkou výhodou materskej školy je práve možnosť zaraďovať skupinové a kolektívne hry, pretože dieťa si v hre osvojuje aj základné pravidlá spoločenského správania. Dieťa si vytvára svoje miesto v spoločenskej skupine, buduje si svoje sebavedomie.

Didaktické hry majú svoju štruktúru:

1. úloha,
2. pravidlá,
3. vlastná hrová činnosť,
4. záver a vyhodnotenie hry.

Triediace hry

– triedenie javov a predmetov podľa znakov, kritérií, tvorenie skupín podľa pravidla (napr. farba, tvar, veľkosť, objem, dĺžka, funkcia, materiál atď.)

Ja som sa zamerala na nasledovnú hrovú činnosť: „Čo ste našli?“ Táto hra je obsahom aj nami navrhovanej didaktickej hry. Deti v nej vyberajú predmety podľa zadanej úlohy.

„Čo ste našli?“

CIEL: tvoriť skupiny, pomenovať ich; rozlišovať skupiny predmetov podľa ich atribútov - veľkosť; schopnosť pracovať so skupinami predmetov; rozvíjať pozornosť.

DIDAKTICKÁ ÚLOHA: správne triedenie skupín predmetov.

HRACIE PRVKY: chytať loptu, otvárať a zatvárať oči, potlesk.

PRAVIDLÁ HRY: Dieťa, ktoré dostane loptu, vráti ju učiteľke. Bude to ten, kto objaví skupinu predmetov a pomenuje to, čo našiel.

MATERIÁL: Tri skupiny predmetov: autá (veľké, malé), ovocie (veľké, malé), zvieratká (malé, veľké).

MOŽNOSTI HRY:

Skupiny objektov sú zakryté obrúskom. Učiteľka hodí loptu dieťaťu, keď ju dieťa chytí, vráti ju späť učiteľke. Potom ide k stolíku, kde sa nachádzajú košíčky s predmetmi. Z jedného košíčka vyberie hračku bez toho, aby sa na ňu pozrelo. Vyberie si predmet, pomenuje ho a položí do tej skupiny, do ktorej patrí, čiže medzi autíčka - ovocie - zvieratká. Každé dieťa odpovedá na otázku učiteľky:

„Čo si našiel?“

Odpoveď: „Našiel som...“

Učiteľka sa opýta: „Do ktorej skupiny patrí? Aký je predmet, ktorý si vybral? Veľký alebo malý?“

To isté platí pre iné skupiny predmetov.

Druhý variant

II. Skupiny predmetov sú umiestnené v poradí a zostanú odkryté. Deti zavrú oči, keď učiteľka zatlieska. Skryje jednu zo skupín predmetov. Na ďalší signál deti otvoria oči a musia uhádnuť, ktorá skupina chýba. Pri správnej odpovedi zatlieskajú.

Pohybové hry

Hra v predškolskom veku je základnou a najprirodzenejšou činnosťou dieťaťa, ktorá mu pomáha orientovať sa v sociálnom prostredí. Je hlavnou a dominantnou činnosťou v tomto období dieťaťa. Hra prináša radosť, navodzuje príjemné pocity, prináša zábavu a uvoľnenie. Ja som si vybrala pre tento seminár len jeden typ hier a to opis pohybových hier.

Pohybové hry sú veľmi obľúbené a pomáhajú kompenzovať sedavý spôsob života, rozvíjajú pohybovú schopnosť detí, ich silu, rýchlosť, šikovnosť.

„**Na kozu**” Deti si vyčítankou zvolia gazdu a kozu. Postavia sa do kruhu, chytia sa za ruky a vytvoria záhradu. Uprostred záhrady (kruhu) je koza, za plotom, mimo kruhu, je gazda. Koza v záhrade neznamená nič dobré. Aj táto koza v záhrade robí neplechu. Gazda sa na ňu hnevá.

Gazda: „Kozu, kozu, čo robíš v mojej záhrade?“

Koza: „Kapustu jem!“

Gazda: „Kopala si ju?“

Koza: „Teraz ju kopem!“

Gazda: „Sadila si ju?“

Koza: „Teraz ju sadím!“

Gazda: „Polievala si ju?“

Koza: „Teraz ju polievam!“

Gazda: „Ja idem dnu!“

Koza: „Tak ja von!“

Počas rozhovoru koza napodobňuje kopanie, sadenie, polievanie. Potom ako strela vyletí zo záhrady von. Nastane veľká naháňačka. Občas sa môže do záhrady aj vrátiť, aby sa zachránila pred gazdom. Keď gazda kozu chytí, začína sa nová hra. Vyčítankou sa znovu určí nový gazda a nová koza.

Pohybová hra „Hríbik, stromček“ - priateľskejšia modifikácia bez „vypadávania“.

Deti sú rozostavené po triede. Učiteľka alebo dieťa, „horár“, je medzi nimi. Keď povie: „Hríbik“, deti si čupnú, keď povie: „Stromček“, deti sa postaví. Učiteľka strieda výzvu – hríbik, strom, prípadne opakuje slovo aj viackrát za sebou. Ak sa dieťa pomýli, teda postaví sa na slovo „hríbik“ a čupne si na slovo „strom“, stáva sa tým, pri čom sa pomýlilo a už nehrá ďalej, ostáva nehybné. Nakoniec nám ostane les plný stromov a hríbkov. Stromy a hríby si na záver môžeme pomenovať, každé dieťa povie, aký lesný strom alebo hríbik je.

Úloha hry pri výučbe slovenského jazyka

Veková charakteristika detí od troch až do siedmich rokov výrazne ovplyvňuje vývoj a rozvoj činností. Formulácia predškolského vzdelávania podľa Základného štátneho programu materských škôl je: „Hra ako najviac rozvíjajúca aktivita v rannom detskom veku je spôsobom výchovy.“ Dieťa sa pomocou hry naučí rozvíjať sociálne vzťahy, verbálne a komunikačné interakcie napriek tomu, že verbálne prejavy slovného učenia sú len súčasťou detskej hrovej aktivity.

Od založenia našej prvej jednotriednej materskej školy (1977) kladieme veľký dôraz na hravú výučbu slovenského jazyka. Zohrávali sme významnú úlohu pri zachovávaní a udržiavaní kultúry slovenského materinského jazyka mesta a jeho okolia. Prvá skupina detí v škôlke pozostávala z detí z okolitých sálašov Sarvaša, ktoré mali slovenské korene.

Deti sa najprv zoznámia so zvukmi v slovenskom jazyku, reagujú na ne hravou formou v rôznych situáciách. Neskôr požiadavky a pokyny v slovenskom jazyku podávame deťom tiež hravým spôsobom alebo sú podfarbené žartovnými básničkami. Pre najmenších je to hlavne v starostlivosti o seba, počas jedenia a podobne. Napr. pri čistení zubov často používame básničku Eleny Čepčekovej: *Kefka*.

Medzi prvé programy vzdelávania nášho ročníka patria Slivkové dni v Sarvaši spojené s varením a ochutnávkou slivkového lekváru. Témou týždenného projektu je jesenné ovocie, vrátane sliviek. Deti môžu krok za krokom pozorovať postup práce so slivkami, odkôstkovanie, urobenie ciberaju a nakoniec uvarenie lekváru. Medzitým sa zoznámia so starými slovnými výrazmi (napr. ciberaj).

Koncom septembra sa stali naším obľúbeným rodinným programom *Tekvicové dni*. Vyrezávanie tekvic je spojené s jesenným zberom úrody a žartovnými zvykmi v dávnom každodennom hospodárskom živote. Tieto už 14 rokov patria medzi populárne programy

v materskej škole. Rodičia sa na túto udalosť s materskou školou pripravujú niekoľko týždňov vopred. Súťažia medzi sebou so špeciálnymi tekvicovými receptami a zákuskami. Neexistuje nič fantastičejšie ako medovo sladká tekvica upečená v školskej peci na dvore. V priebehu týždňa deti najprv počúvajú básne, rozprávky a príbehy o tekviciach, a potom ich aj samy opakujú. Každý rok najprv urobíme jeden tekvicový lampáš, ako model pre ostatné, a samozrejme, aj nástenka ponúka nápady na vyrezávanie a pečenie zákuskov.

Úroveň a kvalitu nášho pásma jesenných pozdravov výrazne zvyšuje miniatúrny koncert v podaní učiteľov a študentov Základnej školy Kálmána Chována, ktorí boli v minulosti našimi škôlkarmi.

1. októbra je **Svetový deň hudby**. Ten sa začína programom žiakov našej školy. Deti sa môžu zoznámiť s prezentáciou o hudobných nástrojoch a s maďarskými i slovenskými ľudovými piesňami. Potom pokračujeme v skupinách hrami v kruhu a tancovaním. Celý týždeň je zasvätený hudbe a zhudobneným hrám.

Náš **Deň zdravia** kladie dôraz na zdravý životný štýl a ochranu zdravia. Program Dňa zdravia je veľkým úspechom tak pre deti, ako aj pre kolegov. Rodičia prinesú ovocie a zeleninu, z ktorých spoločne pripravujeme šaláty a počas dňa ich konzumujeme. Potom nasledujú súťaže v zástupoch a neskôr program nahradia prekážkové súťaže. Podstata hry je dodržať pravidlá. Vyskúšanie rôznych druhov pohybu a výhra je pre deti radosťou.

Pravidlá hry môžu zahŕňať:

- pohybové hry, napr. ľudové hry so spevom, hry v kruhu, chytačka, loptové hry, súťažné hry
- alebo dokonca spoločenské hry.

V dennom živote starostlivosť a pracovné aktivity sú pre deti hra a hravé aktivity. Sú jedným zo zdrojov vzdelávania a súčasne prostriedkom jazykového vzdelávania. Prostredníctvom práce sa naučia pomenovať príbor, jedlo, vedia popriať dobrú chuť, poprosiť a poďakovať a podobne.

Rodičia sa môžu s pravidlami hry zoznámiť a časom sa do hry aj zapojiť pomocou interaktívnych zamestnaní, ktoré sú súčasťou aktivít v slovenčine.

Vizuálna aktivita spoločne s rodičmi. Táto aktivita je dôležitá a obľúbená medzi deťmi aj rodičmi preto, lebo dospelí, ktorí nepoznajú slovenský jazyk alebo ktorí už mnoho zabudli, si so svojimi deťmi obnovia svoje vedomosti.

V praktických hrách imitácia zvukov a rytmických slov je pre deti radosťou. Napodobňujú naše slová, náš rozhovor. V priebehu aktivít v hravom učení sa snažíme dávať pozor na zvuk slov, na čistú výslovnosť a primeraný dôraz. Deti sa dozvedia o predmetoch vo svojom prostredí.

Konštruktívna hra je nápaditá manipulácia. Popri maďarskom jazyku sa deti môžu zoznámiť so slovenským jazykom a naučiť sa slovenské výrazy. Deti tak spoznajú rôzne vzťahy, ako: časť a celok, rôzne matematické výrazy: viac – menej, málo - veľa, krátky - dlhý, rovný - krivý, úzky - široký, vysoký - nízky atď. Hravo sa učia vzťahy v priestore: hore - dolu, tu - tam, pod - nad, vpravo - vľavo. Zoznámia sa s názvami pomôcok, ich vlastnosťami a na čo ich používame.

Počas hry sa deti rady rozprávajú. A tak sa znova zahráme, čo sa prednedávnom s nami stalo a zistíme, aké vedomosti a skúsenosti predstavujú **tematické hry**. Aj táto forma hry má veľa príležitostí na učenie a precvičovanie jazyka, pretože simuluje detské životné momenty, zvyky a procesy u detí.

V novembri začína adventné obdobie. Program otvárame tanečným popoludním a halierovým trhom. A potom s radosťou očakávame príchod Mikuláša. Popoludnie uzatvoríme vianočnými hrami. Kým čakáme na Mikuláša, dobre sa zabávame.

Na vianočnom hravom popoludní, po programe veľkej skupiny, je pre našich hostí pripravená spoločná hra a tvorivá činnosť. Snažíme sa o rovnováhu pri výbere programu, ktorého témou je zachovávanie tradícií a rozprávky. Počas programu sa samozrejme striedajú slovenský a maďarský jazyk.

Veľký dôraz kladieme aj na prezentáciu, testovanie a vyskúšanie tradičných techník, ako je zdobenie medovníkov, odlievanie sviečok, pletenie slamy a šúpolia, plstenie, výroba hudobných nástrojov, vyšívanie.

Minulý rok sme sa zúčastnili súťaže, z výrobkov ktorej sme urobili výstavu. Veľkú podporu sme získali aj od rodičov. Nielen recyklované ozdoby, úžitkové predmety, ale aj detské hračky sa stali predmetom výstavy. Názov výstavy bol: **Advent v znamení recyklácie**. Veríme, že týmto spôsobom učíme aj environmentálnu výchovu a poskytli sme nápady na tvorivosť.

Na to, aby sa deti s radosťou, hravo a pomocou hry zoznámili so slovenským jazykom, je veľmi dôležitá rozmanitosť metód, ktoré si vyberáme. Zatiaľ čo rozhovor a vysvetľovanie robíme v materinskom jazyku, ilustrácia, prezentácia, nácvik môžu byť v slovenčine.

Takúto činnosť realizujeme v období fašiangov, pretože „**klaun v maske**“, podnecuje u detí odvalu k slovnému prejavu, ako aj dobrú príležitosť na rozvoj slovnej zásoby a zároveň pripomínanie ľudových tradícií.

Podľa ľudových tradícií je typickým symbolom konca zimy **Morena**, ktorú vyrobíme spolu s deťmi. My ju však nepálime, ale bábu - figurínu, zhotovenú z prírodného materiálu hodíme do Kereša. Na brehu Kereša sa rozlúčime so zimou básničkami, piesňami a zimnými rýmovačkami, a takto privolávame jar: „**Fašiangy, Turíce, Veľká noc ide, kto nemá kožuška, zima mu bude. Ja nemám, ja nemám, len sa tak trasiem, dajte mi slaninky, nech sa popasiem.**”

Jar je čas nového života. V tomto období sa môžeme stretnúť s budúciimi škôlkarmi. Deň otvorených dverí je spojený s veľkonočnými hrami. Po otvorení, ako vždy, pokračuje krátky program „veľkej“ skupiny, po ktorom, na veľkú radosť detí, nasledujú rozprávky a bábkové hry. Cieľom programu je nielen ukázať, nakoľko deti ovládajú slovenský jazyk, ale aj krásu zachovávaní tradícií a prebudenie záujmu dobrou náladou. Hlavnú úlohu v tomto programe majú samozrejme vajička. Varené, fúkané, ploché, zo soli a z múky, ako plastelína, koláče a v iných formách spracované, zdobené.

Máj znamená koniec nášho výchovného školského roka. Vtedy je Deň matiek, benefičný bál, program ukončenia školského roka a Ballagás – rozlúčka ôsmakov.

Jedna z dôležitých častí výučby súvisí s obsahom literárnych diel. Z metodických postupov by som vyzdvihla dramatináciu, dramatické hry, ktoré aj ja rada používam. Deti sa ich ľahko a s radosťou učia, napr. spievanie v kruhu - *Ruženka*, *O repe* - ruská ľudová rozprávka, *Červená sliapočka* - anglická ľudová rozprávka, bratia Grimmovci - *Perinbaba*, *Kocúr kráľ* atď., alebo iné zdramatizované ľudové rozprávky preložené do slovenčiny.

Stav a možnosti fungovania slovenskej (etnickej) identity v školách v Maďarsku v zrkadle učebných vzdelávacích programov, osnov, systému maturitných požiadaviek a meniacej sa doby

Úvod

Slováci v Uhorsku a potom v Maďarsku stáročia nemali možnosť v školskom systéme spoznávať a tradovať vlastnú históriu, hmotnú a materiálnu kultúru, budovať v širšom zmysle slova kolektívnu pamäť národa, respektíve národnosti. (Výnimku tvorilo niekoľko veľikánov pedagogickej obce, Tesse-dik, Školka, J. Pr. Bella atď., na evanjelických cirkevných školách.)

Tento stav sa zmenil v 70. rokoch 20. storočia, keď v štátnom školskom systéme boli prvýkrát v dejinách vydané doplnkové učebnice dejepisu a zemepisu, podávajúce už aj dejiny slovenského národa a fragmenty zo života Slovákov v Maďarsku. Osobitný predmet však nevytvorili, vymedzený počet hodín nebol daný, preto ich efektivita bola nulová a tematický záber veľmi obmedzený.

Legislatívne propozície

V roku 1995 konečne došlo k zásadným zmenám. Vo všetkých troch typoch škôl bola v Národnom vzdelávacom programe ako povinná zložka učiva zavedená slovenská vzdelanosť (Vládne nariadenie 130/1995. X. 26).

Podrobný obsah a rozvíjané kompetencie boli určené v Smerniciach pre výučbu v školách národných a etnických menšín (Nariadenie Ministerstva školstva a kultúry 32/1997). Kancelária pre národné a etnické menšiny Celoštátneho pedagogického ústavu (OKI) na základe vzdeláva-

cieho programu vypracovala Požiadavky predmetu slovenská vzdelanosť (Magyar Közlöny 25/1998). Obsahujú obsahový rozmer a hĺbku historických, kultúrnohistorických, národopisných a sociologicko-politologických poznatkov, žiaduci rámec vedomostí a taktiež aj rozpis očakávaných kompetencií a zručností.

K ďalšej stabilizácii postavenia predmetu došlo v roku 2000, keď boli vypracované Rámcové učebné osnovy pre všetky typy škôl a ako dovŕšenie dlhotrvajúceho procesu v súvislosti so zavedením dvojstupňových maturitných skúšok (vyšší stupeň by mal nahradiť prijímacie skúšky na vysoké školy a univerzity) aj Cieľové požiadavky pre stredný a vyšší stupeň maturitných skúšok.

Prvé maturitné skúšky z predmetu sa konali v roku 2005. Odvtedy došlo k menším novelizáciám nariadení – v záujme efektívnosti sa predmet musí vyučovať ako samostatný týždenne 1 hodinu a na maturitnej skúške stredného stupňa je možné písomnú časť absolvovať formou projektovej práce a jej obhajobou (zisk 100 zo 150 bodov). Týmto sa otvorila možnosť motivovať žiakov vybrať si tému z národnostnej tematiky podľa vlastného záujmu a osvojiť si buď základy vedeckej práce, alebo priblížiť zvolenú problematiku interaktívne (film, scenár podujatia a pod.). Už pri zavedení tohto predmetu odznelo mnoho kritických poznámok, z nich najpodstatnejšie boli tie, ktoré navrhovali porovnať učivo zo slovenského jazyka, komunikácie a stupeň jeho ovládania ako predpokladu zvládnutia predmetu, v ktorom požiadavkou je napr. ovládanie nárečia. Hlavnou námietkou bolo, a dnes to platí ešte viac, že jazyk ako prostriedok vyučovania nie je daný k úspešnému zvládnutiu vedomostí.

Dlhé roky sa vyučovalo bez učebníc, konečne v dvoch europrojektoch TÁMOP boli vydané učebnice a učebné pomôcky.

Tu pociťujeme ďalší obrovský problém. Učebnice na základnej škole nezohľadňujú jazykovú úroveň žiakov rôznych typov škôl, neberú do úvahy fakt, že žiaci si neosvojujú slovenčinu v rodine ako materinský jazyk, pre nich sú jednotné učebnice temer nepoužiteľné.

Ciele a úlohy vyučovania predmetu slovenská vzdelanosť na gymnáziách platné v súčasnosti

Spoločným menovateľom uvedených dokumentov je, že za základný cieľ vyučovania predmetu si stanovili formovanie a vytváranie identity a vedomia pôvodu žiakov. V zmysle tohto cieľa je hlavnou úlohou z obsahového hľadiska oboznámiť žiakov s historickou minulosťou Slovákov v Maďarsku, tradovanie „kolektívnej pamäti“ menšiny, jej duchovnej a materiálnej kultúry, náboženských tradícií, zvykov, obyčají, ľudovej slovesnosti – v slovenskom jazyku, teda aj rozvíjanie samotného jazyka.

Ide v podstate o formovanie etnickej identity a uvedomenie si vlastného pôvodu. Etnická identita sa formuje ako organická súčasť sociálnej identity na historicky podmienených, reálne a sčasti protikladne pôsobiacich spoločenských procesoch, za aktívnej účasti človeka, jej nositeľa. Identita človeka, odraz kolektívnej pamäti nie je niečo strnulé, obsah identity sa naplňa a mení deň čo deň, je flexibilný.

Koncepcia vyučovania slovenskej vzdelanosti v dokumentoch je chápaná v klasickom duchu: etnicita je znakový systém objektívneho charakteru zložený z jazyka ako najdôležitejšieho, kultúry materiálnej i duchovnej, územia, spoločnej minulosti a konfesionalnej príslušnosti.

V konečnom dôsledku môžeme definovať etnické vedomie ako súbor názorov a predstáv jednotlivca o totožnosti jazyka a kultúry, o spoločnom území či vlasti, pôvode a vlastnostiach, skutočných i domnelých, o historických osudoch a úlohách etnického spoločenstva. „*Je to vlastne subjektívny odraz, reflexia objektívne existujúceho javu.*“ (M. Benža: Ako zachovať „slovenskosť“ slovenskej menšiny v ČR).

Natískajú sa tu hneď otázky: Zostáva jazyk v dobe globalizácie hlavným znakom etnického vedomia? Ako zmení tradičná materiálna a duchovná kultúra v dobe robotizácie, technizácie, komunikačnej revolúcie, modernizmu „jednorozmerného“ človeka, laicizácie – straty náboženstva, automatizácie spoločenstva, odcudzenia ako nových javov obsah identity človeka? V dobe, v ktorej paralelne prebieha proces globalizácie spojenej s multikul-

turalizmom, so silnejúcou snahou o národnú homogenizáciu, s nacionalizmom a populizmom, pre národnostné menšiny obe tendencie v konečnom dôsledku znamenajú osudovú výzvu a nebezpečenstvo zániku.

Je jasné, že vzniká celý reťazec rôznych identít. Akú rolu v ich hierarchii zohráva etnicita, príslušnosť k národu (národnosti) a jazyk?

Štúdium hierarchie rôznych identít u dospelaj populácie Slovákov na Slovensku zreteľne štatisticky ukázalo, že v rovine makrosociálnych útvarov sa rozdiely medzi tromi skúmanými generáciami prejavili v tom zmysle, že výrazné prežívanie príslušnosti k regiónu, svojmu národu, jazyku a štátu signifikantne kleslo už v strednej generácii a ešte nižšie hodnoty malo u najmladšej generácie. Zo zoznamu 33 znakov identity u dospelaj populácie zavážila triáda: členstvo v rodine – rodičovstvo a odbornosť (J. Výrost: Sociálno-psychologické aspekty etnicity). V obsahu identity etnicita a jazyk stratili svoje prvenstvo.

Aké objektívne a subjektívne činitele sťažujú (znemožňujú) splniť ciele nášho predmetu v Maďarsku?

Identitu Slovákov obývajúcich Dolnú zem môžeme zaradiť k sociálno-priestorovej identite. Dominantným znakom ich identity je vzťah k sociálnej skupine (Strussová 2009; s. 33-54). Slováci v Maďarsku z tohto hľadiska za určujúci prvok svojej identity považovali „Čabänstvo“, roľnícke dedinské spoločenstvo s jeho uzavretosťou, vieru a potom jazyk. Eklatantným príkladom toho je, že hovorová slovenčina nevznikne alebo sa nestane príznačnou.

V dôsledku vnútornej migrácie, vzniku občianskej spoločnosti sa sociálny obsah identity stratil, kultúra – duchovná i materiálna – sa dostala na javisko a do múzeí, a etnodomov. V silnom asimilačnom nátlaku hovorová slovenčina nevznikla, nárečie sa stalo predmetom irónie a výsmechu (Tóti, „čabianska francúzština“, bibličtina zostala pre niekoľko desiatok veriacich). Cirkev zohrala neblahú úlohu v pomaďarčovaní, možno i preto počet evanjelických veriacich rapídne klesol. Hovorová a spisovná slovenčina v cirkvi bola považovaná za primitívny jazyk nevhodný na služby Bohu. Slávnostnou rečou bola bibličtina (Gajdács).

Slovenčina sa vytratila z úradov, z ulíc, z trhu, z rodín, tradovanie slovenskosti zostalo výlučne na inštitúciách (školy, samosprávy, spolky, médiá). Najtragickejším príkladom je, že počet tých, ktorí sa v Maďarsku hlásia k slovenskému materinskému jazyku, klesol od roku 2001 do roku 2011 o 11,9%!, kým počet tých, ktorých evidujeme na základe mimojazykových zložiek identity, vzrástol o 67,5 %. Iný príklad: počet obyvateľov hovoriacich po slovensky klesol od roku 1990 do roku 2001 v tisícoch.

Všetko to svedčí o stále menšom význame jazyka, lokálnosociálnych zložiek identity. (Počet príslušníkov slovenskej národnosti sa zvýšil – vzniká slovenská národnosť bez ovládania slovenčiny.)

Niektoré ďalšie zložky identity, resp. ich aplikačné možnosti vo výchovno-vzdelávacom procese uvedených dokumentov

Dôležitým cieľom vyučovania predmetu je prostredníctvom učiva prispieť k dôkladnejšiemu poznaniu rodiska, domoviny. Žiaci sa majú zoznámiť so svojím pôvodom, národnosťou, majú poznať históriu svojho bezprostredného okolia, rodiny, majú byť zbehlí v tradíciách a stupnici hodnôt svojej lokality.

Spoznanie domoviny zároveň prispeje aj k upevneniu takého vlastenectva a lokálpatriotizmu, ktoré sú zbavené idealizácie a skresľujúceho romantizmu. Jeho základnou hodnotou je úcta k národnosti a kladný vzťah k nej. Žiaci sa majú naučiť chrániť a obohacovať špecifické a jedinečné hodnoty svojho rodiska.

Zohľadňuje sa tu princíp komparácie, akulturácie a vzájomné ovplyvňovanie sa kultúr. Takýmto prístupom chce predmet okrem osvojenia vedomostí prispieť k rozvíjaniu osobnosti žiakov. Vychováva k tolerancii, solidarite, k úcte k minulosti a k predkom, k otvorenosti voči iným kultúram, jazykom a náboženstvám, inšpiruje k ich pochopeniu.

Cieľom predmetu slovenská vzdelanosť je prispieť k hlbšiemu pochopeniu dneška. Vedomosti, aktivita žiakov, rozvíjanie schopností majú do-

cieľiť, aby boli žiaci schopní vyznať sa v multietnickom prostredí strednej Európy, aby sa stali aktívnymi činiteľmi menšinového bytia v Maďarsku.

Úlohou predmetu je výchova takých moderne mysliacich a duševne vyrovnaných občanov so silnou identitou, ktorí vo svojich predstavách o budúcnosti uplatňujú poznanie, podľa ktorého každé individuum, každá generácia je rovnako zodpovedná za svoju budúcnosť a v znamení toho budú aktívnymi národnostnými občanmi, ochotnými za svoju menšinu konať.

Žiaci si majú uvedomovať, že história je takým procesom, v ktorom popri zmenách a vývoji má svoje opodstatnenie aj zachovávanie tradícií a hodnôt, najmä v prípade menšín. Sebapoznávanie podložené vedomosťami a pevná identita má žiakov inšpirovať k odhaľovaniu, uchovávaniu tradícií, podnecovať k aktivite na menšinovom poli. Majú si osvojiť vedomosti o súčasnom dianí na Slovensku a kultúrno-spoločenskom živote zahraničných Slovákov.

Efektívnosť vyučovania predmetu slovenská vzdelanosť je spätá so schopnosťou orientácie v čase a priestore. Je dôležité, aby žiaci pochopili, že udalosti, procesy i úžitkové predmety sa časom a v inom prostredí odlišujú (geografické prostredie, spôsob hospodárenia, úžitkové predmety, duchovné dedičstvo navzájom súvisia: Slováci v horách, na nížine, remeselníci atď.).

Predmet slovenská vzdelanosť má svoj podiel aj na rozvíjaní kultúry ústneho a písomného prejavu žiakov. Žiaci majú byť schopní vyrozprávať udalosti, reprodukovat' text, zhotoviť krátke referáty.

Majú sa naučiť písomne odpovedať na otázky podané písomne alebo ústne, zapisovať si krátke poznámky a osnovy, pričom sa rozvíja ústna a písomná komunikatívna schopnosť žiakov. Pri vyučovaní predmetu v slovenčine žiaci spoznávajú i nárečia svojho regiónu.

Legislatíva týkajúca sa školstva, vo vzťahu k obsahu vyučovania, sa podľa plánov bude v blízkej budúcnosti meniť, vrátane dokumentov vzťahujúcich sa na vyučovanie predmetu slovenská vzdelanosť. Našou úlohou je položiť si otázky, ako obnoviť, naplniť obsah (etnickej) identity našich

študentov, ako dosiahnuť harmóniu zložiek identity moderného človeka tak, aby v nej zaujala patričné miesto aj etnicita (jazyk) ako záruka nášho prežitia. (Aby dnešní mládí popri neodmysliteľnej zábave počas Haloweenu poznali aj to, kde spí svoj večný spánok ich prababka...)

Podčiarkujeme však dôležitosť kognitívnych zložiek, vedomostného jadra identity, ktorá v prípade dnešného človeka pri voľbe etnickej identity slúži aj ako morálny imperatív, pretože vedome zanechávať etnicitu, popierať predkov je aj morálnym činom, otázkou ľudského svedomia.

Záver

V záverečnej časti nášho príspevku sa venujeme subjektívnym podmienkam vyučovania predmetu. Kto predmet vyučuje? Vysokoškolský odbor pre nízky počet hodín na prípravu učiteľov a stredoškolských profesorov zo slovenskej vzdelanosti neotvárajú. Tohto roku Univerzita Loránda Eötvösa na podnet a v spolupráci s Celoštátnou slovenskou samosprávou a Nadáciou Zväzu Slovákov už druhýkrát vypisuje akreditovaný 30-hodinový kurz pre učiteľov a profesorov stredných škôl. Predmet vyučujú predovšetkým učitelia slovenčiny a na gymnáziách dejepisári. Prevažná väčšina z nich je v pred dôchodkovom veku. Tento fakt signalizuje nastávajúci krízový stav absencie slovenských učiteľov, hroziaci v konečnom dôsledku zánikom výučby slovenčiny. (V Maďarsku za pol storočia klesol počet škôl zo 141 na 32!) Teda položme si otázku: Kto koho vyučuje? Sme metodicky a psychologicky, didakticky schopní zvládnuť túto úlohu?

Výskumy psychológov v odbore teórie generácií rozlišujú šesť spoločných generácií (samozrejme vrátane učiteľov – profesorov a študentov – žiakov.)

V minulých storočiach sa pod jednou generáciou z biologického hľadiska a z dôvodu pomerne stáleho, pomalšie sa meniaceho ekonomicko-spoločenského, sociokultúrneho prostredia rozumelo okolo 25-30 rokov. V dnešnej uponáhľanej dobe sa hodnotová priepasť medzi ge-

neráciami prehľbuje, hodnotový systém, vzťah k svetu a spoločnosti sa mení. Prejavuje sa to predovšetkým vo vzťahu k „virtuálnemu“ svetu, v komunikačných bariérach medzi jednotlivými generáciami. V súčasnosti pojem generácia nesie hlavne sociologický obsah. V tomto zmysle k danej generácii patria vrstovníci žijúci v danej dobe, v danom priestore a vyznávajúci podobné hodnoty. Dnes najnovšie generácie už presahujú geografické a kultúrne hranice („globálna generácia“), preto ich spájajú s rovesníkmi skôr zážitky, skúsenosti, ako ich poštové smerovacie číslo.

Z hľadiska vyučovacieho procesu sú pre nás zaujímavé generácie Z (1996 – 2010) a Alfa (po roku 2010). (Pre nedostatok priestoru z hľadiska teórie o generáciách nebudeme charakterizovať generácie učiteľov, väčšina ktorých patrí k baby-boomerom (proroci, idealisti – rebeli) a generácii X (1961 – 1981 „Nomádi – rebeli“) a generácii Y 1982 – 1995 („hrdinovia, civili“).

Charakteristika študujúcich generácií na základných a stredných školách je pre nás zaujímavá a kľúčová v tom zmysle, nakoľko sme pripravení z didakticko-metodického, pedagogicko-psychologického a predovšetkým technologicko-komunikačného hľadiska vyhovieť naplňovaniu flexibilného obsahu etnickej identity našich zverencov.

Hlavnou otázkou je, ako preklenúť generačné rozdiely, prehľbujúcu sa priepasť medzi nimi, či budeme schopní i tieto generácie udržať v slovenskej identite v terajšom svete, v ktorom sú prítomné globalizácia a populizmus a nacionalizmus súbežne.

Generácia Z 1996 – 2010. Pre ňu je charakteristické, že je schopná používať informačné technológie skôr, ako začne hovoriť. Je to „pokroková generácia“. Zvykla si, že má stály, nepretržitý, vždy aktuálny prístup k netovým sieťam. Pre ňu je samozrejmosťou dostať sa ku globalizovaným a uniformným informáciám, k šíreniu masovej kultúry. Je schopná súčasnej, simultánnej komunikácie, jej schopnosť sústredenia sa na danú vec klesá, nie je dlhodobá.

Stála on-line prítomnosť a komunikácia prebieha vždy v prítomnom čase (generácia „superteraz“). Je príznačná častá výmena krátkych a zhusťených odkazov (napr. YOLO – you only live once, „žijeme iba raz“, objavujú sa nové trendy, konvencie, pomenované napr. hashtag, majú nárok na pôsobivé obrazné a jazykové prostriedky, vynímajú previazanie hovorového a spisovného jazyka, na vyjadrenie emócií a nálady – používanie emotikonov.)

Sú smelí, internet rozširuje hranice ich ega, menej kritickí voči svojim schopnostiam a možnostiam, menej sa obávajú zmien, majú výlučne praktický svetonáhľad.

Na druhej strane však vo svete off-line sú menej schopní riešiť konflikty, majú ťažkosti v spoločenskom spolužití, citové turbulencie, agresivita sú často prítomné, majú problémy prispôbiť sa i s úctou k hodnotám, autoritám, vytvoreným predchádzajúcimi vekmi.

Otázkou je, či sa aj naše učebnice a učebné prostriedky v terajšej podobe nedostanú do múzeí, tam vedľa dávno používaných predmetov našich predkov. Ako teda vyučovať slovenskú vzdelanosť v dobe, keď hlavnou otázkou sa stala: „Do you speak digital?“.

Vzdelávanie v jazyku a písme slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku

Uplatňovanie práva na vzdelanie v materinskom jazyku výrazne prispieva k zachovaniu a ochrane identity príslušníkov národnostných menšín a samozrejme k zachovaniu multikultúrnej spoločnosti ako celku. Právo na vzdelanie v materinskom jazyku a písme príslušníkov národnostných menšín v Chorvátskej republike je zakotvené v článku 11 Ústavného zákona o právach národnostných menšín (Narodne novine, č. 155/02) a v ustanoveniach Zákona o vzdelávaní v jazyku a písme národnostných menšín (Narodne novine, č. 51/00 a 56/00).

Príslušníci národnostných menšín si uplatňujú svoje ústavné právo na vzdelanie prostredníctvom troch základných modelov a špeciálnych foriem vzdelávania, t. j. modelov organizácie a realizácie výučby, a to:

1. Model A, ktorým sa celkové vzdelávanie uskutočňuje v jazyku a písme národnostnej menšiny s povinným vyučovaním chorvátskeho jazyka v rovnakom počte hodín, v ktorom sa vyučuje menšinový jazyk. Žiaci majú právo a povinnosť naučiť sa ďalšie obsahy dôležité pre menšinovú komunitu;

2. Model B, ktorý umožňuje dvojjazyčnú výučbu tak, že sa vyučuje skupina prírodovedných predmetov v chorvátskom jazyku a spoločenskovedná skupina predmetov v jazyku národnostnej menšiny. Výučba sa uskutočňuje v chorvátskych triedach, ale v samostatných oddeleniach;

3. Model C, ktorý sa vyučuje v chorvátskom jazyku s ďalšími piatimi školskými hodinami, ktoré sa venujú podpore jazyka a kultúry národnostnej menšiny. Ďalšie dodatočné hodiny, do 5 hodín týždenne, zahŕňajú výučbu jazyka a literatúry národnostnej menšiny, zemepisu, histórie, hudby a výtvarného umenia.

Stála on-line prítomnosť a komunikácia prebieha vždy v prítomnom čase (generácia „superteraz“). Je príznačná častá výmena krátkych a zhusťených odkazov (napr. YOLO – you only live once, „žijeme iba raz“, objavujú sa nové trendy, konvencie, pomenované napr. hashtag, majú nárok na pôsobivé obrazné a jazykové prostriedky, vynímajú previazanie hovorového a spisovného jazyka, na vyjadrenie emócií a nálady – používanie emotikonov.)

Sú smelí, internet rozširuje hranice ich ega, menej kritickí voči svojim schopnostiam a možnostiam, menej sa obávajú zmien, majú výlučne praktický svetonáhlad.

Na druhej strane však vo svete off-line sú menej schopní riešiť konflikty, majú ťažkosti v spoločenskom spolužití, citové turbulencie, agresivita sú často prítomné, majú problémy prispôbiť sa i s úctou k hodnotám, autoritám, vytvoreným predchádzajúcimi vekmi.

Otázkou je, či sa aj naše učebnice a učebné prostriedky v terajšej podobe nedostanú do múzeí, tam vedľa dávno používaných predmetov našich predkov. Ako teda vyučovať slovenskú vzdelanosť v dobe, keď hlavnou otázkou sa stala: „Do you speak digital?“.

Vzdelávanie v jazyku a písme slovenskej národnostnej menšiny v Chorvátsku

Uplatňovanie práva na vzdelanie v materinskom jazyku výrazne prispieva k zachovaniu a ochrane identity príslušníkov národnostných menšín a samozrejme k zachovaniu multikultúrnej spoločnosti ako celku. Právo na vzdelanie v materinskom jazyku a písme príslušníkov národnostných menšín v Chorvátskej republike je zakotvené v článku 11 Ústavného zákona o právach národnostných menšín (Narodne novine, č. 155/02) a v ustanoveniach Zákona o vzdelávaní v jazyku a písme národnostných menšín (Narodne novine, č. 51/00 a 56/00).

Príslušníci národnostných menšín si uplatňujú svoje ústavné právo na vzdelanie prostredníctvom troch základných modelov a špeciálnych foriem vzdelávania, t. j. modelov organizácie a realizácie výučby, a to:

1. Model A, ktorým sa celkové vzdelávanie uskutočňuje v jazyku a písme národnostnej menšiny s povinným vyučovaním chorvátskeho jazyka v rovnakom počte hodín, v ktorom sa vyučuje menšinový jazyk. Žiaci majú právo a povinnosť naučiť sa ďalšie obsahy dôležité pre menšinovú komunitu;

2. Model B, ktorý umožňuje dvojjazyčnú výučbu tak, že sa vyučuje skupina prírodovedných predmetov v chorvátskom jazyku a spoločenskovedná skupina predmetov v jazyku národnostnej menšiny. Výučba sa uskutočňuje v chorvátskych triedach, ale v samostatných oddeleniach;

3. Model C, ktorý sa vyučuje v chorvátskom jazyku s ďalšími piatimi školskými hodinami, ktoré sa venujú podpore jazyka a kultúry národnostnej menšiny. Ďalšie dodatočné hodiny, do 5 hodín týždenne, zahŕňajú výučbu jazyka a literatúry národnostnej menšiny, zemepisu, histórie, hudby a výtvarného umenia.

Špeciálne formy výučby (semináre, letné a zimné školy, korešpondenčné poradné hodiny) sa organizujú pre tých žiakov, pre ktorých nie je možné zorganizovať výučbu podľa modelu A, B alebo C.

Príslušníci národnostnej menšiny navrhujú a vyberajú model a program v súlade s existujúcimi zákonmi a ich možnosťami realizácie programu. Všetky uvedené modely a formy vzdelávania sú súčasťou bežného vzdelávacieho systému Chorvátskej republiky.

Keďže slovenská národnostná menšina nespĺňa podmienky na zriadenie školskej inštitúcie, vzdelávanie a odborná príprava sa vykonáva v triednej, čiže vzdelávacej skupine. Vzdelávacie skupiny sa zriaďujú v školskej inštitúcii s vyučovaním v chorvátskom jazyku a písme. Počet žiakov v takejto vzdelávacej skupine môže byť nižší ako počet študentov zapísaných v triede. V súčasnosti sa výchova a vzdelávanie príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny uskutočňuje v základných a stredných školách za podmienok a spôsobom stanoveným v osobitnom Zákone o výchove a vzdelávaní v jazyku a písme národnostných menšín. Slovenský jazyk sa tak pod názvom predmetu pestovanie slovenského jazyka a kultúry v školskom roku 2017/2018 vyučoval v 18 základných školách a 2 stredných školách. Základné školy, z čoho je päť obvodných, sa nachádzajú v mestách: Jakšić, Banova Jaruga a Međuric, Jelisavac, Soljani, Josipovac a Jurjevac, Našice a Markovac, Nova Bukovica a Miljevci, Ilok a Radoš, Lipovljani, Zdenci, Višnjevac, Osijek, a od roku 2016/2017 pribudli dve školy v Bibine a Šibeniku. Okrem výučby na základných školách sa slovenský jazyk vyučuje aj na stredných školách, a to v Iloku a Požege (v Požege od roku 2013/2014).

Uvedomujúc si nedostatok predškolských „slovenských“ zariadení, posledné roky bolo úsilie usmernené na riešenie tejto otázky, výsledkom čoho je, že 24. augusta 2017 vláda ChR prijala uznesenie Operačného programu pre národnostné menšiny pre obdobie 2017 – 2020, v ktorom je do konca roka 2018 v pláne výstavba materskej školy v Jelisavci.

Okrem výučby slovenského jazyka podľa modelu C na základných a stredných školách sa žiaci každoročne zúčastňujú školy v prírode na Slovensku.

Výchovné a vzdelávacie práce v školskej inštitúcii s vyučovaním v jazyku a písme národnostnej menšiny vykonávajú učitelia z radov národnostnej menšiny, ktorí úplne ovládajú jazyk národnostnej menšiny, respektíve učitelia, ktorí nie sú z radov národnostnej menšiny, a úplne ovládajú jazyk a písmo národnostnej menšiny. Donedávna slovenský jazyk v Chorvátsku učili aj niekoľkí nekvalifikovaní učitelia, kým v predošlom školskom roku na základných a stredných školách v Chorvátsku pôsobilo osem kvalifikovaných učiteľov slovenského jazyka, čo zodpovedá súčasným potrebám.

Ministerstvo vedy a vzdelávania je povinné zaobstarať požadovaný počet poradcov z radov príslušníkov národnostnej menšiny, t. j. z radov osôb, ktoré úplne ovládajú jazyk a písmo národnostnej menšiny, aby vykonávali svoju prácu v oblasti svojej činnosti pre školskú inštitúciu s vyučovaním jazyka a písma národnostnej menšiny. Od roku 1994 má slovenská národnostná menšina jedného školského poradcu na polovičný pracovný úväzok.

Takmer pred desaťročím boli pre potreby výučby slovenského jazyka na základných školách po prvýkrát vypracované učebnice (predtým boli používané učebnice zo Slovenska, ktoré schválilo chorvátske ministerstvo školstva) Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry pre 1. až 3. ročník základnej školy, Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry pre 4. až 6. ročník základnej školy, Slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry pre 7. a 8. ročník základnej školy, Slovenská gramatika pre 4. – 8. ročník, Metodické pokyny pre učiteľa k pracovným listom a pracovné listy pre žiakov 4. – 6. ročníka a 7. a 8. ročníka a Metodika slovenského jazyka a kultúry pre žiakov 5. – 8. ročníka. Zatiaľ sa pre potreby výučby slovenského jazyka na stredných školách používajú učebnice zo Slovenska, s čím je Ministerstvo vedy a výskumu ChR oboznámené a bolo požiadané o vyjadrenie súhlasu.

Učebné osnovy pre 1. – 8. ročník základných škôl, vypracované na základe návrhov učiteľov - slovenčinárov, naposledy schválilo Ministerstvo vedy a vzdelania ChR v roku 2009. Naposledy boli učebné osnovy pre stredné školy k predmetu slovenský jazyk a kultúra model C schválené Ministerstvom vedy, vzdelávania a športu ChR v roku 2013. Učebné osnovy pre výučbu jazyka a písma národnostnej menšiny, okrem všeobecnej časti, povinne obsahujú časť prezentujúcu zvláštnosti národnostnej menšiny (materinský jazyk, literatúru, históriu, geografiu a kultúrnu tvorivosť národnostnej menšiny).

Z uvedeného je zrejmé, že značnú pozornosť uplatňovaniu práva na vzdelanie v jazyku a písme národnostnej menšiny venujú príslušníci slovenskej národnostnej menšiny, a to v súlade s úsilím štátnych orgánov zainteresovaných do regulatívu národnostných práv. Zosúladovanie vyučovania s výzvami súčasnej doby je ale proces, v ktorom je nevyhnutné neustále úsilie kompetentných inštitúcií a odborníkov, čo je pre nepočetnú slovenskú komunitu v Chorvátsku náročná výzva.

Prvky ľudovej tradície v učebných osnovách pre slovenské školy v Rumunsku

Hovoriť o prvkoch ľudovej tradície a ich prítomnosti v kurikulárnych dokumentoch pre slovenské školy v Rumunsku je úlohou neľahkou. Predmetná téma si v dnešnej globalizujúcej sa spoločnosti vyžaduje nielen dobré poznanie ľudových tradícií, ale aj patričnú pedagogickú erudíciu. Vzhľadom na uvedené sa osobne nepovažujem za odborníka na ľudovú tradíciu, ale skôr za jej obdivovateľa a nositeľa. Vo svojom referáte sa preto budem sústrediť na teoretické východiská problematiky len okrajovo. Väčšiu pozornosť budem venovať problematike ukotvenia prvkov ľudovej tradície v základných dokumentoch platných pre rumunský vzdelávací systém s dôrazom na učebné osnovy pre slovenskú menšinu v Rumunsku. S týmto cieľom boli dôkladnej analýze podrobené učebné osnovy pre slovenský jazyk a literatúru (*V. - VIII. ročník ZŠ*), ktoré boli schválené nariadením Ministerstva národnej výchovy č. 3393/28.02.2018.

Do mozaiky jedinečných znakov charakterizujúcich jednotlivé krajiny Európy (a nielen) patria aj ľudové tradície, ľudové zvyky, kroje, tance, hudba a piesne, remeslá a v neposlednom rade aj slovesné diela. V súčasnosti s pojmom multikultúrnosť a globalizácia sa do popredia dostáva i väčšia snaha o zachovanie kultúrneho dedičstva našich predkov. Jedným z dôvodov, prečo je nutná sústavná ochrana ľudovej kultúry, sú neustále zmeny v životnom štýle, v spôsobe myslenia a konania a v neposlednom rade aj v hierarchizácii hodnôt nositeľov kultúrnych tradícií. V prípade národnostných menšín je jedným z impulzov na ochranu tradičnej ľudovej kultúry neustále sa vyvíjajúci vplyv majoritnej kultúry na minoritnú kultúru. Jana Verešová – Beáta Juráková (2014, s. 5) poukazujú na to, že pod „vplyvom súčasného charakteru spoločnosti sa stierajú hranice medzi životným štýlom v meste a na dedine, čo má veľký podiel na postupnom zanikani tradičnej ľudovej kultúry a kultúrnych duchovných hodnôt, z ktorých vyrastá každá kultúra“.

Ochrana hmotných a duchovných prvkov slovenskej kultúry v Rumunsku sa nerealizuje len na poli kultúrnych a politických inštitúcií, ale svoje miesto nachádza aj v rámci vzdelávacích inštitúcií. Aj napriek tomu, že slovenská menšina v Rumunsku si relatívne dobre zachovala kultúrne/ ľudové tradície, novoschválené učebné osnovy si okrem klasických jazykových a literárnych prvkov kladú za cieľ aj revitalizáciu, resp. akceleráciu revitalizácie národnostnej kultúry prostredníctvom medzipredmetových vzťahov.

V porovnaní s predchádzajúcimi učebnými osnovami slovenského jazyka a literatúry sú nové učebné osnovy tohto predmetu štruktúrované do piatich okruhov:

- 1) *komunikácia v slovenskom jazyku;*
- 2) *slovenská literatúra a teória literatúry;*
- 3) *písomná produkcia jazykových prejavov – sloh;*
- 4) *systém a štruktúra slovenského jazyka;*
- 5) *novozavedený okruh s názvom prvky interkulturality (elemente de interculturalitate).*

Na tomto mieste sa naskytuje možnosť položiť si základnú otázku: Je možné nájsť prvky ľudovej kultúry, prvky ľudových tradícií v takto osnovaných tematických oblastiach a v ich obsahovej náplni? Áno, napríklad Slovenská literatúra a teória literatúry. Pre túto oblasť učebné osnovy predpisujú 10 – 16 literárnych textov slovenskej a svetovej proveniencie (pre jednotlivé ročníky 2. stupňa ZŠ), z ktorých pre 5. a 6. ročník je povinných osem literárnych textov a v 7. a 8. ročníku počet povinných literárnych textov je desať. Prostredníctvom štúdia slovenskej literatúry majú žiaci slovenských škôl v Rumunsku možnosť oboznámiť sa s kultúrnymi reáliami materskej krajiny a osvojiť si charakteristické mentefakty regiónu, na ktorý sa literárny text viaže. Napríklad mentefakt „žliebky“ je nejasný a len ťažko si ho žiaci asociujú s predmetom,

ktorý označuje. Aj napriek tomu, že malý Jožko pri zaobstarávaní materiálu na tento neodmysliteľný prvok domu zažil viacero napínavých príhod a v texte význam lexikálnej jednotky *žliebky* je explicitne naznačený, žiakom je oveľa bližší pojem *cetârñã*, resp. *jgheab*. Spisovná podoba mentefaktu *žliebky* – *odkvap*, im je neznáma, pretože vo väčšine prípadov žiaci neprichádzajú do pravidelného kontaktu so spisovnou slovenčinou. Vysvetlením tohto pojmu prostredníctvom rumunsko-slovenského prekladu žiaci pochopia význam slova, a tým si aj rozšíria svoje kultúrne horizonty. Literárne texty predpísané učebnými osnovami ponúkajú širokú mozaiku lingvokultúrnych reálií Slovenska. Okrem iného obsahujú literárne texty celý rad frazeologických jednotiek (často aj aktualizovaných FJ) a slangových výrazov, ktoré sú tiež súčasťou jazykového bohatstva, jazykovej diverzity a v neposlednom rade charakteristickou vlastnosťou živého jazyka – dynamika a s ňou spojená adaptabilita jazyka na súčasné kultúrne trendy.

Jedným zo základných pilierov kultúry národa (a aj menšín) je jazyk. Práve v jazyku sa odráža spôsob myslenia nositeľov kultúry. Ako nástroj komunikácie slúži spoločstvu na upevňovanie a nadväzovanie vzťahov, čím sa zdôrazňuje komunikačná funkcia jazyka. Okrem uvedeného je jazyk aj médiom kultúry. Prostredníctvom štúdia slovenského jazyka a vyučovania v slovenskom jazyku si žiaci slovenskej národnosti v Rumunsku zachovávajú svoje národné povedomie, identitu a prispievajú k zachovaniu slovenskej kultúry.

Súčasná koncepcia osnov v oblasti štúdia systému a štruktúry slovenského jazyka prezentuje značnú redukciu učiva o jazykových javoch či už v rovine zvukovej, lexikálnej, morfolologickej a syntaktickej. Týmto sa anticipuje princíp menej je viac a keď menej, tak dopodrobna. Pravdou je, že učivo o systéme a štruktúre jazyka sa plánuje zaviesť aj do učebných osnov pre stredné školy, kde sa doposiaľ venovala väčšia pozornosť literárnej zložke. Jazykovej zložke sa venovala pozornosť len pri tvorbe písomných a ústnych komunikátov.

V úvode referátu som poznamenal, že aktuálne učebné osnovy slovenského jazyka a literatúry pre ročníky 2. stupňa základnej školy akcentujú revitalizáciu, resp. zachovanie slovenskej kultúry v Rumunsku. V rámci novozavedenej oblasti Interkultúrne prieniky učiteľ má možnosť naplánovať vyučovací proces s dôrazom na oblasť kultúry, ktorá najviac absentuje, resp. v ktorej je evidentný regres. Vyučovací proces môže organizovať na báze protikladu *my/oni*, čím zabezpečí lepšie poznanie majoritnej kultúry, čo následne vzbudí záujem o vlastnú kultúru, teda slovenskú kultúru v Rumunsku. Dobrým poznaním „cudzej“ kultúry si dokážeme vybudovať silnejší vzťah k vlastnej a pričiňovať sa o jej kontinuitu a rozvoj.

V rámci oblasti zameranej na interkultúrne prieniky sú vymedzené tieto okruhy tém pre jednotlivé ročníky 2. stupňa ZŠ:

I. ročník

Materinský jazyk – hlavný zdroj osobného rastu a obohacovania kultúrneho vybavenia

Osobná identita, národná identita, jazyková a kultúrna identita

II. ročník

Kultúrne interferencie (národnosti Rumunska a ich kultúra)

Slovenský jazyk a kultúra v Európe

Hodnoty slovenskej kultúry so zameraním na územie Rumunska

III. ročník

Slovenčina a slovanské jazyky

Európske jazyky a kultúrne kontakty; jazykové a kultúrne jedinečnosti slovanských krajín

IV. ročník

Empatia a otvorenosť; my a ostatní

Slovenské kultúrne hodnoty v európskom a svetovom kontexte

Uvedené témy sú výzvou pre každého učiteľa slovenského jazyka a literatúry v Rumunsku. Sú novým prvkom, ktorý obohacuje koncepciu vyučovania slovenčiny a zároveň si vyžaduje značnú mieru znalostí v oblasti kultúry materskej krajiny a slovenskej kultúry vyvíjajúcej sa v dolnozemskom geografickom priestore.

Pri koncipovaní príprav na vyučovacie hodiny dôležitú úlohu zohrávajú nielen kultúrne znalosti, ale aj konkrétne kultúrne produkty, historické pramene a v neposlednom rade literárne texty slovenských spisovateľov žijúcich na území Rumunska a celkovo na Dolnej zemi. Napríklad básnická tvorba Ivana Miroslava Ambruša, v ktorej sa často objavuje motív glorifikácie materinského jazyka a motív dolnozemskej existencie.

Spojiť dva regióny geograficky a religiózne jedinečné je vecou dômyselnej didaktickej prípravy. Do oblasti kultúrnej diverzity spadá aj konfesionálne zloženie slovenskej menšiny v Rumunsku. Východiskom pre túto tému sa tak stávajú vianočné koledy a vianočné zvyky charakteristické pre Slovákov žijúcich v župách Bihor a Salj a vianočné zvyky špecifické pre Slovákov žijúcich v okresoch Arad a Timis.

Ďalšou zo špecifik kultúrnej diverzity slovenskej menšiny v Rumunsku je aj geografická poloha slovenských obcí. Fundamentom pre didaktické spracovanie tejto témy sa stávajú literárne texty Štefana Dovála. Pokiaľ vo svojom románe Ján Korytár Medveď detailne opisuje bihorské prostredie, tak v knihe Žofíne trápenia hodnoverne podáva obraz dolnozemskeho geografického priestoru, kde dominuje rovina, široké ulice a tradičný spôsob života. V oboch knihách je evidentná prítomnosť ľudí dobrosrdečných, odhodlaných zdolať životné prekážky, pracovitých a s bážňou pred Bohom.

Uchopiť problematiku interkultúrnych prienikov si vyžaduje nahliadnutie do majoritnej kultúry a poukázať aj na prvky slovenskej kultúry, ktoré obsahujú národnostnú diverzitu Rumunska. Pri tomto počíne musíme zohľadňovať aj jazykovo-kultúrne importy a viesť žiakov k tomu, že slovenčina nepozná „fřižider“, ale *chladničku*, slovenské slečny a dámy na Slo-

vensku so sebou nenosia „pošetu“, ale *kabelu*, resp. *kabelku*, a pokiaľ žiak dostane desiatku, tak mu ju učiteľ nenapíše „*pixom*“ ani „*stilovom*“, ale guľôčkovým perom, poprípade plniacim perom. Uvedené príklady svedčia o jazykovom kontakte dvoch jazykovo a kultúrne rozdielnych národov. V neposlednom rade ide o jazykové zvláštnosti a poznanie spisovného variantu môže byť užitočné pri jazykovej interakcii v materskej domovine.

V rámci kultúrneho „spoznávania“ a formovania identity na báze protikladu *my/oni*, vyššie spomenuté témy dávajú priestor detailne zmapovať aj dolnozemský priestor, v ktorom žijú Slováci. Zoznámiť sa s literárnou tvorbou, tradíciami, folklórom, nárečím a ostatnými zložkami dolnozemskej kultúry signalizuje nielen nové vedomosti, ale aj dobrú orientáciu v dolnozemskej kultúrnej svete. Zároveň predznamenáva dôkladné poznanie majoritnej kultúry a hlavne slovenskej kultúry v domovskej krajine.

Literatúra

VEREŠOVÁ, Jana – JURÁKOVÁ, Beáta: *Ludové zvyky, tradície a remeslá vo výchove mimo vyučovania*. Bratislava: MPC 2014. 75 s. ISBN 978-80-8052-673-3.

Učebné osnovy - Slovenský jazyk a literatúra pre V. - VIII. ročník. [online] Dostupné na: http://programe.ise.ro/Portals/1/Curriculum/2017-progr/16_Limba_literatura_materna_slovaca.pdf. [cit. 05.11.2018].

Anikó Podani (Maďarsko)

Prvky ľudových tradícií v učebných osnovách

„Naša budúcnosť závisí od minulosti našich predkov.“

Anonym

Dovoľte mi, aby som sa vám predstavila. Volám sa Anikó Podani, som zo Sarvaša v Maďarsku a pracujem už niekoľko rokov v miestnej slovenskej základnej škole.

Naša škola bola založená v roku 1949 a onedlho bude oslavovať 70. výročie svojho vzniku. Vyučovacím jazykom bola a dodnes pretrváva slovenčina. Vznik slovenskej školy sa spája so slovenskými tradíciami viažucimi sa k sarvašskému prostrediu. Slovenčina, ktorá sa v minulosti ozývala svojím zvonivým hlasom v celom okolí, si žiadala posilnenie i v školských laviciach. A tak vyrástli celé generácie žiakov, ktorí sa naučili používať slovenský jazyk v písomnej i ústnej podobe. V nedávnej minulosti oveľa viac detí navštevovalo školu najmä z okolitých dedín a salašov. A práve tam sa v každodennom živote ešte používal slovenský jazyk a ľudový folklór.

Žiaľ, dnes už počuť stále menej a menej slovenčinu v uliciach nášho mesta. Po slovensky, teda tou našou nárečovou slovenčinou, sa rozpráva už len staršia generácia. Cieľom našej školy je naučiť deti po slovensky (z rodín so slovenským pôvodom a slovenskými koreňmi) a oboznámiť ich s ľudovými tradíciami našich predkov a dodnes tu žijúcich ľudí. V súlade s učebnými osnovami sa usilujeme vložiť do obsahu jednotlivých hodín niekedy už skoro zabudnuté tradičné hodnoty našich slovenských predkov. U nás sa prejavuje zakomponovanie ľudových tradícií vo výchove a vzdelávaní takto:

Napríklad pretváraním prostredia, v ktorom žijeme. V škole sme vytvorili tematické zákutia, zbierky predmetov z domácností predkov, ktorých rozmiestnenie iniciovala naša bývalá pani riaditeľka Zuzana Medvedová.

Zbierku doplnili žiaci a dokonca aj ich rodičia. Každý vzácny predmet, ktorý je hmatateľnou spomienkou na šikovné ruky našich mám a otcov, sme označili menovkou darcu.

Skúmaním rodokmeňa vzácných a významných osobností mesta sme zistili, že v učiteľskom zbore máme potomka človeka, ktorého meno každý v Sarvaši vyslovuje s nesmiernou úctou - Samuela Tešedíka, a to Juditu Nádorovú – vedúcu učiteľku v materskej škole. Bývalý žiak našej školy, dnes už viacnásobný otecko, kedysi opísal životnú dráhu svojho starého otca pod názvom: *Aký mal osud učiteľ na salaši v dobe založenia našej školy*. V roku 1952 nastúpil do Slovenskej základnej školy v Sarvaši. Citujem: „*Do tejto školy chodím aj ja. Páčia sa mi slovenské zvyky, aj krajina mojich dávnych predkov. Chodím na Slovensko zo školy, a aj keď neviem, čím budem, možno budem pri práci potrebovať aj slovenčinu a budem rád, že som sa učil reč môjho starého otca.*“

Deti našej školy sa môžu prostredníctvom rôznych interaktívnych krokov oboznámiť so životom a rozmiestnením obcí obývaných Slováckmi v našom regióne.

Keď sa naša škola rekonštruovala (v roku 2003), mama našej bývalej kolegyne Anny Kondacsovej darovala do školskej pamiatkovej zbierky veľké krosná. Neskôr sme izbu, kde boli krosná umiestnené, zariadili a vymalovali podľa tradičnej výzdoby tzv. zadnej chyže. Deti ju dodnes využívajú v rámci tkáčskeho krúžku aj počas vyučovacích hodín vzdelanosti či techniky. Využitie je významné hlavne preto, že miestny pamiatkový dom je počas zimného obdobia zatvorený. Takto je možné celý školský rok zaoberať sa tradičným životným štýlom predkov či témami environmentalistiky.

Onedlho po prestavbe školy pribudla na školskom dvore aj tradičná pec (v roku 2008). Táto časť školského dvora je významným miestom mnohých udalostí a akcií. Ako napr. spoločné pečenie - varenie s deťmi z kolégia, či v rámci každoročných tradičných slivkových dní mesta Sarvaš, ďalej pri príležitosti benefičného plesu školy alebo s členmi Kultúrneho spolku sar-

vašských Slovákov Vernosť. Spoločná práca, pre niekoho možno nostalgia, vyčaruje úsmev. Historky a spomienky z minulosti zas dobrú náladu.

V škole sa veľa krúžkov viaže k tradíciám a ľudovej kultúre. Keramický krúžok umožňuje deťom naučiť sa základy hrnčiarstva. Sarvaš ani v minulosti nemal vlastný folklórny hrnčiarsky motív. Formy a tvary sa prebrali zo susednej obce Mezőtúr, ktorú sme spolu s deťmi aj navštívili. Deti sa mohli hlbšie zoznámiť s hlinou a hrnčiarstvom. Nadobudnuté znalosti sme vyskúšali aj v rámci kooperatívneho vyučovania. Koncom školského roka sme vytvorili z celoročných výrobkov aj malú výstavu.

Citarový krúžok dnes funguje v troch vekových kategóriách. Húževnatí žiaci úspešne reprezentujú našu školu na rôznych vystúpeniach a aj na celoštátnych súťažiach. Vedúci krúžku Ján Galát sám pripravuje repertoár a sám aj ovláda hru na tomto starom a vzácnom nástroji. Jednu vlastnoručne vyrobenú gitaru koncom školského roka daruje najúspešnejšiemu gitaristovi v danom školskom roku.

Doposiaľ spomínané činnosti využívame aj v rámci vyučovacích hodín, hlavne na hodine vzdelanosti, ktorá má týždennú dotáciu 1 hodinu v každom ročníku. Učebnice a pracovné zošity na II. stupni k tomuto predmetu napísala naša bývalá kolegyňa Anna Kondacsová v spolupráci s učiteľkami Evou Labišákovou a Alenou Kosc. Témy učebnice špirálovito zapadajú jedna do druhej. Na I. stupni sú hlavnými témami miestne tradície a miestne dejiny.

Pravidelne navštevujeme Slovenský pamiatkový dom, ktorý slúži ako externé pracovisko na vyučovanie.

Najmenšie deti oboznámime s miestnymi dejinami prostredníctvom tematických vychádzok, ktoré sa usilujeme upevniť a prehĺbiť interaktívnymi hrami.

<https://learningapps.org/5542289>

<https://learningapps.org/5542307>

Kalendárne zvyky a obyčaje alebo hospodárske zvyky sa snažíme priblížiť deťom hrovou formou zážitkového učenia prostredníctvom kavalád či súťaží. Sú to najmä zvyky na sv. Martina, sv. Luciu, Veľkú noc a k obdobiu ukončenia poľnohospodárskych prác.

Ako vidíte, v škole sa zo všetkých síl usilujeme odovzdávať zvyky a tradície deťom nielen faktami z učebníc a memorovaním vedomostí, ale najmä prostredníctvom osobných skúseností a zážitkových činností, a tak hrovou formou vnieť do každodenného života dieťaťa vzácne hodnoty našich predkov.

Svoju prednášku by som ukončila citátmi:

„Ak padli kultúry, spoločnosti či civilizácie, vždy to malo jeden spoločný znak. Zabudli, odkiaľ prišli.“

Carle Sandburg

„Pri pohľade do tvári ľudí, ktorí patria k nám, vidíme minulosť, súčasnosť aj budúcnosť.“

Gail Lumet Buckley

Tradícia v učebných osnovách

Staré slovenské tradície a zvyky na slovenských dedinách v Srbsku pomaly zanikajú. Prichádzajú nové generácie, ktoré poznajú iba málo z toho, čo naši predkovia zanechali. Preto cieľom každého učiteľa je zachovávať a dostať do povedomia žiakov ľudové zvyky a tradície, ktoré našim predkom nielenže pomáhali prežiť ťažké časy, ale boli často zdrojom, odkiaľ čerpali dobrú náladu a zároveň im prinášali pocit vzájomnej spolupatričnosti. Okrem toho učiteľ má sústavne vštepovať do vedomia žiakov, že v ľudovej tradícii, ľudovej slovesnosti a v ľudovom výtvarnom prejave sa ukrýva múdrosť a národné povedomie.

Pokyny a pomoc učiteľom, aby toto mohli realizovať, sú sčasti aj učebné osnovy a nové učebné programy z rôznych predmetov, najmä slovenského jazyka a literatúry, výtvarnej a hudobnej kultúry, dejepisu a i.

Keď ide o slovenčinu a hudobnú kultúru, je to jednoduchšie, lebo učitelia majú originálne učebnice – teda učebnice slovenských autorov. Z ostatných predmetov sú učebnice prekladové (svet okolo nás, príroda a spoločnosť, výtvarná kultúra, dejepis), a preto sa k týmto učebniciam píše dodatky z umenia, kultúry a dejín Slovákov. Do týchto dodatkov sa potom vsúvajú poznatky o dedičstve národnej tradície, ktoré je vzácnym pokladom pre budúce generácie.

Do učebných osnov a nových učebných programov pre každý ročník predmetu slovenský jazyk a slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry sú zaradené texty, ktoré sú vďačné pri zachovávaní slovenských tradícií. Tak napríklad dva z výkonov učebného programu pre piaty a šiesty ročník sú:

Po skončení ročníka bude žiak schopný:

– ilustrovať povere, zvyky/obyčaje, spôsoby života a udalosti z minulosti opísané v literárnych dielach;

– ctíť si národné hodnoty a pestovať kultúrno-historické dedičstvo.

Medzi textami na spracovanie sa uvádzajú:

1. Slovenská ľudová bájka: *Lišiak a žaba*
2. Milan Rúfus: *O troch grošoch*
3. Žartovná ľudová rozprávka: *Kubove príbehy* (výber)
4. Pavol Dobšinský – zberateľská činnosť a malé formy ľudovej slovesnosti
5. Zo života našich predkov
6. Slovenské ľudové rozprávky a bájky (výber)
7. Zo slovenských ľudových piesní (obradové piesne: *Odobierka*,...vianočné piesne, pracovné piesne, koledy, uspávanky – výber)
8. Zo slovenských ľudových balád
9. Slovenské povesti (výber)

Okrem toho v pokynoch na realizáciu programu pre všetky ročníky sa odporúča zaradiť do učebného procesu ľudové porekadlá, príslovia, pránostiky a iné drobné formy ľudovej slovesnosti.

Najviac textov na priblíženie, a tým aj na zachovávanie tradícií a zvykov je v učebných osnovách a potom aj v učebniciach pre predmet slovenský jazyk s prvkami národnej kultúry *Slovenčina moja milá*, *Slovenčina moja víla* a *Slovenčina moja sila* autora Dr. Zoroslava Speváka.

Slovenský kraj – báseň Ludovíta Fullu, ktorá je ilustrovaná fotografiami detí v ľudových krojoch z minulosti

Slovenské ľudové piesne: *Nerobotná tanečnica*, *Červené jablčko*, *Po nábreží koník beží...*

Slovenské ľudové balady: *Na tichej dolinke*, *Kačička divoká...*

Informačné texty – Festivaly detských a tanečných piesní: *Rozospievane klenoty*, *Spievajže si, spievaj*, *Letí pieseň, letí*, *Pop-tón*, *Rozhlasová súťaž mladých recitátorov*

Prehliadky detskej divadelnej tvorby pre deti 3 × Ď

Detský folklórny festival Zlatá brána

Detské hry: *Tlčiem, tlčiem mak, Hra na húsky, O slepú babu, Osievame múčku, O chleby, Na detskú svadbu*, príležitostná detská hra na Veľkú noc *Kyselica, kyselá...*

Máje, Stavanie mája pred Turícami a váľanie mája na konci mesiaca

Modlitba na dobrú noc Milana Rúfusa

Vyčítanky, riekanky, hádanky

Pranostiky – *Medardova kvapka...*

Kresťanské sviatky

Zvyky a obyčaje pred Vianocami: *Mikuláš, Lucia*

Vianočný stromček, Vianoce, Silvestrovska noc, Novoročný vinš, Tichá noc, svätá noc – vianočná pieseň, vianočné pranostiky, vianočné vinše

Veľká noc (Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota, Veľkonočná nedeľa), Veľkonočné radosti, oblievačka

Priezviská nám zostali ako pamiatka na našich predkov, ktorí sa rozhodli prísť sem, kde žijeme

Slovenské noviny a časopisy, *Slovenský národný kalendár*

Tradičné slovenské jedlá na určité príležitosti

Porekadlá, príslovia: Aký otec, taký syn, aká matka, taká Katka. Čo sa Janko nenaučí, to sa Jano nedoučí.

Strašidlá vojvodinských Slovákov, Bu!

Toto je iba časť toho, čo sa nachádza v učebných osnovách a učebných programoch, ktoré podávajú bohatú klenotnicu slovenských zvykov a tradícií.

V dodatkoch k učebniciam *Výtvarná kultúra pre druhý stupeň základnej školy (Dodatok k učebniciam Výtvarná kultúra pre 3. a 4. ročník základnej školy) a Dodatok k učebniciam Výtvarná kultúra pre 5. až 8. ročník základnej školy)* je sprístupnená bohatá klenotnica ľudového umenia a tradícií našich predkov, ktorí si ich priniesli zo Slovenska a potom rozvíjali na Dolnej zemi.

Dodatok k učebniciam Výtvarná kultúra pre 3. a 4. ročník má 26 strán a učivo v ňom je rozdelené do troch oblastí: Ornamentika, Priestor a Vizualne dorozumievanie.

V prvej a zároveň najobsiahlejšej časti dodatku je opísaná a znázornená ľudová ornamentika, ktorá mala v minulosti široké uplatnenie najmä na úžitkových predmetoch. Najprv sú uvedené fotografie starých pestro zdobených častí nábytku.

Potom je malá galéria fotografií ľudovou ornamentikou zdobeného hlineného riadu a úlohy pre žiakov. Jednu vypracujú v samom dodatku tak, že na určené miesto podľa vlastnej predstavivosti nakreslia vzorku, ktorou by ozdobili jeden hlinený mliečnik.

Ďalej nasleduje malá galéria ukážok rôznych druhov výšiviek, žiacka práca urobená technikou frotáže a úloha pre žiakov.

Potom sú znázornené ukážky zdobených veľkonočných vajec – kraslíc, žiacka práca a ukážka zdobenia veľkonočných vajec temperami.

Časti ľudového odevu, najmä ženské sukne, sa šili aj z látky zdobenej modrotlačou. V dodatku sú fotografie látky a časti sukne a potom je znázornené zhotovenie modrotlače v školských podmienkach a úloha pre žiakov.

Ďalšie dve strany sú venované predmetom vyrobeným pletením z prírodného pletiva a úlohe pre žiakov.

V minulosti malo tkanie veľmi významnú úlohu v každej sedliackej domácnosti. Tkali hlavne ženy. Tkaním zaobstarávali odev, bielizeň, pokrvice, vrecia a ešte mnohé iné veci do domácnosti. Okrem toho plátno aj predávali, a tak dopĺňali domácu pokladnicu. V dodatku je okrem fotografií tkáčky, uteráka a handrovky aj ukážka tkania v školských podmienkach jednoduchým spôsobom.

Potom nasleduje Malá galéria – hračky zo šúpolia a Postup výroby bábičky zo šúpolia.

V poslednej časti o ornamentike je trojrozmerná ornamentika na starodávnych domoch a úloha pre žiakov, ktorú majú vypracovať technikou koláže.

Druhá časť dodatku je venovaná ľudovej architektúre. Sú v nej fotografie domov – jeden je z roku 1799 (Najstarší dom v Petrovci) a druhý z konca 19. storočia. Sú tam aj ukážky žiackych prác zhotovených rôznymi technikami a z rôznych materiálov.

Aj v tretej časti dodatku je určené miesto ľudovej tradícii, a to prostredníctvom starých fotografií, na ktorých sú zobrazené ukážky zo života našich predkov (priadky, deti v ľudovom kroji pri vianočnom stromčeku a sánkovačka – sane ťahané koňmi).

Dodatok k učebniciam Výtvarná kultúra pre 5. až 8. ročník obsahuje 48 strán. Učivo je rozdelené do piatich oblastí: Výtvarné umenie Slovákov v Srbsku, Výtvarné umenie na Slovensku, Inšitné umenie, Architektúra Slovákov v Srbsku a Zachovávanie a prezentovanie slovenskej tradície a kultúry Slovákov v Srbsku.

Prvá časť je venovaná hlavne slovenskému úžitkovému umeniu. Na dvoch stranách sa hovorí o zhotovovaní a zdobení ľudového odevu ornamentálnou výzdobou. „Ornament sa na odev vyšíval, prišíval, tlačil (modrotlač) alebo sa vytváral inými technikami. Ľudový odev (kroj) sa diferencoval podľa oblastí, v ktorých sa nosil. Sviatocný odev sa od pracovného odlišoval svojou pestrosťou a bohatstvom ornamentov, zatiaľ čo bol pracovný odev značne jednoduchší.“ Všetko toto je podporené fotografiami, na ktorých je: manželský pár z Kysáča vo svadobnom odevu (fotografia z roku 1914), dievky z Kysáča vo sviatocnom ľudovom kroji (fotografia zo začiatku 20. storočia), chlapčenská sviatocná vyšívaná košeľa na modrom plátne, na ktorej dominuje geometrická ornamentika, sviatocná plyšová zásterka zdobená osobitne vyšívanými kvetinovými ornamentmi a sviatocné vyšívané oplecká, zdobené rôznorodou ornamentikou (od kvetinovej, rastlinnej po geometrickú). Ďalšia strana je venovaná ornamentike na úžitkových predmetoch

v nábytkárstve. Na fotografiách sú: čierna kolíska s jednoduchými kvetinovými ornamentmi, ultramarínová truhlica s rastlinnými ornamentmi v dominujúcej červeno-bielej kombinácii farieb a skriňa ofarbená tmavou farbou a omalovaná pestrofarebne štylizovanými kvetinovými a ovocnými motívmi. Ukážkam zdobenia stien v izbách je venovaná tiež jedna celá strana dodatku. Zobrazené sú tu časti stien zdobené čipkami (maľovali sa podľa šablóny) a ornamentmi, ktoré sa nanášali na steny valčekmi.

Aj slovenskí vojvodinskí akademickí maliari vo svojom umeleckom diele zachytili a zvečnili ľudové umenie. V dodatku sú uvedené kresby *Mládenec a dievča v kroji* a *Postava chlapčeka* Karola Miloslava Lehotského a olejomaľby Zuzky Medvedovej *Slovenská svadba v Petrovci*, *Petrovské dievča v kroji*, *Mladík v kroji*, *Žena v kroji zo Slovenska*, na ktorých sú hodnoverne stvárnené detaily sviatočného ľudového kroja.

V časti dodatku o insitnom umení vojvodinských Slovákov je bohatá galéria obrazov insitných maliarov, ktorí na svojich obrazoch stvárnili množstvo ľudových zvykov a tradícií a vyniesli na svetlo mnohé zaniknuté sedliacke a remeselnícke práce. Inšpiráciou kovačických maliarov Vladimíra Boboša, Michala Bíreša a Martina Palušku (olejomaľby *Mladucha*, *Chystanie mladuchy* a *Mladomanželia*) bol okrem iného aj slovenský folklór. Martin Jonáš svojimi olejomaľbami *Strašiak* a *Nedela* svojráznym spôsobom zaznamenal zvyky slovenského sedliaka. Sedliacke práce v minulosti neponechali zabudnutiu a svojimi olejomaľbami zachovali pre budúce generácie insitní maliari Michal Bíreš (*Výroba metly*), Alžbeta Čížiková (*Skladovanie konopí*), Katarína Karlečíková-Severíniová (*Žatva*), Ján Bačúr (*Čistenie kohúta*), Ján Strakúšek (*Práca s husami*) a Ján Garaj (*Preprava slamy v zime*), a preto autori ich diela zaradili do dodatku.

Výtvary ľudovej architektúry z minulosti zostali zaznamenané na starých fotografiách, ktoré sú zaradené do dodatku. Ide najmä o hlinené domy, ktoré si naši predkovia po príchode na Dolnú zem svojpomocne stavali. Na 40. strane je fotografia so záberom nabíjania domu v Kysáci a najstarší dom v Báčskom Petrovci z konca 18. storočia (1799), ktorý je chránený štátom. Do

dotatku sú zaradené aj fotografie starých domov z konca 19. a začiatku 20. storočia: Starý dom pokrytý trstinou v Kysáči (koniec 19. storočia) a Staré domy na širokej ulici v Kysáči (začiatok 20. storočia).

Celá posledná časť dodatku je venovaná zachovávaniu a prezentovaniu slovenskej tradície a kultúry Slovákov v Srbsku. Spomínajú sa a sú aj fotografiami zdokumentované múzeá, galérie, etnodomy a spomienkové izby (Slovenská izba v Národnom múzeu v Zreňanine).

Múzeum vojvodinských Slovákov v Báčskom Petrovci má pre Slovákov žijúcich vo Vojvodine osobitný význam, lebo predstavuje hmotnú a duchovnú kultúru minulosti vojvodinských Slovákov na území dnešného Srbska. Súčasťou tohto múzea je Galéria Zuzky Medvedovej a kultúrno-historická pamiatka „Najstarší dom v Petrovci“.

Na území Vojvodiny v Srbsku v druhej polovici 20. storočia vznikli početné galérie. Galéria insitného umenia v Kovačici, Galéria Zuzky Medvedovej, Galéria Karola Miloslava Lehotského na Gymnázium Jána Kollára so žiackym domovom v Báčskom Petrovci, Galéria kultúrneho centra v Starej Pazove, Galéria SND v Kysáči, Galéria Ústavu pre kultúru vojvodinských Slovákov v Novom Sade..., ktoré sa v dodatku tiež spomínajú a pri niektorých sa uvádzajú aj fotografické zábery (Galéria Zuzky Medvedovej v Petrovci, Kútik venovaný Zuzane Chalupovej v Galérii insitného umenia v Kovačici).

Galéria insitného umenia v Kovačici bola otvorená 15. mája roku 1955. Bola to prvá dedinská galéria obrazov v Kovačici a vôbec prvá dedinská galéria obrazov na území vtedajšej Juhoslávie.

Vo všetkých slovenských osadách na území Vojvodiny sa nachádzajú etnografické zbierky, ktoré sa zachovávajú v početných verejných a súkromných etnodomoch a izbách.

Všetko toto svedčí o tom, že sa na slovenských školách v Srbsku dbá o zachovanie ľudového umenia a vstępuje sa žiakom, aby sa na bohatú tradíciu výtvorov našich predkov nikdy nezabudlo.

***Ludová tradícia ako faktor udržiavania
národného povedomia žiakov prostredníctvom
pracovnej výchovy a voľnočasových aktivít***

*„Škola si dala prácu, aby v žiakoch a skrze žiakov
pripravila a napomáhala budúcnosti ľudskej spoločnosti.“*

Ján Kalinčiak

Pre zachovávanie národnej identity je dôležité odovzdávanie tradícií z jednej generácie na druhú. Tým, že sme vstúpili do Európskej únie, človek stráca svoju národnú identitu a práve vďaka tradíciám tieto korene nášho bytia môžu byť zachované.

Tradície sú odovzdávané budúcim generáciám hlavne v rodine, v cirkevnom spoločenstve a v škole. Vychádzajúc z tejto reality, Teoretické lýceum Jozefa Gregora Tajovského v Nadlaku okrem výchovno-vzdelávacieho procesu vždy prispievalo aj k zachovávaniu slovenských tradícií, ktoré sa napríklad prostredníctvom pracovnej výchovy a voľnočasových aktivít dostali do povedomia žiakov. Tí si ich obľúbili, začali im rozumieť a prejavovať o ne stále väčší a väčší záujem.

Okrem školy zohráva v tejto oblasti významnú úlohu aj cirkev. Po prevrate v roku 1989, keď prejav viery opäť nadobudol svoju slobodu, kostolné dvere boli pre všetkých otvorené a v Nadlaku sa oživila stará tradícia, a to služby Božie venované začiatku, ako aj ukončeniu školského roka.

V súčasnosti nás urýchlený život, internet, sociálne siete, ako facebook, instagram a podobne, akoby odcudzili jedných od druhých. Stále sa niekam ponáhľame, namiesto toho, aby sme sa stretli a porozprávali sa tvárou v tvár, radšej si len napíšeme sms-ku alebo odkaz na facebooku a urýchlene kráčame ďalej. Tento moderný spôsob života vedie k stále menšiemu záujmu o to, čo bolo niekedy, o vlastné korene a dokonca aj

o tie aspekty nášho bytia, ktorým vďačíme za to, že dnes sme tým, čím sme, že máme školy s vyučovacím jazykom slovenským, že v kostoloch si môžeme vypočuť Otče náš v materinskom jazyku. Takýmto spôsobom sa strácajú aj mnohé tradície, ako napríklad: ocelovanie na Lucku či tradičné fašiangy.

V našej tradícii sa objavuje Lucia skôr ako tajomná bytosť, čo je v protiklade so zvykmi v západnej Európe, kde sa konajú lampiónové sprievody a Lucia vystupuje ako nevesta oblečená do dlhého bieleho odevu, na hlave s vencom s horiacimi sviecami. U nás prevládalo ľudové prežívanie tohto dňa. Nadovšetko bolo treba odháňať zlé, démonické sily, čo sa ešte viac zmocňovali bieleho dňa. Stoj čo stoj sa im mali zabraňovať prístupové cesty do príbytkov. Za týmto účelom dávali ľudia na dvere napríklad cesnak. Chlapci a muži chodili ocieľkovať (naučili sa verše plné humoru, ktoré recitovali ženám a mladým dievčatám). Na Luciu do domu musel prvý vkročiť muž, aby rodina mala šťastie.

Ďalším obdobím, ktoré stráca svoju pôvodnú podobu, sú fašiangy, ktoré trvajú od Troch kráľov do prvej pôstnej nedele predveľkonočného obdobia. Najznámejšie a zároveň najveselšie boli posledné dni fašiangov, spojené s radovánkami a hodovaním. Fašiangové tradície spojené so sprievodmi maskovaných ľudí boli akýmsi prechodom medzi Vianocami a veľkonočnými sviatkami. O fašiangoch sa dozvedáme z písomností už z 13. storočia. Naši dávni predkovia sa na veselé oslavy veľmi tešili, čo bolo ale trňom v oku cirkvi. Vtedy bývali fašiangy oveľa hlučnejšie ako dnes. Každý sa snažil užiť si tieto krátke chvíle ako najlepšie vedel. Veselil sa bohatý aj chudobný, pán aj sluha, majster aj tovariš. Každý jedol fašiangové tradičné jedlá, veselo popíjal, spieval a tancoval pri hudbe. Treba však poznamenať, že v našich slovenských školách pani učiteľky pripravujú fašiangové zábavy, prostredníctvom ktorých sú žiaci oboznámení s tradičným spôsobom zábavy typickým pre toto veselé obdobie.

Nemožno nepoznamenať, že v súčasnej dobe sú naše slovenské zvyky zdedené od predkov nahradené americkými, ako Halloween či sv. Valentín.

Samozrejme, je našou ľudskou povinnosťou rešpektovať cudzie kultúry a tradície, ale myslím si, že nemali by sme zabúdať na tradície, ktoré nás definujú, ktoré nám patria, ktoré sú naše slovenské.

V tomto zmysle si ďalej povieme niekoľko slov o predvianočnom a vianočnom období a o tom, čo všetko sa deje v nadlacker škole v zmysle zachovávaní našich tradícií, v snahe ich pretrvania pre budúce generácie.

Vianoce ako najkrajšie sviatky roka ožívujú v nadlackerých rodinách tak gastronomické, ako aj náboženské tradície. Keďže táto sviatočná atmosféra má nezvyčajnú silu vyčariť v ľuďoch to, čo je dobré a ľudské, skupina žiakov slovenskej sekcie nadlacker školy kupuje sladkosti z vlastných finančných zdrojov, oblečú sa za Mikulášov a s červenými vreckami idú navštíviť deti materských škôl a žiakov prvého stupňa základnej školy. Takýmto spôsobom prispievajú k obohateniu predvianočnej atmosféry, urobia radosť tým najmenším a v neposlednom rade sa učia obdarúvať druhých.

Na Mikuláša učiteľky materských škôl pripravujú s detičkami už tradičnú mikulášsku slávnosť, ktorú si chodí pozrieť aj sám Mikuláš.

Ďalšia, už tradičná udalosť predvianočného obdobia sa nazýva „Vianoce pre naše deti“. Žiaci slovenskej sekcie pripravujú vianočný program, ktorý predstavujú v 4. adventnú nedeľu v evanjelickom kostole, a sú odmenení symbolickými darčekom.

Počas celého adventného obdobia žiaci 6. ročníka druhého stupňa základnej školy, ako budúci konfirmanti, vyrábajú z rôznych prírodných a recyklovateľných materiálov betlehem. Pri tejto práci sa so žiakmi snažím navodiť vianočnú atmosféru, počúvame koledy a rozprávame sa o význame Vianoc, ako aj o živote nášho Spasiteľa Ježiša Krista. Cieľom týchto rozhovorov so žiakmi je zaštepíť im do srdca ten pravý význam Vianoc, ktorý nespočíva v drahých darčekom. Betlehem, ktoré žiaci vyrobili, sú potom uložené v evanjelickom kostole, kde si prácu detí môžu pozrieť rodičia, starí rodičia a dokonca všetci tí, ktorí otvorili kostolné dvere.

Vianoce sú možno jediným sviatkom roka, keď sa ešte máme možnosť stretnúť so živou tradíciou. Na Štedrý večer žiaci chodia koledovať svojim rodinám a vyučujúcim. Spievajú tradičné vianočné piesne, ako „Narodil sa Kristus Pán“, „Pastieri, pastieri“, ale zaspievajú si aj pesničky z „dovozu“, ako „Zvončeky, zvončeky“.

V nadlackej spoločnosti je ešte stále živá rímskokatolícka tradícia Betlehem a Dorota. Skupina žiakov oblečených v krojoch chodí do rôznych domácností a predstavujú biblické scény, ktoré pripomínajú narodenie Ježiša Krista.

V tomto príspevku som sa snažila predstaviť vám niekoľko ľudových tradícií a aktivít, ktoré v našej škole robíme a ktoré priamo súvisia s týmito tradíciami. Tak ako to niekto kedysi povedal, že nie je na nás, ako dlho budeme, ale je na nás, aby sme boli takí, akí máme byť, dovoľm si tvrdiť, že práve my sme tí, ktorí máme morálnu povinnosť urobiť všetko preto, aby naše slovenské tradície nezapadli do zabudnutia, ale zostali stále živým svedectvom toho, kto sme.

Prvky ľudovej tradície v učebných osnovách v Srbsku

V prvej časti svojho príspevku budem hovoriť o tom, v ktorých vyučovacích predmetoch a akým spôsobom sú zastúpené prvky ľudovej tradície na prvom stupni, teda od prvého po štvrtý ročník. Druhá časť bude venovaná prezentácii dodatku k predmetom výtvarná kultúra a svet vôkol nás pre prvý a druhý ročník základnej školy, ktorého som autorkou.

Vo výchovno-vzdelávacom systéme v Srbsku rozlišujeme povinné a voľiteľné predmety. Prvky ľudovej tradície nachádzame v učebných osnovách v oboch skupinách predmetov, vo väčšej alebo menšej miere. V najväčšej miere sú obsahy z oblasti ľudovej tradície zastúpené v predmetoch svet vôkol nás (1. a 2. ročník) a príroda a spoločnosť (3. a 4. ročník). Tieto obsahy sa vzťahujú predovšetkým na témy: Ja a iní v prvom ročníku (kde sa spracúvajú obsahy Rodina, Sviatky a obyčaje), v druhom ročníku sa pozornosť venuje spoznávaniu sviatkov a ich zaznamenávaniu v minulosti. V rámci témy Kde žije človek/Ludská činnosť žiaci spoznávajú, ako sa v minulosti žilo – ako sa stavali domy, ako sa obliekali deti, ako sa zhotovovali hračky, ako žili deti v rodinách, ako sa dnes zachovávajú pamiatky minulosti. V treťom ročníku sa už menej pozornosti venuje sviatkom, viac zemepisnej polohe slovenských dedín a obyvateľstvu, ktoré v nich žije, životu Slovákov v tomto priestore voľakedy a dnes, ľudovej kultúre (stavanie májov, priadky, kroje, tradičné jedlá, nárečie, ľudové remeslá, kostoly...), opisujú sa tradičné pytačky, svadby, krstiny, páračky. Deti majú za úlohu spoznať detské hry z minulosti a naučiť sa niektoré z nich. Vo štvrtom ročníku je iba malá časť učebnice venovaná životu Slovákov v Srbsku.

Prvky ľudovej tradície sa zjavujú aj v predmete slovenský jazyk, kde sa prelínajú s obsahmi ľudovej slovesnosti cez ľudové rozprávky, balady, porekadlá a príslovia, koledy, vyčítanky, hádanky, riekanky. S týmito obsahmi tesne súvisia aj obsahy vyučovacieho predmetu hudobná kultúra,

kde sa život Slovákov v minulosti oživuje ľudovými pesničkami, tancami, hrou na hudobných nástrojoch a počúvaním hudby. Obsahy vyučovacieho predmetu výtvarná kultúra sú v slovenských triedach obohatené návrhmi na vytvorenie rôznych úžitkových predmetov, hračiek, malieb a obrazov, ktoré sú späté s obsahmi predmetov svet v ôkol nás, slovenský jazyk či hudobná kultúra. Je na učiteľovi, v akej miere dokáže tematicky zladíť všetky obsahy a realizovať ich v učebni.

Osobitným prínosom pre zachovávanie obyčají a tradícií je voliteľný predmet ľudová tradícia, ktorý sa od tohto školského roku môže realizovať už len od 2. po 4. ročník, keďže prvý ročník vstúpil do reformy a na listine voliteľných predmetov sa ľudová tradícia už nenachádza. Namiesto tohto predmetu je tu záväzné projektové vyučovanie, ktoré ale dáva možnosť vyučovania aj obsahov z oblasti ľudovej tradície, dalo by sa povedať, že ešte efektnejšie a lákavejšie. Deťom sa dáva možnosť samostatne skúmať a pátrať po minulosti.

Pre deti, ktoré vyučovanie sledujú v srbčine, existuje možnosť sledovania predmetu materinský jazyk s prvkami národnej kultúry, ktorý im umožňuje spoznávať obyčaje a tradíciu Slovákov v tomto priestore. Práve pri vyučovaní tohto predmetu sa dáva osobitný dôraz na ľudovú tradíciu a jej zachovávanie.

S cieľom uľahčiť prácu našim učiteľom pri spracovaní obsahov, ktoré sa vzťahujú na slovenskú menšinu, v Ústave pre učebnice sú vypracované tzv. Dodatky k učebniciam (Výtvarná kultúra, Svet oko nás, Príroda a spoločnosť).

Pre prvý a druhý ročník je vypracovaný spoločný dodatok (Tatiana Naďová: Dodatok k učebniciam Svet v ôkol nás a Výtvarná kultúra pre 1. a 2. ročník základnej školy, Ústav pre učebnice, Belehrad 2018), ktorý zahŕňa predmety svet okolo nás a výtvarná kultúra.

Z predmetu svet v ôkol nás časť Dodatku pre prvý ročník obsahuje tému: Spoznávame sviatky (Meniny, Vianoce, Veľká noc). Pri spracovaní tejto témy dôraz sa dáva na charakteristické obyčaje a zvyky Slovákov ži-

júcich v Srbsku. Žiaci sa do témy uvádzajú hrovým spôsobom, riešia úlohy interaktívneho typu, majú za úlohu samostatne a s pomocou učiteľa alebo rodičov pátrať po minulosti. Úlohy, ktoré žiaci majú vypracovať, majú za cieľ rozvíjať aj spoluprácu a kolektivismus (úlohy, ktoré sa majú robiť spoločne, v rámci triedy). V Dodatku sa dáva dôraz aj na výchovné momenty (ako zablahoželať, kedy a ako poďakovať a pod.). Dodatok tiež obsahuje tzv. kľúčové slová, ktoré si žiaci majú zapamätať.

Téma Spoznávame sviatky sa v časti Dodatku vzťahujúcej sa na predmet svet vôkol nás pre druhý ročník rozširuje obsahmi o Mikulášovi, Lucii a tiež sa v rozšírenej podobe spracúvajú vianočné a veľkonočné sviatky.

Osobitná pozornosť v druhej časti Dodatku sa venuje životu v minulosti. V rámci témy Ako sa žilo v minulosti sa hovorí o tom, ako sa stavali domy v minulosti, ktoré miestnosti mali, ktoré predmety a náradie používali ľudia pri každodennej práci. Žiakom sa priblížia ľudové vzorky našich predkov prítomné na stenách niekdajších izieb, na tanieroch, šáľkach, uterákoch. Všetko sa ilustruje fotografiami. Ako sa v minulosti obliekali deti, ako pomáhali dospelým pri práci, ako sa hrali, ako a z čoho si vyrábali hračky sú témy, ktoré by u žiakov mohli vyvolať osobitný záujem.

Obsahy Dodatku k učebniciam pre predmet výtvarná kultúra sú úzko prepojené s obsahmi Dodatku pre predmet svet vôkol nás, čo je v súlade so súčasnými požiadavkami vzdelávacieho systému v Srbsku. Tak, keď sa z predmetu svet vôkol nás spracúva téma Meniny, na hodinách výtvarnej kultúry žiaci majú vyhotoviť pozvánku, ktorou pozvú kamarátov na svoju oslavu. K Vianociam žiaci zhotovujú stromčeky z rôznych materiálov a k Veľkej noci baránky, zajačiky a kuriatka. V Dodatku pre druhý ročník sa žiaci okrem spomínaných sviatkov tešia z čižmičiek pre Mikuláša, ale aj z možnosti samostatne vyfarbiť, ba aj vytvoriť vzorku, resp. výšivku. Majú aj možnosť „obliecť“ dievča a chlapca do kroja zo svojho prostredia.

Podobným spôsobom sú vypracované dodatky aj pre tretí a štvrtý ročník základnej školy.

Uzavierame, že v učebných osnovách v Srbsku existuje priestor na spracovanie obsahov z oblasti ľudovej tradície a učitelia majú možnosť zaoberať sa týmto problémom na svojich hodinách v rámci viacerých predmetov. V akej miere a akým spôsobom učiteľ tieto obsahy ponúkne a prezentuje svojim žiakom, závisí aj od jeho osobného vzťahu k danej tematike.

Ludová kultúra v učebných osnovách a v praxi

Národné učebné osnovy

Zavedenie Národných učebných osnov ustanovil Školský zákon z roku 1993 a o rok neskôr došlo k vydaniu vládneho nariadenia o základných princípoch Národných učebných osnov¹. Napriek tomu, že dokument obsahujúci vzdelávacie oblasti a požiadavky platné pre všetky výchovno-vzdelávacie inštitúcie v Maďarsku bol schválený vládou už v roku 1995², jeho vydanie sa uskutočnilo iba v roku 2003³. O štyri roky neskôr sa obsah Národných učebných osnov modifikoval⁴ a v roku 2012 boli vydané nové Národné učebné osnovy⁵, ktoré sú platné aj v súčasnosti⁶, hoci pri Univerzite Eszterházy Károly už dva roky prebieha prehodnocovanie a prepracúvanie učebných a obsahových štandardov, ako i rozvoj nových vzdelávacích štandardov s podporou Európskej únie. Pracovný tím vedie Valéria Csépe, komisárka zodpovedná za obsahovú reformu v oblasti školstva.

Najnovšia verzia učebných osnov, ktoré by mali vstúpiť do platnosti vo vzostupnom systéme od nasledujúceho roku, je prístupná širšej verejnosti. Pedagógovia mali možnosť pripomienkovať ich písomne do 30. septembra 2018.

---

1 31/1994. (III. 12.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv Tantervi alapelveinek kiadásáról

2 130/1995. (X. 26.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról

3 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

4 202/2007. (VII. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 243/2003. (XII. 17.) Korm. rendelet módosításáról

5 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

6 Magyar Közlöny, 2012 č. 66

Národnostná výučba v nových Národných učebných osnovách

V pracovnej verzii nových Národných učebných osnov v kapitole Oso- bitné predpisy platné pre jednotlivé úlohy a inštitúcie verejného vzdeláva- cieho systému ohľadom národnostnej výučby je v časti Princípy národ- nostnej výchovy a vzdelávania uvedené:

„Cieľom národnostnej výchovy (zákon č. CLXXIX o právach národ- ností z roku 2011⁷) je posilnenie spolupatričnosti žiakov k národnostnému spoločenstvu. Tento cieľ dosiahne škola sprostredkovaním národnostného jazyka a kultúry podľa nasledovných princípov:

- časový rámec, využitelný navýšením počtu povinných a nepovinných vzdelávacích jednotiek v školských učebných osnovách je zvy- čajne nižší z dôvodu viazaného počtu vyučovacích hodín jazyka a slovenskej vzdelanosti. Tento hendikep treba vyrovnáť silnejšou in- tegráciou vzdelávacích oblastí a zámernou vizualizáciou prioritných rozvojových oblastí na rovine predpisov miestnych učebných osnov,
- pri vytváraní hodinového plánu treba zabezpečiť aj výučbu jedného ďalšieho cudzieho jazyka na základe nariadenia Smernice pre národ- nostnú výučbu⁸,
- výchovno-vzdelávacia činnosť školy sa má zameriavať na to, aby sa vytvorenie zručností a rozvoj schopností uplatnili v každej vzdeláva- cej oblasti podľa všeobecných požiadaviek,
- ďalšie inštrukcie ohľadom špeciálnych požiadaviek poskytujú Smer- nice pre národnostnú výučbu.⁹

---

7 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól

8 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet a nemzetiségű óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiségű iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

9 A nemzeti alaptanterv tervezete. 1.7.16. A nemzetiségi nevelés-oktatás elvei strana 27 https://www.oktatas2030.hu/wp-content/uploads/2018/08/a-nemzeti-alaptanterv-tervezete_2018.08.31.pdf

Smernice pre národnostnú výučbu

V Smerniciach po základných ustanoveniach nájdeme princípy národnostnej výchovy v materských školách a vo výchovno-vzdelávacích inštitúciách. Obsahujú aj kapitolu zameranú na zabezpečenie časového rámca výučby predmetu slovenský jazyk a literatúra i národnostné reálie (slovenská vzdelanosť) a prílohy zaoberajúce sa podrobnými úlohami národnostnej výchovy určené pre národnostné výchovno-vzdelávacie inštitúcie vzdelávacieho systému. V prílohe číslo 4, v ktorej sú uvedené konkrétne úlohy týkajúce sa slovenského národnostného školstva, sa pojem kultúra vyskytuje viackrát, napr.: jazyková kultúra, literárna kultúra, tanečná kultúra, hudobná kultúra, nehmotná kultúra, no pojem ľudová kultúra sa priamo nevyskytuje.

Ľudová kultúra v rámcových učebných osnovách a pedagogických programoch

To, že sa v základných dokumentoch usmerňujúcich výchovno-vzdelávací proces v národnostnom školstve neuvádza konkrétne pojem ľudová kultúra, však neznamená, že by sa táto oblasť vo výučbe ignorovala.

Prvky slovenskej ľudovej kultúry vo výchovno-vzdelávacom procese v slovenských národnostných školách v Maďarsku boli vždy prítomné a doteraz sa pokladajú za dôležitý prvok vytvárania, posilňovania a pestovania národnostnej identity žiakov.

V školských výchovno-vzdelávacích programoch v Maďarsku, so zaužívanou terminológiou pedagogických programov, mali byť poznatky súvisiace so životom slovenskej národnosti vypracované na základe centrálnych rámových učebných osnov. Učili sa v niekoľkých vyučovacích predmetoch. V rámci toho sa poznatky o slovenskej národnostnej kultúre, vrátane ľudovej kultúry, odovzdávali integrovane, čiže sa prelínali niekoľkými oblasťami. Na hodinách dejepisu sa mohli žiaci oboznámiť

s históriou Slovákov v Maďarsku, učivo zemepisu sa rozšírilo napríklad o geografické rozloženie jednotlivých regiónov slovenskej enklávy, v rámci slovenského jazyka a literatúry dostali prehľad o slovenských dialektoch, o literárnych dielach, o ľudovej slovesnosti, spoznali známých predstaviteľov literárneho života, na hodinách spevu a hudby si osvojili ľudové piesne, dejiny umenia sa zaoberali napríklad ľudovými remeslami, na hodinách tanca a v rámci telesnej výchovy sa tancovali aj slovenské ľudové tance.

V roku 2013 sa v národnostných školách v Maďarsku zaviedla výučba národnostnej vzdelanosti v 5. ročníku v rámci osobitného povinného predmetu,¹⁰ ktorý sa odvtedy vyučuje od prvého po dvanásť ročník raz týždenne. Obsah predmetu slovenská vzdelanosť ako interdisciplinárneho a interkultúrneho predmetu sa rozšíril aj o poznatky súvisiace so Slovenskom. V rámcových učebných osnovách pre slovenskú národnostnú výchovu a vzdelávanie sa v súvislosti s predmetom slovenská vzdelanosť uvádza:

„Základnou podmienkou udržania a posilnenia identity Slovákov v Maďarsku je jazyk a kultúra. Následkom procesu asimilácie, ktorú môžeme cítiť, narástla funkcia výchovných a vzdelávacích inštitúcií v odovzdávaní prvkov kultúry a identity. Výchovné a vzdelávacie úlohy sa práve preto nemôžu obmedzovať iba na odovzdávanie znalostí a na rozvíjanie schopností. Treba sa zamerať na praktické a rozmanité vedomosti a znalosti, ktoré sú aj podmienkou aktivity zakladajúcej sa na hodnotách. (...) Ciele a úlohy sa nachádzajú v špecifikácii predmetu. Predmet musí stále viac preberať úlohu rodiny, sprostredkovať hodnoty a tradície a úctu k nim. Žiaci národnostných škôl sa najprv stretávajú s najdôležitejšími tradíciami, spôsobom života a národnostnou kultúrou v zážitkových situáciách. Získavajú vedomosti o dejinách, národopise, jazyku, literatúre a o médiách slovenskej národnosti tak, že nadväzujú na tieto zážitky.”¹¹

10 110/2012. (VI. 4.) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

11 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet módosításáról 3. melléklete

http://kerettanterv.ofi.hu/10_melleklet_nemzetisegi/szlovak/index_szlovak.html

Jednotlivé slovenské národnostné školy si mali zostaviť svoj vlastný pedagogický program vypracovaný na základe centrálnych predpisov, pričom z obsahovej náplne mali možnosť vo svojich miestnych učebných osnovách využiť 10 % vzhľadom na špecifikáciu danej školy, miestnych podmienok alebo regiónu.

Slovenská vzdelanosť

Obsahová náplň predmetu slovenská vzdelanosť je pomerne široká, keďže sa snaží sprostredkovať bohaté spektrum vedomostí.

Pri uvedení tematických okruhov vychádzam z predpisov pre 9. - 12. ročník gymnázia,¹² pričom na tomto mieste neuvádzam ani výchovno-vzdelávacie ciele jednotlivých tematických okruhov, ani konkrétne poznatky a rozvojové požiadavky, tie nie sú vzhľadom na tému môjho príspevku relevantné.

Tematické okruhy pre 9. - 10. ročník:

- Miesto Slovenska v Európe, vo svete
- Dejiny slovenského národa od začiatkov do XVIII. storočia
- Dejiny Slovákov v Maďarsku
- Materiálna kultúra Slovákov v Maďarsku
- Duchovná kultúra Slovákov v Maďarsku
- Jazyk, nárečia Slovákov v Maďarsku

Tematické okruhy pre 11. - 12. ročník:

- Osvietenstvo a obdobie slovenského národného obrodovania (XVIII. – XIX. storočie)
- Slovenský národ v dobe dualizmu (1867 – 1918); Slováci ako zriedkavá národnosť v dobe dualizmu

---

12 23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet módosításáról 3. melléklete
http://kerettanterv.ofi.hu/10_melleklet_nemzetisegi/szlovak/index_szlovak.html

- Československo medzi dvomi svetovými vojnami a počas druhej svetovej vojny
- Slovensko v rámci Československa
- Vytvorenie samostatného Slovenského štátu
- Slováci v Maďarsku po roku 1945, Slováci v dnešnom Maďarsku

Na základe časovej dotácie možno konštatovať, že osvojenie vedomostí súvisiacich s ľudovou kultúrou v širšom poňatí sa sústreďuje na prvé dva ročníky gymnázia v 44-hodinovom časovom rámci, pričom sa ráta aj s predbežnými vedomosťami zo základnej školy. Sú to základné poznatky o fáze osídlenia, o jazyku, o slovenských nárečiach v Maďarsku, o kultúre a národopise Slovákov v Maďarsku.

V tematických okruhoch relevantných z hľadiska témy tohto príspevku sú uvedené konkrétne poznatky a rozvojové požiadavky začlenené pod jednotlivé tematické okruhy.

- Dejiny Slovákov v Maďarsku:

Spoznanie slovenskej migrácie a kolonizácie zo XVII. – XVIII. storočia.

Predstavenie príčin vnútornej migrácie

Spoznanie zemepisných a hospodárskych pomerov území oslobodených od panovania Turkov

Formy, fázy, smery slovenskej migrácie

Odvodenie vytvorenia troch jazykových ostrovov: Zadunajsko, Dolná zem, Severovýchodné Maďarsko

Slováci v Pešť-Budíne, respektíve v Budapešti

Spoznanie črt jednotlivých nárečí

Predstavenie zmien hovorového jazyka

Predstavenie znovuosídlených typov osád

Nové zemepisno-hospodárske spoločenské prostredie

Komplexný opis slovenských regiónov: pôvod, nárečie, náboženstvo, spôsob života -zamestnanie, typy osád

Veľké osobnosti, literatúra XVIII. storočia

- Materiálna kultúra Slovákov v Maďarsku

Spoznanie murovaného obydlija slovenskej národnosti: funkcionálne a estetické črty budov, architektonické a spotrebné tovary

Tradičný spôsob života, špeciálne zamestnania, remeslá, príbuzenské vzťahy

Návšteva múzea, obecného domu

Spoznanie ľudového kroja slovenskej národnosti, spoznanie niektorých častí ženského, mužského a detského kroja, použitých látok

Osvojenie si postupu spracovania konopy, tkania

Osvojenie si ozdobného umenia slovenskej národnosti, spoznanie použitých látok, produktov, osvojenie si výzdob častí ľudových krojov

Stravovacie zvyky: kultúra varenia, sviatočná a každodenná kuchyňa v minulosti a dnes, osvojenie si postupu pečenia chleba

Ústne a písomné spracovanie poznatkov počutých a čítaných textov

- Duchovná kultúra Slovákov v Maďarsku

Pôvod, použitie, charakteristika ľudových zvykov

Osvojenie si ľudových tradícií spájajúcich sa s významnými udalosťami v živote človeka

Zvyky náboženských sviatkov

Osvojenie si svojrázností, zvláštností

Osvojenie si zvykov kalendárnych sviatkov, zvykov rodinného života, zvykov významných dní

Zapisovanie skúmaných tradícií

Svet domnienok: praktiky spájajúce sa s rôznymi udalosťami, mýtické postavy

Dôkladný opis ľudovej slovesnosti Slovákov v Maďarsku

Ľudová hudba, ľudové nástroje, ľudové rozprávky, balady, ľudové piesne, ľudové tance

Spoznanie súvislostí pomocou literárnych, hudobných diel

Samostatné systematizovanie, skúmanie beletristických textov z hľadiska historickej hodnovernosti

- Jazyk, nárečia Slovákov v Maďarsku

Definovanie pojmu nárečie

Dôkladné skúmanie troch skupín nárečí a ich dialektov

Slovenské nárečia v Maďarsku

Fázy, oblasti, súvislosti historického vývinu hovorového a literárneho jazyka

Výskum, porovnanie, prepis nárečových textov do literárneho jazyka v riadenej forme

Pri tvorbe pedagogických programov, miestnych učebných osnov a ročných tematických plánov jednotlivých pedagógov treba dbať o to, aby sa výchovno-vzdelávacia práca zameriavala na osvojenie si vedomostí v súlade s uvedenými predpismi so zabezpečením voľného výberu obsahovej náplne podľa daných špecifik škôl. Úlohou učiteľa je prispôsobiť pedagogické metódy a postupy stanoveným výchovno-vzdelávacím cieľom, pričom pri výbere pedagogických metód a postupov sa uplatňuje princíp voľného výberu.

Ľudová kultúra v praxi

Dôsledkom globalizácie, keď sa postupne stráca národná suverenita v mnohých oblastiach života, ľudová kultúra a lokálne tradície majú pre národnosti ešte väčší význam. Vytvárať a posilňovať vzťah k národnostnej identite u detí a mládeže sa dá aj cez ne.

V predchádzajúcich častiach tohto príspevku sme poukázali na to, aké prvky ľudovej kultúry sa uvádzajú v učebných osnovách. Na tomto mieste sa budeme zameriavať na problematiku z aspektu praxe Materskej školy, všeobecnej školy, gymnázia a kolégia s vyučovacím jazykom slovenským v Budapešti.

Pod pojmom ľudová kultúra sa rozumie jednak tradičná nehmotná (duchovná) kultúra, ktorej časťou sú zvyky, obyčaje, obrady, tradície, ľudová slovesnosť, hudobný, tanečný folklór, spoločenstvo a náboženský život, ako aj tradičná hmotná (materiálna) kultúra zahrňujúca ľudovú architektúru, obydlia, agrárnu kultúru, ľudový odev (kroje), stravu, domácu výrobu, ľudovoumeleckú výrobu a remeslá.

Vo výchovno-vzdelávacom procese je nesmierne dôležité spestrenie vyučovacích hodín konkrétnymi kreatívnymi aktivitami, ako i podporovanie teoretických poznatkov praxou. Do výchovno-vzdelávacieho procesu sa snažíme implementovať ľudové zvyky, tradície a remeslá všemožným spôsobom aj pomocou voľnočasových aktivít i mimoškolských programov. Medzi takéto sa zaraďujú:

- prednášky, besedy: napr. netradičné hodiny slovenskej literatúry – stretnutie s predstaviteľmi literárneho života Slovákov v Maďarsku;
- projektové vyučovanie použitím kooperatívnej metódy napr. eTwinning – tradičné slovenské ľudové jedlá, modelovanie slovenského oblasného domu (maketa)...
- krúžky: spev ľudových piesní, osvojenie si ľudového tanca, slovenský národopis...
- divadelný krúžok: dramatizácia ľudových tradícií...
- oživenie ľudových tradícií: napr. vynášanie Moreny, pochovávanie basy, tekvicová slávnosť...
- celoškolské aktivity viažuce sa ku kalendárnym zvykom: napr. fašiangy, Lucia, Vianoce...

- tvorivé dielne: napr. na Veľkú noc, na Vianoce – zdobenie kraslíc, medovníkárstvo...
- vlastivedné vychádzky, výlety, exkurzie: napr. Sarvaš, Alkár, Mlynky, Čemer...
- spoznávanie regionálnej kultúry: návšteva pamätných domov, múzeí, dielni remeselníkov...
- návšteva výstav, organizovanie výstav: Po stopách našich predkov, Svadobný odev Slovákov v Maďarsku...
- nástenky: napr. spomienky na výlety, kresby ľudových krojov, ľudové motívy...
- súťaže: napr. Celokrajinská olympiáda z predmetu slovenská vzdelanosť, Putovná súťaž zo slovenských dolnozemskejch reálií, vedecké súťaže...
- maturita z národopisu: napr. projektové práca Svadobné zvyky troch generácií v Novej Hute.

Rôznorodosť uvedených vzdelávacích aktivít orientovaných na vytváranie emocionálneho vzťahu mládeže k slovenským národnostným tradíciám umožňuje doplnenie získaných teoretických poznatkov na vyučovacích hodinách o osobné skúsenosti z rôznych voľnočasových a mimoškolských aktivít. Týmto sa upriami pozornosť študentov na kultúrne hodnoty, prispeje to k vytvoreniu správneho hodnotového systému a napomáha to uvedomeniu si ich vlastnej slovenskej národnostnej kultúrnej identity. Výučba slovenskej vzdelanosti a osvojenie si poznatkov súvisiacich s prvkami ľudovej kultúry umožní inšpirovať študentov k pátraniu po minulosti a jej skúmaniu, chrániť ľudové kultúrne dedičstvo a zachovať dedičstvo našich predkov aj v multikultúrnej spoločnosti.

Súhrn

Osvojenie poznatkov z oblasti histórie, kultúry, jazyka slovenskej menšinovej komunity v Maďarsku zabezpečuje výučba povinného predmetu slovenská vzdelanosť, v rámci ktorej študenti získajú základné vedomosti z histórie Slovákov žijúcich v Maďarsku v kontexte uhorských, maďarských a svetových dejín, ako i základné vedomosti z kultúrneho života, etnografie a folkloristiky. Národnostní pedagógovia počas výchovno-vzdelávacieho procesu voľbou čo najvhodnejších pedagogických metód a postupov môžu prispieť k posilňovaniu slovenskej národnostnej identity aj prostredníctvom vyučovacích hodín predmetu slovenská vzdelanosť. Rôzne mimoškolské voľnočasové aktivity viažuce sa na tradičnú ľudovú kultúru s využitím hmotného a nehmotného kultúrneho dedičstva, ľudových zvykov, tradícií a remesiel tiež môžu vytvoriť pevný základ kultúrnej identity slovenských národnostných študentov aj v dnešnom globalizačnom trende, ktorý smeruje postupne ku kultúrnej konvergencii. Práve preto sa oplatí venovať čoraz viac pozornosti ochrane ľudového kultúrneho dedičstva národnosti aj takýmto spôsobom.

Použitá literatúra:

A Nemzeti alaptanterv implementációja. Osszeállítás: Vass Vilmos
Budapest, 2008.

http://www.nefmi.gov.hu/letolt/kozokt/nat_implement_090702.pdf

23/2013. (III. 29.) EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és
jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet
módosításáról 3. melléklete

[http://kerettanterv.ofi.hu/10_melleklet_nemzetisegi/szlovak/index_](http://kerettanterv.ofi.hu/10_melleklet_nemzetisegi/szlovak/index_szlovak.html)
szlovak.html

Slovenčinár

MÁME VYUČOVAŤ NIE ŠKOLE,
ALE PRE ŽIVOT ...

Samuel Tešedák